

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ- ΑΔΙΣΠΟ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Άμυνας και οι Προκλήσεις Εφαρμογής της.»

Μεταπτυχιακός Φοιτητής: Αντιπλοίαρχος (Μ) Στυλιανός Τζιμής ΠΝ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μπέλλου Φωτεινή

Θεσσαλονίκη, 2018

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Στυλιανός Τζιμής

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	I
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	10
1.1 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΆΜΥΝΑ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	10
1.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΆΜΥΝΑ: ΑΠΕΙΛΕΣ, ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	20
2.1 2013: ΕΤΟΣ ΝΕΑΣ ΏΘΗΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΆΜΥΝΑΣ.....	20
2.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΟΡΥΦΗΣ 2013.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	24
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΆΜΥΝΑ: ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ	24
3.1. ΣΧΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΆΜΥΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ (SDIP)	24
3.2 ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΕ-ΝΑΤΟ	43
3.3 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	47
3.4 ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΆΜΥΝΑ (DAP).....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	53
4.1 BREXIT: Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΆΜΥΝΑΣ.....	53
4.2 ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΘΕΛΕΙ ΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ;.....	54
4.3 ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΚΑΙ ΚΠΑΑ: ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΥΠΟ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ.....	58
4.4 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΆΜΥΝΑΣ ΜΕΤΑ BREXIT	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	66
5.1 ΚΟΙΝΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΆΜΥΝΑ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ.....	66
5.2 ΑΠΑΙΤΗΣΗ ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ.....	66
5.3 ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΠΑΑ.....	69
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	72
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	78

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μία από τις βασικές αρχές λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) είναι η Αρχή της Επικουρικότητας σύμφωνα με την οποία δεν πρέπει να επιχειρείται ή να ρυθμίζεται σε κοινοτικό επίπεδο κάτι που μπορεί καλύτερα να ρυθμιστεί ή να διαχειριστεί σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Στους τομείς που δεν υπάγονται στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, η Ένωση δρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και μπορούν συνεπώς, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης να επιτευχθούν καλύτερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Panizza, 2018).

Το πλαίσιο αυτό λειτουργίας και το γεγονός ότι ο τομέας της Άμυνας και της Ασφάλειας των κρατών μελών της ΕΕ, δεν ανήκει στις αποκλειστικές αρμοδιότητες της ΕΕ αλλά υπόκειται στην αποκλειστική κυριαρχία τους, εξηγεί γιατί η διαμόρφωση και η ανάπτυξη μίας Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ - The EU's Common Security and Defence Policy - CSDP) της ΕΕ, εξαρτάται εξ ολοκλήρου από την πολιτική βούληση και τη σύγκλιση ανταγωνιστικών εθνικών συμφερόντων των κρατών μελών και ιδιαίτερα των ισχυροτέρων, όπως του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας και της Γερμανίας. Ως εκ τούτου, ήταν αναμενόμενο κάθε προσπάθεια για την ανάπτυξη μίας Κοινής Ευρωπαϊκής Άμυνας να χάνει τη δυναμική της και να μετατίθεται στο μέλλον, κάθε φορά που αναφύονταν άλλες προκλήσεις που στην αντιμετώπιση τους ήταν λιγότερο ανταγωνιστικές για τα εθνικά συμφέροντα των κρατών μελών.

Με την πάροδο των ετών και πάρα τους ανταγωνισμούς και τις διαφορετικές στρατηγικές κουλτούρες των κρατών μελών, η ΚΠΑΑ κατάφερε να αναπτύξει σημαντικά το σκέλος της «ήπιας ισχύος» και η ΕΕ να εδραιωθεί ως ένας σημαντικός δρών στο διεθνές σύστημα, στη διαχείριση των πολιτικών κρίσεων. Παράλληλα η ευρωπαϊκή αμυντική αγορά κατάφερε να αναδειχθεί σε παγκόσμια κλίμακα στον τομέα των εξοπλισμών και του αμυντικού υλικού, εξέλιξη που σήμερα αποτελεί για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βασική προτεραιότητα και προϋπόθεση για την επίτευξη μίας κοινής Ευρωπαϊκής Άμυνας (Goldthau & Sitter, 2015).

Έτος σταθμό για την Κοινή Ευρωπαϊκή Άμυνα αποτέλεσε το 2013. Την περίοδο αυτή η ΚΠΑΑ απέκτησε μία νέα δυναμική μέσω σημαντικών πρωτοβουλιών που προωθήσαν την άμυνα στην ευρωπαϊκή ατζέντα και προσπάθησαν να υπερκεράσουν την μέχρι τότε αδυναμία ανάπτυξης πτυχών «σκληρής ισχύος» της ΚΠΑΑ. Στη σύνοδο κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (European Council) τον Δεκέμβριο του 2013, η Ευρωπαϊκή Άμυνα και η αμυντική πολιτική της ΕΕ μονοπωλεί στις συζητήσεις με τους ηγέτες να δεσμεύονται για περαιτέρω ανάπτυξη μιας αξιόπιστης και αποτελεσματικής ΚΠΑΑ. Οι αποφάσεις που ελήφθησαν έδωσαν προτεραιότητα, μεταξύ άλλων, στην (European Council, 2013) :

- Ενίσχυση της προβολής της ΚΠΑΑ σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Ενίσχυση των δράσεων για τη ανάπτυξη ικανοτήτων (capabilities) από τα κράτη μέλη της ΕΕ, με σκοπό την προώθηση της ΚΠΑΑ.
- Ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας μέσω της ενδυνάμωσης των συνεργασιών μεταξύ των κρατών μελών.

Παράλληλα σε πιο στρατηγικό επίπεδο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανέθεσε στον Υπάτο Εκπρόσωπο της ΕΕ για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας (High Representative of the Union for foreign and security policy / Vice-President of the European Commission - EUHR/ECVP) να αξιολογήσει τις μελλοντικές προκλήσεις και τις διαφαινόμενες ευκαιρίες για την ΕΕ (Mills, 2013).

Στο πλαίσιο αυτό τον Ιούνιο του 2016, ο Υπάτος Εκπρόσωπος της ΕΕ, εξέδωσε τη Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ για την Εξωτερική Πολιτική και τη Πολιτική Ασφάλειας (EU Global Strategy for Foreign and Security Policy - EUGS), θέτοντας το γενικό στρατηγικό όραμα για τον παγκόσμιο ρόλο της ΕΕ καθώς και τα μέτρα για την επίτευξη των στόχων της. Η ασφάλεια και η άμυνα χαρακτηρίστηκαν ως μία από τις πέντε προτεραιότητες της EUGS (Zandee, 2016).

Ακολούθως τον Ιούλιο του 2016, ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (The President of the European Council), ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (The President of the European Commission) και ο Γενικός Γραμματέας του NATO (The NATO Secretary General), αναγνωρίζοντας ότι το σημερινό στρατηγικό περιβάλλον αποτελεί μια πρωτοφανή πρόκληση στον τομέα της ασφάλειας, υπέγραψαν Κοινή

Δήλωση (Joint Declaration on EU-NATO Cooperation) με σκοπό να δώσουν νέα ώθηση και ουσία στη στρατηγική εταιρική σχέση (strategic partnership) NATO-ΕΕ. Η εν λόγω δήλωση περιγράφει μια κοινή δέσμη προτάσεων (Common set of proposals for the implementation of the Joint Declaration) με επτά (7) τομείς, στους οποίους θα πρέπει να ενισχυθεί, κατά προτεραιότητα, η συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών. Απο τον Δεκέμβριο του 2017 οι τομείς αυτοί αυξήθηκαν σε δέκα (10) (di Piero De Luca, 2017). Πιο συγκεκριμένα οι τομείς αυτοί αφορούν:

- Στην αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών (Countering hybrid threats).
- Στην υποστήριξη των προσπάθειών των εταίρων της Ανατολικής και Νότιας Ευρώπης προκειμένου να αναπτύξουν ικανότητες στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας μέσω επιχειρησιακής συνεργασίας (Defence and security capacity-building).
- Στην ασφάλεια και την άμυνα στον κυβερνοχώρο (Cyber security and defence).
- Στην ανάπτυξη αμυντικών ικανοτήτων (Defence capabilities)
- Στην αμυντική βιομηχανία και έρευνα (Defence industry and research.
- Στην επιχειρησιακή συνεργασία (Operational cooperation including maritime issues)
- Στη διεξαγωγή κοινών ασκήσεων και συνεκπαιδεύσεων (Exercises)
- Στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας (counter-terrorism)
- Στην προώθηση της ελευθερίας και της ασφάλειας των γυναικών (women, peace and security)
- Στη στρατιωτική κινητικότητα (military mobility).

Επιπρόσθετα το Δεκέμβριο του 2016, οι ευρωπαίοι ηγέτες ενέκριναν ένα «Σχέδιο Εφαρμογής για την Ασφάλεια και την Άμυνα (Security and Defence Implementation Plan - SDIP)», περιλάμβανε μια ευρύτερη δέσμη μέτρων για την

ενίσχυση των τομέων αυτών με έμφαση στη συνεργασία ΕΕ-NATO (Cooperation between the EU and NATO) και την ενδυνάμωση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας μέσω της εφαρμογής του «Σχεδίου Δράσεων για την Άμυνα» (Defence Action Plan - DAP). Πιο συγκεκριμένα, τα μέτρα για την υλοποίηση του SDIP περιλαμβάνουν τις ακόλουθες δράσεις (Andersson, Fiott and Missiroli, 2016):

- Καθιέρωση της «Ετήσιας Συντονισμένης Ανασκόπησης για την Άμυνα (Coordinated Annual Review on Defence - CARD)» με σκοπό την προώθηση της διαφάνειας και της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας μεταξύ των κρατών μελών.
- Δημιουργία μάχιμων μονάδων της ΕΕ (EU Battlegroups) οι οποίες να είναι γρήγορα αξιοποιήσιμες, ευέλικτες και αποτελεσματικές.
- Εποπτεία και συντονισμό όλων των αποστολών της ΕΕ από το Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ (EU Military Staff - EUMS), στο οποίο συγκροτείται, σε μόνιμη βάση, ειδικό επιτελείο, με αρμοδιότητα τον Σχεδιασμό και τη Διεξαγωγή Μη Εκτελεστικών Στρατιωτικών Αποστολών (Military Planning and Conduct Capability for non-executive CSDP missions - MPCC).
- Ανάπτυξη μηχανισμού «Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (Permanent Structured Cooperation - PESCO)» και διερεύνηση των τομέων της ΚΠΑΑ στους οποίους είναι δυνατή η αξιοποίηση του.
- Ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων (partnerships) με τα Ηνωμένα Έθνη (UN), το NATO, την Αφρικανική Ένωση (African Union) και τον ΟΑΣΕ (The Organization for Security and Co-operation in Europe - OSCE) και η υιοθέτηση μιας περισσότερο στρατηγικής προσέγγισης στη συνεργασία με τρίτες χώρες σε θέματα ΚΠΑΑ.

Εν συνεχεία την άνοιξη του 2017, το Συμβούλιο Υπουργών (Council of Ministers) ενέκρινε προτάσεις σχετικά με το πεδίο εφαρμογής, τις λεπτομέρειες και το περιεχόμενο της CARD και το φθινόπωρο του 2017 άρχισε μια δοκιμαστική περίοδος με τη συμμετοχή όλων των κρατών μελών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου. Η πλήρης εφαρμογή αναμένεται το φθινόπωρο του 2019,

αν και η συμμετοχή της τελευταίας, λόγω Brexit, δεν έχει ακόμη αποφασιστεί (Domecq, 2018).

Ακολούθως, τον Δεκέμβριο του 2017, το Συμβούλιο των Υπουργών ενέκρινε επίσημα μια απόφαση για τη θέσπιση του μηχανισμού της PESCO. Είκοσι πέντε (25) κράτη μέλη της ΕΕ προσχώρησαν στον μηχανισμό αυτό, με εξαίρεση τη Δανία, τη Μάλτα και το Ηνωμένο Βασίλειο, και σε πρώτη φάση εντοπίστηκε ένα σύνολο δεκαεπτά (17) δράσεων με σκοπό την ανάπτυξη ικανοτήτων. Μόνο τα συμμετέχοντα κράτη μέλη θα έχουν δικαιώματα λήψης αποφάσεων όσον αφορά την PESCO. Τα κράτη που παραμένουν εκτός του μηχανισμού, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου, δεν θα έχουν εξουσίες ή δικαιώματα ψήφου σε σχέση με τα αναληφθέντα έργα ή τη μελλοντική στρατηγική κατεύθυνσή του. Όσον αφορά στις δυνατότητες που θα αναπτύσσονται μέσω του μηχανισμού PESCO, αυτές θα παραμένουν υπό τον εθνικό έλεγχο και δεν θα αποτελούν περιουσιακά στοιχεία της ΕΕ (Gotkowska, 2018).

Όσον αφορά στην υλοποίηση του DAP, το οποίο υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Νοέμβριο του 2016 προκειμένου να υποστηριχθεί η χρήση κοινών αμυντικών δυνατοτήτων από τα κράτη μέλη, να ενισχυθεί η ασφάλεια και να αναπτυχθεί μια ανταγωνιστική και καινοτόμο ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανική βάση, αποφασίστηκαν τα ακόλουθα (European Parliament, 2013):

- Η δημιουργία «Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (European Defence Fund - EDF)» για τη χρηματοδότηση συνεργατικών ερευνητικών προγραμμάτων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.
- Η υποστήριξη και προώθηση των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (Small and Medium-sized enterprises - SMEs) των κρατών μελών της ΕΕ, που δραστηριοποιούνται στον αμυντικό τομέα, στην ανάληψη σχετικών έργων.
- Η θεσμική θωράκιση της ΕΕ όσον αφορά στη διασφάλιση μια ανοιχτής και ανταγωνιστικής ενιαίας αγοράς στον αμυντικό τομέα.

Επισημαίνεται ότι, μεταξύ των ανωτέρω μέτρων, το ΕΤΑ είναι η πρωτοβουλία που έχει συγκεντρώσει τη μεγαλύτερη προσοχή. Ξεκίνησε ουσιαστικά, τον Ιούνιο του 2017 με σκοπό την υποστήριξη επενδύσεων στην κοινή έρευνα και την από

κοινού ανάπτυξη αμυντικού εξοπλισμού και τεχνολογιών. Το ταμείο απαρτίζεται από δύο χρηματοδοτικά σκέλη (Haroche, 2018):

- Το «Ερευνητικό (Research)» σκέλος. Στο πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού Προγράμματος Έρευνας στον Τομέα Της Άμυνας (European Defence Research Programme - EDRP)», το σκέλος αυτό δύναται να χρηματοδοτεί απευθείας από τον προϋπολογισμό της ΕΕ, μέσω ενός Π/Υ 90 εκατ. € έως το 2020, τη συνεργατική έρευνα σε καινοτόμες αμυντικές τεχνολογίες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ¹.

- Το σκέλος «Ανάπτυξης Ικανοτήτων (Development and acquisition)». Το σκέλος αυτό αποσκοπεί στην δημιουργία οικονομικών κινήτρων για τα κράτη μέλη ώστε να συνεργαστούν σε κοινά έργα αμυντικού εξοπλισμού, προκειμένου να μειωθεί το κόστος παραγωγής. Μέσω του σκέλους αυτού υποστηρίζεται τόσο το «Πρόγραμμα Βιομηχανικής Ανάπτυξης Της Ευρωπαϊκής Άμυνας (European Defence Industrial Development Programme - EDIDP)» το οποίο θα χρηματοδοτεί τα αρχικά στάδια ανάπτυξης πρωτότυπων αμυντικών τεχνολογιών όσο και η «χρηματοοικονομική εργαλειοθήκη» (financial toolbox) για τη διευκόλυνση ανάπτυξης της κοινής άμυνας από τα κράτη μέλη.² Αν και η Επιτροπή θα είναι υπεύθυνη για τη διάρθρωση εκτέλεσης και διαχείρισης του EDIDP, οποιαδήποτε τεχνολογία και δυνατότητες που αναπτύσσονται στο πλαίσιο αυτού, θα παραμείνουν υπό την κυριότητα των οικείων κρατών μελών και δεν θα είναι περιουσιακά στοιχεία της ΕΕ.

Παράλληλα με την εξέλιξη όλων αυτών των τόσο σημαντικών δράσεων για την περαιτέρω προώθηση μίας Κοινής Ευρωπαϊκής Άμυνας, εκτυλίσσεται μία άλλη σημαντική πρόκληση στον τομέα αυτό. Το Brexit κατά γενική ομολογία αναμένεται

¹ Στο πρόγραμμα αυτό δύναται να συμμετάσχει και η Νορβηγία, στο πλαίσιο ειδικής συμφωνίας με την ΕΕ.

² Η χρηματοδότηση του EDIDP θα είναι διαθέσιμη μόνο σε οργανισμούς που ανήκουν κατά πλειοψηφία και ελέγχονται είτε από κυβερνήσεις της ΕΕ είτε από υπηκόους της ΕΕ, ενώ μόνο συνεργατικά έργα θα είναι επιλέξιμα για χρηματοδότηση από την ΕΕ. Το εν λόγω πρόγραμμα, για το 2019-20 θα έχει Π/Υ 500 εκατ. ευρώ. Μακροπρόθεσμα, αν αποδειχθεί ότι η «προστιθέμενη αξία» προέρχεται από τον προϋπολογισμό της ΕΕ, που υποστηρίζει την έρευνα στον τομέα της άμυνας, η Επιτροπή προτίθεται να προτείνει ένα ειδικό πρόγραμμα έρευνας της ΕΕ στον τομέα της άμυνας μετά το 2020, με προϋπολογισμό 500 εκατ. ευρώ ετησίως. Πέραν του 2020, ο προϋπολογισμός για το EDIDP αναμένεται να είναι 1 δισ. Ευρώ ετησίως.

να δοκιμάσει την αντοχή του αμυντικού οικοδομήματος της ΕΕ εν γένει και την εξέλιξη της ΚΠΑΑ ειδικότερα (Sartori, 2018).

Οι διαδοχικές κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου, ενώ γενικά υποστηρίζουν την ΚΠΑΑ, είναι προσεκτικές όσον αφορά την προσέγγισή τους για μεγαλύτερη «Ευρωπαϊκή Αμυντική Ολοκλήρωση (European Defence Integration)». Ανέκαθεν θεωρούσαν ότι η αμυντική ικανότητα της ΕΕ είναι απολύτως συμπληρωματική του NATO, απαραίτητη μόνο για την ενίσχυση των ευρωπαϊκών στρατιωτικών ικανοτήτων στο πλαίσιο αυτής της συμμαχίας και αντιτίθονταν στην άποψη ότι η ΕΕ πρέπει να δημιουργήσει μια ανεξάρτητη στρατιωτική ικανότητα εκτός του πλαισίου του NATO (independent military capability outside the NATO framework). Για το σκοπό αυτό, η συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στην εξέλιξη της ΚΠΑΑ ήταν σημαντική, καθώς επέτρεψε στο Ηνωμένο Βασίλειο να επηρεάσει και να διαμορφώσει την ανάπτυξή της (Black, Cox, Kepe, Silfversten, 2017).

Έως τις 29 Μαρτίου 2019 το Ηνωμένο Βασίλειο παραμένει κράτος μέλος της ΕΕ και ως εκ τούτου παραμένει πλήρης μέτοχος στις δραστηριότητες της ΕΕ στον τομέα της άμυνας και συγκεκριμένα στο σχεδιασμό της ΚΠΑΑ, στις δομές, στη χρηματοδότηση των έργων και των στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ, στις οποίες το Ηνωμένο Βασίλειο έχει δεσμεύσει δυνάμεις. Διατηρεί επίσης το δικαίωμα του βέτο σε οποιαδήποτε πρόταση για περαιτέρω διεύρυνση της ΚΠΑΑ.

Ωστόσο, ο ρόλος του Ηνωμένου Βασιλείου όσον αφορά την ευρωπαϊκή άμυνα μετά το Brexit είναι αβέβαιος. Ενώ η παρούσα κυβέρνηση έχει δηλώσει ότι η υποστήριξη του Ηνωμένου Βασιλείου για την ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια είναι άνευ όρων και ότι επιδιώκει μια βαθιά και ειδική εταιρική σχέση που υπερβαίνει οποιαδήποτε υφιστάμενη συμφωνία τρίτων με την ΕΕ, πολλές από τις λεπτομέρειες σχετικά με τη συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στην άμυνα της ΕΕ δεν έχουν ακόμη διαπραγματευθεί, ενώ διαφαίνεται ότι υπάρχουν ορισμένα ζητήματα που δημιουργούν ανησυχίες (Wyles, 2017).

Πιο συγκεκριμένα, το Ηνωμένο Βασίλειο δήλωσε την επιθυμία του να συμμετάσχει σε επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ. Εντούτοις, ένα από τα κυριότερα επίμαχα σημεία είναι ο βαθμός στον οποίο το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορέσει να συμμετάσχει στον επιχειρησιακό προγραμματισμό (operational planning) και την

ανάπτυξη του σε αποστολές της ΚΠΑΑ. Η ΕΕ είναι απίθανο να παραχωρήσει δικαιώματα λήψης αποφάσεων παρόμοια με αυτά που κατέχει κράτος μέλος της ΕΕ. Αλλά εξίσου, το Ηνωμένο Βασίλειο είναι απίθανο να συνεισφέρει βασικές στρατηγικές ικανότητες σε μια επιχείρηση της ΕΕ χωρίς να έχει λόγο για τη λειτουργία της.

Εκτιμάται επίσης ότι, πριν από την έξοδο από την ΕΕ και ενδεχομένως μέχρι το 2020, στο πλαίσιο μεταβατικών ρυθμίσεων (transitional arrangements), το Ηνωμένο Βασίλειο θα συμβάλλει και θα έχει πρόσβαση στο ΕΤΑ. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, τίθενται ερωτήματα σχετικά με την πιθανή συμμετοχή της βρετανικής βιομηχανίας σε προγράμματα που έχουν πρόσβαση σε τέτοιου είδους χρηματοδότηση, εξ αιτίας του μακροπρόθεσμου χαρακτήρα αυτών των έργων. Πέρα από τη μεταβατική περίοδο, η δυνατότητα της βιομηχανίας του Ηνωμένου Βασιλείου να έχει πρόσβαση σε χρηματοδότηση από το ΕΤΑ έχει αυξηθεί, δεδομένου των ισχυόντων κανόνων διακυβέρνησης του ΕΤΑ (Mills, 2013).

Μακροπρόθεσμα, το Ηνωμένο Βασίλειο δεν θα έχει δικαίωμα λήψης αποφάσεων και δεν θα ασκεί βέτο ως προς το πώς εξελίσσεται η αμυντική πολιτική της ΕΕ, ακόμη και σε εκείνους τους τομείς στους οποίους έχει αντιταχθεί ιστορικά, όπως ο επιχειρησιακός προγραμματισμός ή η βαθύτερη ολοκλήρωση που μπορεί να οδηγήσει σε στρατιωτικά περιουσιακά μέσα και δυνατότητες που ανήκουν στην ΕΕ. Η επιρροή του Ηνωμένου Βασιλείου θα περιοριστεί σε ό, τι μπορεί να επιτύχει εντός της ΕΕ κατά το επόμενο έτος και, μακροπρόθεσμα, μέσω της πίεσης που μπορεί να ασκήσει σε άλλες οργανώσεις όπως το ΝΑΤΟ, μέσω διπλωματικών οδών και διμερών σχέσεων με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. (Andersson, 2015)

Δεδομένου ότι το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελεί μία από τις κύριες κινητήριες δυνάμεις της ανάπτυξης της ΚΠΑΑ και έχει τον μεγαλύτερο αμυντικό προϋπολογισμό μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, έχει υποστηριχθεί ότι, χωρίς τη στήριξη του Ηνωμένου Βασιλείου, η στρατηγική φιλοδοξία μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Άμυνας θα μπορούσε τελικά να καταπέσει.

Ωστόσο από την άλλη, η απουσία του Ηνωμένου Βασιλείου από τη λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ θα μπορούσε επίσης να αποτελέσει την ευκαιρία για κράτη, όπως η Γερμανία, και για ανθρώπους κλειδιά, όπως ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jean-Claude Juncker, ώστε να προωθήσουν το αμυντικό σχέδιο της ΕΕ.

Τα τελευταία χρόνια η υποστήριξη σε αυτόν τον στόχο έχει ενισχυθεί λόγω του Brexit, της αυξανόμενης αποφασιστικότητας της Ρωσίας και της απρόβλεπτης στάσης του αμερικανικού προέδρου Donald Trump στην άμυνα και την ασφάλεια της Ευρώπης. Αυτός ο συνδυασμός γεγονότων έχει παρουσιάσει μια «τώρα ή ποτέ ευκαιρία (now or never opportunity)» για δράση (Witney, 2017).

Πράγματι, η ταχύτητα με την οποία ξεκίνησε η PESCO, μετά από χρόνια αδράνειας, είναι ενδεικτική του τι μπορεί να επιτευχθεί όταν συγκλίνουν τα πολιτικά συμφέροντα. Το ερώτημα είναι, σε ποιο βαθμό θα είναι πρόθυμα τα κράτη μέλη της ΕΕ να προχωρήσουν.

Υπάρχει επί του παρόντος πολιτική διάθεση για πρόοδο στην ευρωπαϊκή άμυνα. Το ότι πρόκειται να κεφαλαιοποιηθούν, μετά το Brexit, οι προτάσεις για ένα ανεξάρτητο, μόνιμο επιτελείο επιχειρησιακού σχεδιασμού φαίνεται αναπόφευκτο, ενώ έχουν ήδη υποβληθεί προτάσεις από τον Υπάτο Εκπρόσωπο της ΕΕ για τη δημιουργία ενός μακροπρόθεσμου χρηματοδοτικού μηχανισμού για τις επιχειρήσεις ΚΠΑΑ. Η επέκταση της PESCO σε δυνατότητες πλήρους φάσματος, εάν αρχικά αποδειχθεί επιτυχής, είναι επίσης πολύ πιθανή.

Παρόλα αυτά, τα παράθυρα ευκαιριών όπως αυτό, συχνά αποδεικνύονται βραχύβια. Τα εθνικά συμφέροντα πρέπει να παραμείνουν σε συγχρονισμό εν μέσω ευρύτερων παγκόσμιων προκλήσεων και η ΕΕ των είκοσι επτά (27) πρέπει να έχει μια ενιαία άποψη για το τι θέλει να επιτύχει.

Χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο, το Brexit θα προσφέρει αναμφισβήτητα ευκαιρίες, αλλά εξίσου τα εθνικά συμφέροντα που θα υπαγορεύουν τη πρόοδο και τη περαιτέρω ενοποίηση στα θέματα της άμυνας της ΕΕ δεν αναμένεται να είναι όλα χωρίς σκεπτικισμό απέναντι στην ΕΕ. Χρειάστηκαν δεκαετίες διαπραγματεύσεων για να επιτύχει όσο έχει επιτύχει η ΚΠΑΑ μέχρι στιγμής. Η επίτευξη μιας κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής ένωσης είναι αναμφισβήτητα πιθανό να διαρκέσει μερικές δεκαετίες με ή χωρίς τη συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Ευρωπαϊκή Άμυνα: Ιστορική Επισκόπηση

Η Ευρωπαϊκή Άμυνα στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ της ΕΕ έχει ένα περιπετειώδες παρελθόν. Η διακυβερνητική φύση αυτού του πεδίου πολιτικής, που αρχικά σηματοδοτήθηκε ως φιλοδοξία στη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992, σήμαινε ότι η εξέλιξή της και η ανάπτυξή της εξαρτώνται εξ ολοκλήρου από την πολιτική βούληση και τη σύγκλιση των ανταγωνιστικών εθνικών συμφερόντων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, και συγκεκριμένα του Ηνωμένου βασιλείου, της Γαλλίας και της Γερμανίας.

Αν και γενικά υποστηρικτικές, οι διαδοχικές βρετανικές κυβερνήσεις επέδειξαν επιφυλακτικότητα σε κάθε προοπτική προσέγγισής για μεγαλύτερη ευρωπαϊκή αμυντική ολοκλήρωση. Η ανάπτυξη αμυντικής πολιτικής της ΕΕ, θεωρήθηκε ότι είναι απολύτως συμπληρωματική του ΝΑΤΟ και απαραίτητη για την ενίσχυση των ευρωπαϊκών στρατιωτικών ικανοτήτων στο πλαίσιο αυτής της συμμαχίας. Σε αντίθεση με το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία λιγότερο και η Γερμανία περισσότερο, έχουν επιδείξει μια πιο φιλοευρωπαϊκή άποψη σε σχέση με την ανάπτυξη αμυντικής πολιτικής, θεωρώντας ότι η ΕΕ πρέπει να αναπτύξει μια ανεξάρτητη στρατιωτική ικανότητα εκτός του πλαισίου του ΝΑΤΟ. Πράγματι, τα κυριότερα σημεία καμπής για την ευρωπαϊκή άμυνα κατά τη διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών οφείλονται σε μεγάλο βαθμό σε προτάσεις γαλλοβρετανικών προτάσεων.

Οι αντίρροπες πολιτικές βουλήσεις αλλά και οι αναφερόμενες προκλήσεις, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 η οποία προκάλεσε πτώση των προϋπολογισμών για την άμυνα και περικοπές στις στρατιωτικές δυνατότητες σε ολόκληρη την Ευρώπη, προκάλεσαν επιβράδυνση στην αρχική ώθηση για μεγαλύτερη ευρωπαϊκή αμυντική ολοκλήρωση³. Ως εκ τούτου, οι προσπάθειες για τη βελτίωση των βασικών ευρωπαϊκών στρατιωτικών ικανοτήτων, τη δημιουργία

³ Η Ανασκόπηση της Στρατηγικής για την Άμυνα και Ασφαλείας του Ηνωμένου Βασιλείου για το 2010 (Strategic Defence and Security Review - SDSR), για παράδειγμα, συνιστούσε σημαντικές μειώσεις δυνάμεων τόσο σε επίπεδο προσωπικού όσο και σε επίπεδο δυνατοτήτων. Παρόμοιες μεταρρυθμίσεις πραγματοποιήθηκαν επίσης μεταξύ των άλλων μεγάλων ευρωπαϊκών στρατιωτικών δυνάμεων, ιδίως στη Γαλλία (French Defence White Paper, Ιούλιος 2013)

νέων στρατιωτικών δομών της ΕΕ και τη δέσμευση περισσότερων δυνάμεων σε επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ, είτε είχαν περιορισμένο ενθουσιασμό είτε ήταν παραγκωνισμένες από την ευρύτερη πολιτική ατζέντα (European Parliament, 2011).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα, αποτελούν η γαλλική και πολωνική προεδρία της ΕΕ το 2008 και το 2011, αντίστοιχα, καθώς προσπάθησαν να δώσουν νέα ώθηση στην ΚΠΑΑ, αλλά ελάχιστα αξιοποιήθηκαν. Τα φιλόδοξα σχέδια της γαλλικής κυβέρνησης για την ΚΠΑΑ, το 2008, κατέπεσαν στην πραγματικότητα καθώς η προεδρία της «σημαδεύτηκε» από την αρνητική ψήφο της Ιρλανδίας σχετικά με τη ΣΤΛ και την έναρξη της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η πολωνική πρωτοβουλία, το 2011, για τη δημιουργία μόνιμου επιχειρησιακού στρατηγείου για την εκτέλεση αποστολών υπό την ηγεσία της ΕΕ, αν και έντονα υποστηριζόμενη από τον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΕΕ, είχε την ίδια τύχη, καθώς δέχθηκε το βρετανικό βέτο και τέθηκε στο αρχείο (Chappel, 2011).

Είναι γεγονός ότι ποτέ, δεν υπήρξε συναινετική προσέγγιση κρατών μελών της ΕΕ σε εξωτερικές πολιτικές κρίσεις ή, μακροπρόθεσμα, σε ένα όραμα για την ΚΠΑΑ στο υψηλότερο πολιτικό επίπεδο. Οι έντονες διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ για το τι θέλουν να επιτύχουν μέσω της ΚΠΑΑ επικράτησαν. Ως εκ τούτου, η ΕΕ μετατράπηκε σε σημαντικό δρώντα «ήπιας ισχύος» (soft power) με μία ΚΠΑΑ να εστιάζεται, κυρίως, στη διαχείριση πολιτικών κρίσεων και στη ρύθμιση της ευρωπαϊκής αμυντικής αγοράς (Stokes and Whitman, 2013).

Πράγματι, η ΕΕ στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, έχει ξεκινήσει πάνω από 30 αποστολές, στην Αφρική, την Ασία και την Ευρώπη, οι περισσότερες από τις οποίες επικεντρώνονται στη διαχείριση κρίσεων, στη μεταρρύθμιση του τομέα της ασφάλειας, στην παροχή εκπαίδευσης/κατάρτισης, στην παρακολούθηση και στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας (ΕΕΑΣ, 2016).

Επίσης, όσον αφορά στην ευρωπαϊκή αμυντική αγορά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το 2009, εξέδωσε δύο οδηγίες με στόχο τη ενιαία ρύθμιση των δημοσίων συμβάσεων στον τομέα της άμυνας σε όλη την ΕΕ και την διευκόλυνση της ενδοκοινοτικής μεταφοράς αμυντικών αγαθών και υπηρεσιών, αντίστοιχα (UACES, 2018).

Η απώλεια δυναμικής στην ανάπτυξη πτυχών της «σκληρής ισχύος» (hard power) της ΚΠΑΑ και η κοινή διαπίστωση για την αναγκαιότητα της προκειμένου να επιτευχθεί περαιτέρω Ευρωπαϊκή αμυντική ολοκλήρωση, αποτέλεσε πρόκληση για τα κράτη μέλη και έδωσε νέα ώθηση στην ευρωπαϊκή αμυντική ατζέντα. Στη σύνοδο κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, τον Δεκέμβριο του 2013, οι ηγέτες της ΕΕ καθόρισαν την αμυντική πολιτική της ΕΕ και η ανάπτυξη πτυχών «σκληρής ισχύος» (hard power) της ΚΠΑΑ έγινε το κύριο θέμα συζήτησης για πρώτη φορά μετά το 2008 (Mills, 2013).

Η καταγραφή και ανάλυση των αποφάσεων που ελήφθησαν το 2013 είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση των πρόσφατων εξελίξεων στην ευρωπαϊκή άμυνα, δεδομένου ότι είναι το αποκορύφωμα τεσσάρων ετών εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των κρατών μελών της ΕΕ στο πλαίσιο του Συμβουλίου των Υπουργών και σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Giuliani & Danjean, 2018).

1.2 Ευρωπαϊκή Άμυνα: Απειλές, Προκλήσεις, Προοπτικές

Η ΚΠΑΑ αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και είναι, κατ' ουσίαν, ο επιχειρησιακός βραχίονα της. Ως απώτερο στόχο έχει τη δημιουργία μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Άμυνας για τα κράτη μέλη της ΕΕ. Πολύ φιλόδοξος στόχος, αν αναλογιστεί κανείς το πλέγμα των θεσμικών και πρακτικών παραγόντων που εμφιλοχωρούν, με κύριο ανασταλτικό παράγοντα το γεγονός ότι η άμυνα αντιμετωπίζεται από τα κράτη, για ευνόητους λόγους, με εθνικούς παρά κοινοτικούς όρους. Στον αντίποδα υπάρχουν ορισμένοι άλλοι τομείς, όπως η οικονομία, που έχουν φτάσει σε τόσο εξαιρετικά προχωρημένο στάδιο που κανείς από τους οραματιστές της ευρωπαϊκής ενοποίησης δεν θα μπορούσε να το φανταστεί (Legrand, 2017).

Ως εκ τούτου, η ΚΠΑΑ έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί τον ασθενέστερο κρίκο στο σχέδιο ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης καθώς οι μακροχρόνιες δυσκαμψίες των κρατών μελών εμποδίζουν την περαιτέρω μεταξύ τους σύγκλιση. Οι διαφορές όσον αφορά στις αντιλήψεις απειλών, στις στρατηγικές κουλτούρες, στις προθέσεις, στις προτιμήσεις και σε ορισμένες περιπτώσεις, η έλλειψη αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης συστήνουν το πολύπλοκο "puzzle" της Ευρωπαϊκής Άμυνας. Ωστόσο,

η «Συνθήκη της Λισαβώνας (ΣΤΛ)» απαιτεί και ενθαρρύνει τα κράτη μέλη για πολύ περισσότερα όσον αφορά στις κοινές δραστηριότητες στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας.

Ο Jean Monnet προέβλεψε από πολύ νωρίς ότι, «η Ευρώπη θα σφυρηλατηθεί σε κρίσεις και θα είναι το άθροισμα των λύσεων που υιοθετήθηκαν για αυτές τις κρίσεις» (Geopolitics & Daily News, 2017). Πράγματι, οι πολλαπλές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και οι ταχέως εξελισσόμενες παγκόσμιες κρίσεις τα τελευταία χρόνια, αδρανοποίησαν, υπονόμισαν τον ρόλο της ΕΕ ως θεματοφύλακα περιφερειακής και παγκόσμιας ασφάλειας και επέφεραν ένα ευρύ φάσμα επιπτώσεων, εντός και εκτός των τειχών της, που η αντιμετώπιση τους οδήγησε στην σφυρηλάτηση της ανθεκτικότητας της (Wagner W. & Anholt R., 2016).

Πιο συγκεκριμένα σε γεωπολιτικό επίπεδο, το τόξο αστάθειας που εκτείνεται από τη περιοχή Sahel μέχρι το Κέρασ της Αφρικής και από τη Μέση Ανατολή και τον Καύκασο μέχρι τα σύνορα της ανατολικής Ευρώπης επηρεάζει άμεσα την ασφάλεια της ΕΕ. Το τόξο αυτό, στο σημερινό πολυπολικό διεθνές σύστημα, δρα καταλυτικά στη δυναμική εξέλιξη του περιβάλλοντος ασφαλείας, διαφοροποιώντας και πολλαπλασιάζοντας τις απειλές που λαμβάνουν πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις και είναι όλο και περισσότερο διασυνδεδεμένες. Οι απειλές αυτές δεν έχουν καθαρά στρατιωτικό χαρακτήρα και συνήθως συνδέονται με την ανεξέλεγκτη εξάπλωση των Όπλων Μαζικής Καταστροφής (ΟΜΚ), τις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο, την πειρατεία και τη δράση εθνοτικών ή εθνικιστικών ομάδων με ανατρεπτικές προθέσεις, την ενεργειακή ασφάλεια και το περιβάλλον. Εξ αιτίας της παγκοσμιοποίησης, οι απειλές αυτές εύκολα ξεπερνούν σύνορα και δεν περιορίζονται, ενώ ανατροφοδοτούνται από τη ριζοσπαστικοποίηση και τον εξτρεμισμό που τις προκαλούν και διαχέονται στον εσωτερικό και του εξωτερικό χώρο της ΕΕ.

Απο την άλλη, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία επίσης και οι συνεχείς προκλήσεις της εδαφικής, θαλάσσιας και αεροπορικής άμυνας των όμορων κρατών μελών της ΕΕ, έπληξαν την μεταψυχροπολεμική τάξη ασφαλείας και προκάλεσαν την ικανότητα αντίδρασης της ΕΕ απέναντι σε ενδεχόμενες επιθετικές κινήσεις. Ωστόσο, στο περιβάλλον αυτό, παρατηρούνται διαφορετικές πολιτικές αντιδράσεις και προσεγγίσεις των κρατών μελών, με ορισμένα κράτη να υπερασπίζονται την

ουδετερότητα τους και άλλα να εμβαθύνουν τη στρατιωτική τους συνεργασία με συμμάχους στο NATO, στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Το «σοκ» που προκάλεσε η Ρωσία στο διεθνές σύστημα κατέδειξε, επίσης, την ευθραυστότητα του εφοδιασμού με φυσικό αέριο γεγονός που ώθησε την ΕΕ στην υιοθέτηση πολιτικών δημιουργίας μίας «Ενεργειακής Ένωσης (Energy Union for Europe)». Στον αντίποδα αυτών των κοινών πολιτικών, ορισμένα κράτη μέλη, για μια ακόμα φορά, απέκλιναν της κοινής γραμμής και επεδίωξαν μεμονωμένα νέες ενεργειακές συμφωνίες συνεργασίας με τη Ρωσία με έμφαση στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας.

Επιπρόσθετα, ο ισλαμικός φονταμενταλισμός που ακολουθούν οι διάφορες τρομοκρατικές ομάδες, όπως η Αλ Κάιντα και το «Ισλαμικό Κράτος» στο Ιράκ και τη Συρία, η ανεξέλεγκτη κατάρρευση της Λιβύης και τα κύματα παράνομων μεταναστών που διασχίζουν τη Μεσόγειο προκαλούν απειλές ασφαλείας σε ολόκληρη την Ευρώπη, οι οποίες όμως εκλαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, ενώ η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη πιέζεται από την επιθετική εξωτερική πολιτική της Ρωσίας δημιουργώντας αίσθηση ανασφάλειας στον ευρωπαϊκό βορρά, τα κράτη μέλη στο νότο ανησυχούν περισσότερο για το μαζικό κύμα παράνομων μεταναστών και την αντιμετώπιση των αποτυχημένων κρατών της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής.

Οι ανωτέρω αποκλίνουσες αντιλήψεις τόσο για τις απειλές όσο και για τα συμφέροντα ασφαλείας των κρατών μελών εμπόδισαν την εμφάνιση μιας κοινής στρατηγικής κουλτούρας και τη δημιουργία κοινών δομών, διαδικασιών και ικανοτήτων σε επίπεδο ΕΕ.

Στο οικονομικό επίπεδο, η χρηματοπιστωτική κρίση και τα επακόλουθα μέτρα λιτότητας αποδυνάμωσαν σημαντικά τις στρατιωτικές ικανότητες και τους πόρους των κρατών μελών της ΕΕ και κατά συνέπεια την θωράκιση τους έναντι των απειλών ασφαλείας και άμυνας. Ελλείπει εξωτερικής απειλής λόγω της πτώσης του «σιδηρούν παραπετάσματος» και ενόψει του αυξανόμενου κόστους των σύγχρονων οπλικών συστημάτων και του δημόσιου σκεπτικισμού σχετικά με το ρόλο του στρατού, οι κυβερνήσεις δυσκολεύτηκαν να διατηρήσουν τα προηγούμενα επίπεδα αμυντικών δαπανών ή να συνεισφέρουν σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό. Το αποτέλεσμα ήταν, τα τελευταία χρόνια, οι αμυντικοί προϋπολογισμοί

να μειωθούν με ασυντόνιστο και ανομοιογενή τρόπο). Παρόλα αυτά, τα κράτη μέλη της ΕΕ εξακολουθούν να δαπανούν περισσότερα από 190 δισ. ευρώ σε ετήσια βάση, για τη διατήρηση 28 εθνικών στρατών που απασχολούν περίπου 1,5 εκατ. Στελέχη. Η διαπιστωμένη επικάλυψη ικανοτήτων, η διαφορετικότητα και ασυμβατότητα των οπλικών συστημάτων και τα χαμηλά επίπεδα διαλειτουργικότητας προκαλούν τεράστιες απώλειες πόρων και ανεπάρκεια δυνατοτήτων, καθιστώντας τις κυβερνήσεις λιγότερο ικανές να αναπτύξουν στρατιωτική δύναμη σε θέατρα συγκρούσεων (Béraud-Sudreau, 2018)

Στο ίδιο πλαίσιο, η λιτότητα έχει επηρεάσει αναμφισβήτητα και τις πτυχές της ΚΠΑΑ η οποία, λόγω της έλλειψης πολιτικής ηγεσίας, της θεσμικής πολυπλοκότητας, του ανεπαρκούς συντονισμού σε επίπεδο προγραμματισμού και λειτουργίας και της απροθυμίας των κρατών μελών να παράσχουν δυνατότητες και μέσα, οδηγεί την ΕΕ στο να μην μπορεί να προχωρήσει στη διεξαγωγή αποστολών πέρα αυτές από που έχουν περιορισμένο πεδίο, μέγεθος και χρόνο Major C. & Lohmann A., 2017).

Κατά συνέπεια η ΕΕ φαίνεται να μην ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τις διεθνούς κοινότητας, ως ένας αξιόπιστος και αποτελεσματικός περιφερειακός πάροχος ασφάλειας και σταθερότητας. Αδυνατεί να συμμετάσχει σε μεγαλύτερες, πιο πολύπλοκες και πιο μακροπρόθεσμες αποστολές σε θέατρα υψηλότερου κινδύνου και κρίσεις και (π.χ. EUPOL Αφγανιστάν, EULEX Κοσσυφοπέδιο, Λιβύη, Μάλι) όπου απαιτείται ισχυρή και ταχεία αντίδραση. Υπάρχουν φυσικά εξαιρέσεις σε αυτόν τον κανόνα, όπως για παράδειγμα οι συνεχιζόμενες προσπάθειες για την καταπολέμηση της πειρατείας και τη διατήρηση της ασφάλειας ναυσιπλοΐας στο Κέρασ της Αφρικής μέσω της επιχείρησης EUNAVFOR Atalanta (Countering Piracy of The Coast of Somalia) και η δημιουργία περιφερειακών ικανοτήτων για την καταπολέμηση των απειλών κατά της ασφάλειας, της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης μετανάστευσης στην περιοχή Sahel Niger, με την επιχείρηση EUCAP Sahel Niger.

Παρά τα περισσότερα από δέκα χρόνια εμπειριών, η ΕΕ δεν είναι σε θέση σήμερα να ενισχύσει την ασφάλεια των πολιτών της ή να συμβάλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση των απειλών και παραβιάσεων της ειρήνης και της σταθερότητας στη στρατηγική γειτονιά της ή ακόμη και στον ευρύτερο κόσμο. Χωρίς ισχυρό

στρατιωτικό σκέλος, η ΕΕ δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των πολιτών και των διεθνών εταίρων της, όπως είναι τα Ηνωμένα Έθνη και να προσφέρει προστιθέμενη αξία, εφαρμόζοντας τη συνολική προσέγγιση στην πρόληψη των συγκρούσεων, στη διαχείριση των κρίσεων και στην οικοδόμηση της ειρήνης. Ενώ τα τελευταία χρόνια η ΕΕ έχει σημειώσει μεγάλη πρόοδο στην μη στρατιωτική συνεισφορά της σε τέτοιες πολυδιάστατες αποστολές, αυτή από μόνη της παραμένει ανεπαρκής.

Καθώς οι νέες οικονομικές και δημογραφικές δυνάμεις στην Ασία έλκουν το οικονομικό κέντρο βάρους του κόσμου, μεταβάλλοντας ανάλογα το παγκόσμιο τοπίο των αμυντικών δαπανών, η ανεπάρκεια της ΕΕ στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας καθίσταται περισσότερο αισθητή. Οι ΗΠΑ παραμένουν η μόνη στρατιωτική υπερδύναμη στον κόσμο όσον αφορά στις αμυντικές δαπάνες. Ενώ οι ευρωπαίοι σύμμαχοι της Ουάσιγκτον εξακολουθούν να κατέχουν υψηλό βαθμό στις αμυντικές δαπάνες, η τάση είναι αδιαμφισβήτητη: οι αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας κλείνουν την ψαλίδα και εκθρονίζουν τις ανεπτυγμένες χώρες από την ανώτερη βαθμίδα. Η πρόσφατα αποκτηθείσα ικανότητα των αναδυόμενων δυνάμεων να προστατεύουν και να διεκδικούν τα συμφέροντά τους, περιφερειακά και παγκόσμια, εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη ένταση και ανασφάλεια ενώ η εξισορρόπηση της Ασίας από την κυβέρνηση των ΗΠΑ ενδέχεται επίσης να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ευρωπαϊκή ασφάλεια (Drent M., 2018).

Στο πλαίσιο αυτό, μεμονωμένα και συλλογικά, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ έχουν από καιρό σιωπηρά αποδεχθεί τη σταδιακή απώλεια επιρροής τους στην παγκόσμια σκηνή και τους κινδύνους που αυτό συνεπάγεται για την ασφάλεια των χωρών και των πολιτών τους. Η βρετανική κίνηση προς την έξοδο από την ΕΕ είναι ένα έντονο παράδειγμα μιας τόσο επικίνδυνης στάσης.

Υπό την πίεση αυτών των αρνητικών δεδομένων και εκλαμβάνοντας τις κρίσεις και τις απειλές ως παράθυρα ευκαιρίας, ΕΕ, θεσμικά όργανα και κράτη μέλη, προσπαθούν, τα τελευταία χρόνια, να αναλάβουν πρωτοβουλίες αναδιάταξης της συνεργασίας τους με στόχο την επίτευξη περισσότερο ορθολογικής οργάνωσης και βαθύτερης ενσωμάτωσης στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας. Η αυξημένη συνεργασία στους συγκεκριμένους τομείς και η ανάπτυξη μιας ισχυρής, ολοκληρωμένης αμυντικής βιομηχανίας εκτιμήθηκε ότι θα αποτελέσουν τις

προϋποθέσεις για την ενίσχυση της Στρατηγικής Αυτονομίας της ΕΕ και της ικανότητάς της να ενεργεί ως πάροχος ασφάλειας στη διεθνή σκηνή. Παράλληλα η ενισχυμένη αμυντική συνεργασία της ΕΕ είναι πιθανό να επηρεάσει και το ΝΑΤΟ. Επισημαίνεται ότι ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες ενώ αντιτάχθηκαν αρχικά στην προοπτική ανάπτυξης ξεχωριστών αμυντικών δομών εντός της ΕΕ, η δημιουργία τους τελικά εκτιμήθηκε θετικά, αφού από τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ, τα 22 είναι ταυτόχρονα και σύμμαχοι στο ΝΑΤΟ. Οι πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της άμυνας της ΕΕ διαφάνηκε ότι θα ενίσχυαν αμφίδρομα και την επιρροή της Ευρώπης στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ διασφαλίζοντας την αξιοπιστία της Διατλαντικής Συμμαχίας (ΑΜΠΕ, 2018).

Καθορίζοντας το φάσμα των απαιτούμενων πρωτοβουλιών συνεργασίας μεταξύ θεσμικών οργάνων και κρατών μελών της ΕΕ για την ασφάλεια και την άμυνα, η Διάσκεψη Κορυφής του Δεκεμβρίου 2013 σηματοδότησε την πρώτη θεματική συζήτηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την ΚΠΑΑ από την έναρξη ισχύος της ΣτΛ, το 2009. Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων επέμειναν στην πολιτική σημασία της συνεργασίας στον τομέα αυτό. Αναγνώρισαν σιωπηρά την αναποτελεσματικότητα της, μέχρι τότε, αμυντικής πολιτικής της ΕΕ, υπογραμμίζοντας το ραγδαία εξελισσόμενο στρατηγικό και γεωπολιτικό περιβάλλον, την περιορισμένη ικανότητα των κρατών μελών να αναπτύξουν και να διατηρήσουν τις δυνάμεις τους λόγω περιορισμένων αμυντικών προϋπολογισμών και το γεγονός ότι οι κατακερματισμένες αμυντικές αγορές έθεταν σε κίνδυνο την ανταγωνιστικότητα της αμυντικής βιομηχανίας της ΕΕ (European Council (19/20 December 2013). Conclusions. Brussels).

Στην ίδια λογική, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε τον Ύπατο Εκπρόσωπο, να βρίσκεται σε στενή συνεργασία με την Επιτροπή, να αξιολογήσει τον αντίκτυπο των αλλαγών στο παγκόσμιο περιβάλλον και να υποβάλει έκθεση σχετικά με τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που θα προκύψουν για την Ένωση κατά τη διάρκεια του 2015, μετά από διαβουλεύσεις με τα κράτη μέλη. Η Ύπατη Εκπρόσωπος Federica Mogherini ανταποκρινόμενη σε αυτή την πρόσκληση ανακοίνωσε, κατά την 100η ημέρα της θητείας της, μία Έκθεση Στρατηγικού Προβληματισμού για την καθοδήγηση της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της ΕΕ (EEAS, 2015).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενθάρρυνε επίσης τα κράτη μέλη να επιδιώξουν πιο συστηματική και πιο μακροπρόθεσμη συνεργασία στην ανάπτυξη, συντήρηση και αξιοποίηση στρατιωτικών δυνατοτήτων. Προκειμένου να διατηρηθούν και να αναπτυχθούν περαιτέρω οι δυνατότητες των κρατών μελών, οι ηγέτες υποστήριξαν επίσης τις προσπάθειες για την ενίσχυση της εσωτερικής αμυντικής αγοράς της ΕΕ και την προώθηση μιας πιο ολοκληρωμένης, βιώσιμης, καινοτόμου και ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής αμυντικής τεχνολογικής και βιομηχανικής βάσης (Blockmans & Montesano, 2015).

Συμπερασματικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι, από το Δεκέμβριο του 2013, διαφαίνεται τα κράτη μέλη να εμφανίζουν μια ενισχυμένη δυναμική μετάβασης από την θεωρία στην πράξη στους τομείς της κοινής ασφάλειας και άμυνας. Βασικά δείγματα αυτής της πρόθεσης αποτελεί η υιοθέτηση μίας ενιαίας στρατηγικής για την ασφάλεια στη θάλασσα, ενός κοινού πολιτικού πλαισίου στον τομέα της άμυνας στον κυβερνοχώρο και ενός κοινού πολιτικού πλαισίου για συστηματική και μακροπρόθεσμη αμυντική συνεργασία στην ανάπτυξη αμυντικών ικανοτήτων. Στο ίδιο πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διερεύνησε τη δυνατότητα ενίσχυσης των συνεργειών μεταξύ πολιτικής και στρατιωτικής έρευνας χρησιμοποιώντας τον γενικό προϋπολογισμό για τη χρηματοδότηση της «διπλής χρήσης» ως μέρος του σχεδίου δράσης της για τη βιομηχανία που δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 2013 υπό τον τίτλο «Μία Νέα Συμφωνία για την Ευρωπαϊκή Άμυνα» (Euronews, 2016).

Επίσης το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου 2013 ανέθεσε στην Επιτροπή και στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας⁴ (European Defence Agency-EDA) τη εκπόνηση μελέτης σχετικά με την ΚΠΑΑ με τίτλο «Προπαρασκευαστική Δράση για την Έρευνα στον Αμυντικό Τομέα (Preparatory Action on Defence Research)» της οποίας η έναρξη καθορίστηκε για το 2017 (COM(2013)542). Επιπρόσθετα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2015, οι ηγέτες της ΕΕ συμφώνησαν σε ένα υψηλότερο επίπεδο φιλοδοξίας σε σχέση με τη «συγκρατημένη» ατζέντα που μέχρι τότε είχε τεθεί, με σκοπό να δημιουργήσουν ένα

⁴ Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας ιδρύθηκε το 2004 με σκοπό να υποστηρίξει τις προσπάθειες βελτίωσης των στρατιωτικών ικανοτήτων της ΕΕ. Εκτός της ανάληψης πολλών πολυεθνικών προμηθειών, μεταξύ των πιο πρόσφατων έργων του είναι η θέσπιση του Κώδικα Δεοντολογίας σχετικά με τη διεξαγωγή και τη συμμετοχή στους διαγωνισμούς συγκεντρωτικών προμηθειών, ο οποίος υπεγράφη το 2012.

πιο ολοκληρωμένο και απαιτητικό πλαίσιο αμυντικής συνεργασίας για την επίτευξη αυτών των φιλοδοξιών μέσα σε αυστηρά χρονικά πλαίσια (EUCO(2015)22/15).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 2013: Έτος Νέας Ωθησης Ευρωπαϊκής Άμυνας

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας της Διάσκεψης Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις Βρυξέλλες τον Δεκέμβριο του 2013, η τότε Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ για την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, βαρόνη Ashton, δημοσίευσε τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, μια έκθεση, στην οποία δημοσιοποίησε μία σειρά προτάσεων για την ενίσχυση των πολιτικών και στρατιωτικών ικανοτήτων της ΚΠΑΑ και την ισχυροποίηση της αμυντικής βιομηχανίας της Ευρώπης (HRVP, 2013).

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από το 2011, είχε συστήσει μια ad-hoc επιτροπή εμπειρογνομόνων με σκοπό να προετοιμάσει μια έκθεση, σχετική με την προοπτική ανάπτυξης της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας και της προώθηση της στην παγκόσμια αγορά. Η Επιτροπή παρουσίασε το αποτέλεσμα των εργασιών για τον ευρωπαϊκό τομέα της άμυνας και της ασφάλειας Ιούλιο του 2013 (COM(2013)542).

2.2 Αποτελέσματα Συνόδου Κορυφής 2013

Σε συμφωνία με τις προτάσεις της έκθεσης της βαρόνης Ashton, η συζήτηση στη συνοδό κορυφής επικεντρώθηκε στη λήψη μέτρων τόσο για την ενδυνάμωση της επιχειρησιακής αποτελεσματικότητας και την δημιουργία αμυντικών ικανοτήτων στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ όσο και για την ανάπτυξη ισχυρότερης ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας και αγοράς.

Παράλληλα το Συμβούλιο επιβεβαίωσε την ανάγκη αντιμετώπισης των συνεπειών που προκαλούν οι περιορισμένοι αμυντικοί προϋπολογισμοί των κρατών μελών και η κατακερματισμένη ευρωπαϊκή αμυντική αγορά στην αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων που θα μπορούσε να προσφέρει η άσκηση ΚΠΑΑ, στην εγγύς αλλά και την στρατηγική περιοχή της ΕΕ.

Στο πλαίσιο αυτό τα κράτη μέλη κλήθηκαν να αναλάβουν μεγαλύτερες πρωτοβουλίες ώστε να ανταποκριθούν στις προκλήσεις αυτές με το Συμβούλιο να δηλώνει ότι δεσμεύεται για την περαιτέρω ανάπτυξη μιας «αξιόπιστης και

αποτελεσματικής ΚΠΑΑ» μέσω στοχευμένων δράσεων. Πιο συγκεκριμένα οι ηγέτες δεσμευτήκαν για τα ακόλουθα (Catalano, 2014):

- Αύξηση της αποτελεσματικότητας και της προβολής της ΚΠΑΑ: η ΕΕ θα πρέπει να επιταχύνει την ανάπτυξη των μη στρατιωτικών αποστολών, να βελτιώσει τις δυνατότητες ταχείας αντίδρασης (rapid response capabilities) και να υιοθέτηση μία κοινή πολιτική στον τομέα της κυβερνοάμυνας, της ασφάλειας στη θάλασσα και της διαχείρισης των συνόρων (border management). Η χρηματοδότηση των αποστολών και των επιχειρήσεων της ΕΕ θα πρέπει να εξεταστεί και να βελτιωθεί ώστε να διευκολύνονται οι εν λόγω αποστολές .

- Ενίσχυση της ανάπτυξης ικανοτήτων: η ΕΕ θα πρέπει να προωθεί και να διευκολύνει τις συνεργασίες και τη συνέργεια μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της ανάπτυξης στρατιωτικών ικανοτήτων, προκειμένου να βελτιστοποιείται το κόστος και να επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας. Τα συνεργατικά έργα που υποστηρίζονται από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας στους τομείς των τηλεχειριζόμενων αεροπορικών συστημάτων (remotely piloted air systems), των ικανοτήτων αεροπορικού ανεφοδιασμού (air-to-air refueling capacity), της κυβερνητικής δορυφορικής επικοινωνίας (governmental satellite communication) και της άμυνας στον κυβερνοχώρο (cyber defence), αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα.

- Ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας: η ΕΕ θα πρέπει να εγκαθιδρύσει μία ενοποιημένη, βιώσιμη, καινοτόμο και ανταγωνιστική ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία. Βασικοί πυλώνες θα πρέπει, να είναι οι Medium-sized enterprises (SMEs) του κλάδου, η ανάπτυξη προτύπων, την αμοιβαία αναγνώριση της στρατιωτικής πιστοποίησης και η συνεργασία μεταξύ της πολιτικής και στρατιωτικής έρευνας.

Στο πλαίσιο υλοποίησης ανωτέρω δράσεων, ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας, ανέλαβαν την εκπόνηση ad-hoc εκθέσεων για τα ακόλουθα θέματα:

- Στρατηγική για την ασφάλεια στη θάλασσα.

- Πολιτική στον τομέα της άμυνας στον κυβερνοχώρο.
- Συγκεντρωτικές προμήθειες (pooled procurement projects).
- Οδικό χάρτη ενέργειων προκειμένου να καταστεί η ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία πιο ανταγωνιστική και αποτελεσματική.
- Πλαίσιο συστηματικότερης και μακροπρόθεσμης συνεργασίας στις διαδικασίες σχεδιασμού έργων.

Σε πιο στρατηγικό επίπεδο και λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές στο περιβάλλον της διεθνούς ασφάλειας κατά την τελευταία δεκαετία, το Συμβούλιο επιφόρτισε τον Ύπατο Εκπρόσωπο με την επιπλέον αρμοδιότητα της αξιολόγησης των μελλοντικών προκλήσεων και ευκαιριών για την ΕΕ (EUCO(2013)217/13).

Αν και το σύνολο όλων αυτών των φιλόδοξων αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και των επακολουθών δράσεων υποστηρίχθηκε με θέρμη από τους ηγέτες των περισσότερων κρατών μελών, φάνηκε να παρεμποδίζεται, για μια ακόμη φορά, από την αντίρροπη πολιτική βούληση του Ηνωμένου Βασιλείου. Πιο συγκεκριμένα, στη Βουλή των Κοινοτήτων στις 6 Ιανουαρίου 2014, ο τότε βρετανός πρωθυπουργός David Cameron έκανε γραπτή δήλωση σχετικά με τα αποτελέσματα της συνόδου κορυφής για το θέμα της Ευρωπαϊκής άμυνας:

«Η προστασία της εθνικής μας ασφάλειας είναι η πρώτη μας προτεραιότητα. Στο εν λόγω Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, για το Ηνωμένο Βασίλειο είναι σαφές ότι όσον αφορά τα ζητήματα άμυνας και τις αποφάσεις σχετικά με τις εθνικές ένοπλες δυνάμεις, η πολιτική πρέπει να καθοδηγείται από τα ίδια τα έθνη, σε εθελοντική βάση, σύμφωνα με τις ξεχωριστές προτεραιότητες και ανάγκες και όχι από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ.

Για το Ηνωμένο Βασίλειο, αυτό σημαίνει ότι το ΝΑΤΟ υπήρξε και θα συνεχίσει να αποτελεί το θεμέλιο της εθνικής μας άμυνας και είμαστε στην ευχάριστη θέση να φιλοξενούμε τη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ για το 2014, η πρώτη φορά που μια τέτοια σύνοδος κορυφής έχει φιλοξενηθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο από το 1990.

Φυσικά, είναι επίσης σωστό οι Ευρωπαίοι γείτονες να συνεργάζονται σε θέματα άμυνας και είμαι περήφανος για το γεγονός ότι το Ηνωμένο Βασίλειο βρίσκεται πάντα στην εμπροσθοφυλακή όταν οι Ευρωπαίοι σύμμαχοί μας χρειάζονται πρακτική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της στήριξης των γαλλικών προσπαθειών στο Μάλι, στη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία και τον συντονισμό της επιχείρησης της ΕΕ για την καταπολέμηση της πειρατείας στο Κέρασ της Αφρικής.

Τονίζω αυτά τα σημεία στο Συμβούλιο και τα συμπεφωνημένα συμπεράσματα της προηγούμενης συνόδου κορυφής (Δεκέμβριος 2013) καθιστούν σαφές ότι δεν θα υπάρξει κοινοτική κυριότητα σε αμυντικά περιουσιακά στοιχεία ούτε θα δημιουργηθούν στρατηγεία της ΕΕ. Έχω αφαιρέσει τις αναφορές σχετικές με τη δημιουργία ενόπλων δυνάμεων της Ευρώπης, του ευρωπαϊκού μηχανισμού συγκεντρωτικών αγορών και κατέστησα σαφές ότι στρατιωτικός εξοπλισμός όπως τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη (drones) και τα αεροσκάφη ανεφοδιασμού (air-to-air refueling tankers) πρέπει να ανήκουν και να επιχειρούν υπό τον έλεγχο των κρατών μελών. Στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου είναι σαφές ότι τα έθνη, όχι τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, καθορίζουν όλες τις παραμέτρους της άμυνας και θα πρέπει να παραμείνουν στην αρμοδιότητα τους.» (TWFY, 2014).

Τον Ιούνιο του 2015, κατά τη σύνοδο κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου εξετάστηκε, εκ νέου, η πρόοδος σε όλα τα θέματα που σχετίζονται με την ΚΠΑΑ (European Council (25/26 June 2015). Conclusions. Brussels).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ευρωπαϊκή Άμυνα: Επόμενα Βήματα

Τα τελευταία τεσσεράμισι χρόνια έχουν αναληφθεί δράσεις, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Συμβουλίου Υπουργών και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, σχετικές με μια δέσμη μέτρων που αποσκοπούν στην εφαρμογή των αποφάσεων της σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 2013.

Πιο συγκεκριμένα, τον Ιούνιο του 2016, ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ δημοσίευσε τη νέα «Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας (EU Global Strategy for Foreign and Security Policy)» η οποία έθεσε ένα γενικό στρατηγικό όραμα για τον παγκόσμιο ρόλο της ΕΕ στο μέλλον και καθόρισε τα μέτρα για την επίτευξη των στόχων της. Αυτή είναι η πρώτη φορά που η ΕΕ δημοσίευσε μια πλήρως επικαιροποιημένη στρατηγική ασφάλειας από το 2003, όταν και δημοσιεύθηκε η πρώτη Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας της ΕΕ. Στο κείμενο αυτό η Ασφάλεια και η Άμυνα ορίστηκαν ως μια από τις πέντε (5) προτεραιότητες που επιβάλλεται να προχωρήσουν και να ενισχυθούν.

Εν συνέχεια, τον Νοέμβριο του 2016, στο Συμβούλιο Υπουργών συζητήθηκαν προτάσεις σχετικά με ένα σχέδιο εφαρμογής για την ΚΠΑΑ (SDIP). Το εν λόγω σχέδιο εφαρμογής εγκρίθηκε από τους ηγέτες της ΕΕ κατά τη σύνοδο κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Δεκέμβριο του 2016, ως μέρος μιας ευρύτερης δέσμης μέτρων για την άμυνα και την ασφάλεια. Επικεντρώθηκε επίσης στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ και του NATO και στην εφαρμογή του «Ευρωπαϊκού Σχεδίου Δράσης για την Άμυνα (EDAP) (HRVP, 2016).

3.1. Σχέδιο Εφαρμογής για την Άμυνα και την Ασφάλεια (SDIP)

Το εν λόγω σχέδιο, χαρακτηρίζεται από το επαυξημένο επίπεδο φιλοδοξίας (Level of Ambition - LoA) της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πολιτική ασφάλειας και άμυνας με έμφαση στο στρατιωτικό σκέλος της ΚΠΑΑ και στόχο την απόκτηση «σκληρής ισχύος» από την ΕΕ. Πράγματι, με βάση τους στόχους και τις δεσμεύσεις που έχουν συμφωνηθεί, το σχέδιο καθορίζει τους τύπους των πολιτικών και στρατιωτικών αποστολών/επιχειρήσεων, που η ΕΕ πρέπει να είναι σε θέση να αναλάβει στο πλαίσιο της νέας παγκόσμιας στρατηγικής, σε περιβάλλοντα πολύ

υψηλού κινδύνου για την ασφάλεια και σε υπανάπτυκτες τοπικές υποδομές. Πιο συγκεκριμένα τα είδη αυτών των αποστολών δύναται να είναι:

- Πολιτικοστρατιωτικές επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων σε καταστάσεις υψηλού κινδύνου για την ασφάλεια στις περιοχές που περιβάλλουν την ΕΕ
- Πολιτικοστρατιωτικές επιχειρήσεις αποκατάστασης σταθερότητας, συμπεριλαμβανομένων των αεροπορικών και των ειδικών επιχειρήσεων
- Ταχεία πολιτικοστρατιωτική αντίδραση, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών επιχειρήσεων ταχείας αντίδρασης που χρησιμοποιούν ομάδες μάχης της ΕΕ στο σύνολό τους ή βρίσκονται εντός μίας δομής δυνάμεων προσαρμοσμένης σε συγκεκριμένες αποστολές
- Εκτελεστικές μη στρατιωτικές αποστολές
- Αεροπορικές επιχειρήσεις ασφάλειας που περιλαμβάνουν εγγύς αεροπορική υποστήριξη και αεροπορική επιτήρηση
- Ναυτιλιακές επιχειρήσεις ασφαλείας ή επιτήρησης, σε περιοχές διευρυμένης εγγύτητας με την Ευρώπη
- Αποστολές ανάπτυξης πολιτικών ικανοτήτων (Civilian capacity building missions) και εφαρμογής μεταρρυθμίσεων στον τομέα της ασφάλειας (security sector reform missions) όπως η επιτήρηση, η καθοδήγηση, η κατάρτιση και η παροχή συμβουλών για τη λειτουργία της αστυνομίας και του κράτους δικαίου, της διαχείρισης των συνόρων, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την διασφάλιση ανθεκτικότητας, την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών και την δημόσια διοίκηση
- Αποστολές ανάπτυξης στρατιωτικών ικανοτήτων και στρατιωτικές επιχειρήσεις παρακολούθησης/επιτήρησης και της ισχυρής προστασίας των δυνάμεων.

Προκειμένου να ανταποκριθεί η ΕΕ σε αυτό το επίπεδο φιλοδοξίας, το SDIP προβλέπει την ανάπτυξη πέντε (5) συγκεκριμένων πυλώνων που θα επιτρέψουν την απρόσκοπτη και συντονισμένη διεξαγωγή ανωτέρω επιχειρήσεων/αποστολών

και την ενδυνάμωση των πτυχών «σκληρής ισχύος» της ΚΠΑΑ. Πιο συγκεκριμένα οι πυλώνες αυτοί αφορούν στα ακόλουθα (Council of the EU(2017). Press Release 270/17. Brussels):

- Εμβάθυνση αμυντικής συνεργασίας και καθιέρωση «Ετήσιας Συντονισμένης Επισκόπησης Άμυνας (Coordinated Annual Review on Defence - CARD)», με στόχο την προώθηση της διαφάνειας και της συνεργασίας των κρατών μελών μέσω κοινών προγραμμάτων και την επικαιροποίηση του «Σχεδίου Ανάπτυξης Ικανοτήτων (Capability Development Plan - CDP)», προκειμένου να προσδιοριστούν οι ελλείψεις δυνατοτήτων έως την άνοιξη του 2018.

- Ανάπτυξη ικανότητας ταχείας αντίδρασης (Rapid response), με στόχο, τον εντοπισμό εναλλακτικών λύσεων για πιο ευέλικτη, ταχύτερη και στοχευμένη διαχείριση πολιτικών κρίσεων και την ανάπτυξη μάχιμων μονάδων της ΕΕ (EU battlegroups) ώστε να είναι πιο εύχρηστες και αποτελεσματικές.

- Σχεδιασμός και διεξαγωγή αποστολών, με στόχο την ενίσχυση της εποπτείας και το συντονισμό όλων των αποστολών της ΕΕ (τόσο πολιτικών όσο και στρατιωτικών) σε σύντομο χρονικό διάστημα. Για το σκοπό αυτό απαιτείται η δημιουργία μίας νέας μόνιμης επιχειρησιακής ικανότητας σχεδιασμού και διεξαγωγής μη εκτελεστικών στρατιωτικών αποστολών, εντός του Στρατιωτικού Επιτελείου της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης της ΕΕ (EU Military Staff of the European External Action Service).

- Εφαρμογή του μηχανισμού «Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (Permanent Structured Cooperation - PESCO)», με στόχο τη διερεύνηση των τομέων της ΚΠΑΑ κατάλληλων για την ανάπτυξη δεσμευτικών συνεργασιών μεταξύ των κρατών μελών, όπως ορίζεται στη ΣΤΛ. Η συμφωνία με τις ενδεχόμενες κοινές δεσμεύσεις και τα σχέδια που θα εφαρμοστούν στο πλαίσιο της PESCO θα υποβάλλεται στα συμμετέχοντα κράτη μέλη για σχολιασμό.

- Ανάπτυξη διευρυμένων εταιρικών σχέσεων στους τομείς της ΚΠΑΑ (CSDP partnerships), με στόχο τόσο την ενίσχυση της συνεργασίας με τα Ηνωμένα Έθνη, το NATO, την Αφρικανική Ένωση και τον ΟΑΣΕ όσο και τη στρατηγική προσέγγιση και εμπλοκή τρίτων μερών σε θέματα ΚΠΑΑ.

Μία ανασκόπηση της προόδου οικοδόμησης των ανωτέρω πυλώνων και του SDIP εν γένει, έγινε τον Μάρτιο του 2017 και μία, πάλι, στο γενικό πλαίσιο της παγκόσμιας στρατηγικής της ΕΕ, τον Μάιο του 2017 (Council of the EU(2017). Press Release 109/17 & 270/17. Brussels). Στη διάσκεψη κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούνιο του 2017, οι ηγέτες της ΕΕ χαιρέτισαν την πρόοδο που είχε σημειωθεί στο στρατιωτικό σκέλος της ΚΠΑΑ προσβλέποντας στην περαιτέρω αμυντική ολοκλήρωση (European Council (22 June 2017). Conclusions. Brussels).

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η αυτή πρόοδο, κρίνεται σκόπιμη η ειδική αναφορά στις εξελίξεις που σημειωθήκαν σε κάθε έναν από τους τομείς που ώθησαν, υποστηρίζουν και θα διαμορφώνουν το μέλλον της Ευρωπαϊκής Άμυνας και Ασφάλειας.

3.1.1 Μάχιμες Μονάδες ΕΕ (EU Battlegroups)

Η ιδέα της μάχιμης μονάδας της ΕΕ ξεκίνησε για πρώτη φορά το 2004, ως αποτέλεσμα μίας γαλλοβρετανικής πρότασης και σχεδιάστηκε για να επιτρέψει στην ΕΕ να ανταποκριθεί ταχέως, με στρατιωτικά μέσα, σε κρίσεις ή επείγοντα αιτήματα του ΟΗΕ. Αυτές οι μονάδες πέτυχαν πλήρεις επιχειρησιακές ικανότητες (Full Operational Capability - FOC) το 2007. Στο πλαίσιο του SDIP προβλέπονται κατάλληλα μέτρα για τη βελτιστοποίηση της αξιοποίησης των μάχιμων μονάδων. Για το σκοπό αυτό, τον Ιούνιο του 2017, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε ότι το κόστος ανάπτυξης μονάδων μάχης της ΕΕ θα πρέπει να επιβαρύνει τον ενωσιακό προϋπολογισμό αντί τους εθνικούς και να χρηματοδοτείται μέσω του μηχανισμού Αθηνά. Στη παρούσα φάση, ο καθορισμός των διαδικασιών για την κατανομή των βαρών, τη δημιουργία δυνάμεων, την προετοιμασία για την ανάπτυξη και τη χρηματοδότηση τους βρίσκονται σε εξέλιξη (Kerttunen, 2010).

Στις περισσότερες επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο συνεισέφερε δυνάμεις και συχνά ήταν το ηγετικό έθνος ενώ από την αρχή εφαρμογής του θεσμού της μάχιμης μονάδας, παρείχε ή διοίκησε τέτοιες ομάδες πέντε φορές⁵. Αν και αρχικά είχε προγραμματιστεί, να προσφέρει μια μάχιμη μονάδα

⁵ Το πρώτο εξάμηνο του 2005, το δεύτερο εξάμηνο του 2008 και του 2010 και το δεύτερο εξάμηνο του 2013, σε συνδυασμό με τη Σουηδία, τη Λετονία, τη Λιθουανία και τις Κάτω Χώρες. Η πιο πρόσφατη ομάδα μάχης δημιουργήθηκε στο δεύτερο μισό του 2016 και περιλάμβανε επίσης προσωπικό από την Ιρλανδία και τη Λιθουανία.

ΕΕ μέσα στο δεύτερο εξάμηνο του 2019, το Ηνωμένο Βασίλειο απέσυρε τελικά την προσφορά αυτή, εν όψει του επικείμενου Brexit.

3.1.2 Επιχειρησιακός Σχεδιασμός ΕΕ (Operational planning)

Το 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Νίκαια, είχε συμφωνήσει στη δημιουργία μόνιμων πολιτικών και στρατιωτικών δομών εντός της ΕΕ για σκοπούς της ΚΠΑΑ. Το 2003 δημιουργήθηκε επίσης ένα τμήμα πολιτικοστρατιωτικού σχεδιασμού της ΕΕ (Civil-military planning cell - CMPC), το οποίο λειτουργούσε παράλληλα με το ευρωπαϊκό τμήμα του επιχειρησιακού στρατηγείου του ΝΑΤΟ (SHAPE). Αρχικά, η Γαλλία, η Γερμανία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο είχαν προτείνει τη δημιουργία ενός εντελώς ανεξάρτητου τμήματος στρατιωτικού σχεδιασμού της ΕΕ, εκτός του πλαισίου του ΝΑΤΟ. Η αντίσταση και η επιρροή του Ηνωμένου Βασιλείου είχαν σαν αποτέλεσμα να αποσυρθεί αυτή η πρόταση (Norheim-Martinsen, 2010).

Πράγματι τον Αύγουστο του 2003, η βρετανική κυβέρνηση κυκλοφόρησε ένα «Food for Thought» έγγραφο προς όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και στις υπό ένταξη χώρες. Μαζί με τις προτάσεις για τη διαρθρωμένη συνεργασία και την αμοιβαία άμυνα, το έγγραφο παρουσίασε εναλλακτική λύση στην πρόταση που υπέβαλαν η Γαλλία, η Γερμανία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο, οι οποίες έθεταν συστηματικά την ικανότητα σχεδιασμού της ΕΕ, στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ. Η υποστήριξη για την ένταξη του σχεδιασμού της ΕΕ στο πλαίσιο προγραμματισμού του ΝΑΤΟ, ερμηνεύθηκε από πολλούς ως ένδειξη έντονης αντίδρασης του Ηνωμένου Βασιλείου στα σχέδια της συνόδου κορυφής, στο Tervuren, θέση υποστηριζόμενη και από αρκετά άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, όπως η Ισπανία, η Ιταλία και η Πολωνία. Ωστόσο, θεωρήθηκε από άλλους, ως αποδοχή εκ μέρους του Ηνωμένου Βασιλείου της ανάγκης να εξακολουθήσει να εμπλέκεται στην συζήτηση για την ΚΠΑΑ, προκειμένου να διαμορφώνει το αποτέλεσμα. Το έγγραφο αυτό θεωρήθηκε ως το πρώτο βήμα προς την επίτευξη ενός συμβιβασμού (Thornton and Oder, 2017)

Από τον συμβιβασμό αυτό προέκυψε ένα μικρό επιχειρησιακό πολιτικοστρατιωτικό τμήμα της ΕΕ, της τάξεως των 30-40 ατόμων που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του υπάρχοντος Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ στις Βρυξέλλες και όχι μια ανεξάρτητη οντότητα. Το τμήμα αυτό απέκτησε πλήρη επιχειρησιακή ικανότητα (FOC) την 1η Ιανουαρίου 2007 αλλά δεσμεύονταν από τον

επιχειρησιακό σχεδιασμό του NATO, πριν αναλάβει τον οποιοδήποτε επιχειρησιακό ρόλο στο πλαίσιο της συμφωνίας Berlin Plus.⁶ Επίσης είχε την δυνατότητα δημιουργίας κέντρου επιχειρήσεων προκειμένου να διεξάγει μια αυτόνομη επιχείρηση της ΕΕ (Taylor, 2006).

Ορισμένοι αναλυτές, εκείνη την εποχή, εξέφρασαν την άποψη «ότι θα αναπτύσσονταν μια μεγάλη δρυς από το βελανίδι που φυτεύονταν στις Βρυξέλλες» (The Economist, 2003). Πράγματι, η ιδέα ενός εξ ολοκλήρου ανεξάρτητου στρατιωτικού Στρατηγείου της ΕΕ δεν ήταν ποτέ εκτός πολιτικής ατζέντας της ΕΕ. Προτάθηκε επανειλημμένα τόσο κατά τη διάρκεια της γαλλικής προεδρίας της ΕΕ κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2008 όσο και από την πολωνική προεδρία το 2011. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, οι προτάσεις κατέπεσαν. Αξιοσημείωτο είναι ότι ακόμη και η πρόταση του 2011 που ήταν υποστηριζόμενη από τον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΕΕ, τέθηκε και πάλι υπό καθεστώς βέτο από το Ηνωμένο Βασίλειο (Taylor, 2008).

Τον Σεπτέμβριο του 2012, ένδεκα (11) κράτη μέλη της ΕΕ⁷, εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου, δημοσίευσαν ένα ανακοινωθέν (Communiqué) με τίτλο «Το μέλλον της Ευρώπης» όπου διαπίστωναν την ανάγκη για ένα νέο μοντέλο αμυντικής πολιτικής, που θα αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός «Ευρωπαϊκού Στρατού» και για περισσότερο πλειοψηφικές αποφάσεις για την άμυνα και την εξωτερική πολιτική, προκειμένου να «αποτρέπεται ένα και μόνο κράτος μέλος να εμποδίζει τις όποιες σχετικές πρωτοβουλίες. Οι προτάσεις αυτές υποστηρίχθηκαν σε ένα περαιτέρω ανακοινωθέν που εξέδωσε η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Πολωνία και η Ισπανία το Νοέμβριο του 2012, όπου επίσης, διαπιστώνονταν η ανάγκη δημιουργίας μιας «Νέας Στρατιωτικής Δομής» για τις επιχειρήσεις υπό την καθοδήγηση της ΕΕ (EUOBSERVER, 2012).

Τον Μάρτιο του 2015, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jean-Claude Juncker πρότεινε να δημιουργηθεί ένας στρατός της ΕΕ με σκοπό «να οικοδομηθεί μια κοινή πολιτική εξωτερικής και εθνικής ασφάλειας και να αναληφθούν οι

⁶ Η συμφωνία Berlin Plus (Berlin Plus agreement) επιτρέπει στην ΕΕ να έχει πρόσβαση σε στρατιωτικά μέσα και δυνατότητες (assets and capabilities) του NATO όταν διεξάγει μια επιχείρηση στην οποία δεν συμμετέχει το NATO ως σύνολο.

⁷ Austria, Belgium, Denmark, France, Germany, Italy, Luxembourg, Netherlands, Poland, Portugal and Spain.

συλλογικές ευθύνες της Ευρώπης στον κόσμο». Υποστήριξε επίσης ότι με αυτόν τον τρόπο θα «δειχθεί στη Ρωσία ότι είμαστε, ως ενιαίο σύνολο, σοβαροί όταν πρόκειται να υπερασπιστούμε τις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (The Telegraph, 2015). Αυτή είναι μια θέση που υποστηρίχθηκε και από τη γερμανική κυβέρνηση, η οποία δήλωσε, το 2015, ότι «ένας ευρωπαϊκός στρατός είναι ο μακροπρόθεσμος στόχος της Γερμανίας (Daily Mail, 2015).

Πράγματι, η Λευκή Βίβλος της Γερμανίας που υπεγράφη στις 13 Ιουλίου 2016, επανέλαβε ότι «η Γερμανία προσπαθεί να επιτύχει τον μακροπρόθεσμο στόχο μιας κοινής Ευρωπαϊκής Ένωσης Ασφάλειας και Άμυνας». Στο πλαίσιο αυτό, πρότεινε τη μεγαλύτερη χρήση της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας και τη δημιουργία, μεσοπρόθεσμα ενός «μόνιμου στρατιωτικού γραφείου πολιτοστρατιωτικών επιχειρήσεων. Αυτό θα αποτελούσε μια ικανότητα πολιτικού-στρατιωτικού σχεδιασμού, διοίκησης και ελέγχου που δεν ήταν ακόμη διαθέσιμη, σε αυτή τη μορφή, στα κράτη μέλη της ΕΕ» (German Federal Government, 2016)

3.1.3 Ικανότητα Στρατιωτικού Σχεδιασμού και Εκτέλεσης Επιχειρήσεων ΕΕ (MPCC)

Όπως υπογραμμίστηκε ανωτέρω, τον Δεκέμβριο του 2016, οι ηγέτες της ΕΕ συμφώνησαν να δημιουργηθεί μια νέα «Μόνιμη Ικανότητα Σχεδιασμού και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (MPCC)» στο Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ. Σκοπός ήταν να λειτουργήσει ως δομή διοίκησης και ελέγχου σε στρατηγικό επίπεδο για τις «Μη Εκτελεστικές Στρατιωτικές Αποστολές (Non-executive military missions)» σε περιοχές έκτος του ζωτικού χώρου της ΕΕ, δηλαδή για επιχειρήσεις συμβουλευτικού ρόλου που διεξάγονται μόνο για την υποστήριξη του έθνους υποδοχής.⁸ Η πρόθεση ήταν να βελτιωθούν οι δυνατότητες διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ, παρέχοντας μεγαλύτερη συνοχή και συντονισμό μεταξύ των μη στρατιωτικών επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ και των στρατιωτικών αποστολών που λειτουργούν στις ίδιες περιοχές (Tardy, 2017).

Αρχικά θα διέθετε εικοσιπέντε (25) υπαλλήλους και θα ήταν υπεύθυνο για τον επιχειρησιακό προγραμματισμό και τη διεξαγωγή των αποστολών αυτών,

⁸ Σε σύγκριση με μια εκτελεστική στρατιωτική επιχείρηση που έχει εντολή να διεξάγει ενέργειες αντί του κράτους υποδοχής. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις (Combat operations) εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή (European Union Concept for EU-led Military Operations and Missions)

συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας, της αποστολής, της συντήρησης και της ανάκτησης των δυνάμεων της ΕΕ. Με τον τρόπο αυτό θα επιτρέπονταν στους διοικητές των αποστολών να επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, με καλύτερη στρατηγική στήριξη από τις Βρυξέλλες. Σε συνεργασία με τη υπάρχουσα πολιτική ικανότητα της ΕΕ (Civilian Planning and Conduct Capability - CPCC) και μέσω ενός κοινού συντονιστικού οργάνου για την παροχή υποστήριξης, το MPCC θα επιβλέπει και θα προωθεί τη συνολική πολιτική/στρατιωτική συνεργασία, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας ιατρικών και εφοδιαστικών ικανοτήτων.

Ένα επίσημο έγγραφο για το MPCC συμφωνήθηκε από το Συμβούλιο των Υπουργών τον Μάρτιο του 2017 και υιοθετήθηκε από ηγέτες της ΕΕ τον Ιούνιο του 2017.

Ως εκ τούτου, το MPCC θα μπορούσε να αναλάβει πλέον τη στρατηγική ευθύνη για τον επιχειρησιακό προγραμματισμό και τη διεξαγωγή των τριών αποστολών της ΕΕ: στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, στο Μάλι και στη Σομαλία.

Επισημαίνεται ότι το MPCC δεν αποτελεί ανεξάρτητο επιχειρησιακό στρατηγείο για όλες τις στρατιωτικές της επιχειρήσεις της ΕΕ, που ήταν η πάγια φιλοδοξία της Γαλλίας και της Γερμανίας, καθόσον το πεδίο εφαρμογής του περιοριζόταν, λόγω της αντίθεσης του Ηνωμένου Βασιλείου. Ως εκ τούτου, οι στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ, όπως η επιχείρηση Atalanta στο Κέρας της Αφρικής, η επιχείρηση Σοφία στη Μεσόγειο και η επιχείρηση Althea στη Βοσνία, δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του MPCC.

Το MPCC αναμένεται να αναθεωρηθεί το αργότερο μέχρι το τέλος του 2018.

3.1.4 Μηχανισμός της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO)

Ενώ η ΚΠΑΑ παραμένει στη διακυβερνητική αρμοδιότητα της ΕΕ, το άρθρο 42 της ΣΕΕ (Treaty on European Union - TEU) όπως τροποποιήθηκε στη ΣΤΛ, άνοιξε τη δυναμική για μία μεγαλύτερη στρατιωτική συνεργασία και συγκεκριμένα για την ανάπτυξη και το σχεδιασμό δυνατοτήτων, μέσω ενός μηχανισμού Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO).

Σύμφωνα με αυτό το μηχανισμό, μια μικρή ομάδα κρατών μελών, πρόθυμων και κατάλληλων ως προς συγκεκριμένα κριτήρια, θα μπορεί να λάβει αποφάσεις για

μεγαλύτερη στρατιωτική συνεργασία σε ορισμένους τομείς χωρίς την ομόφωνη έγκριση όλων των κρατών μελών της ΕΕ.

Μεταξύ των προσδοκιών από την εφαρμογή της PESCO συμπεριλαμβάνεται η εναρμόνιση των δυνατοτήτων (capability harmonisation), η συγκέντρωση μέσων (pooling of assets), η συνεργασία στην κατάρτιση/εκπαίδευση/εφοδιασμό, οι τακτικές αξιολογήσεις των εθνικών αμυντικών δαπανών και η ενδυνάμωση της ευελιξίας, της διαλειτουργικότητας και της ικανότητας στην ανάπτυξη δυνάμεων.

Το άρθρο 46 ΣΕΕ καθορίζει τις διαδικασίες βάσει των οποίων τα κράτη μέλη μπορούν να εμπλακούν στη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία σε θέματα άμυνας. Οι δεσμεύσεις σχετικά με τα κριτήρια και τις δυνατότητες για το σκοπό αυτό καθορίζονται στο Πρωτόκολλο της ΣΕΕ για τη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία. Το άρθρο 1(β) του Πρωτοκόλλου ορίζει ότι τα συμμετέχοντα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν την δυνατότητα να παρέχουν, το αργότερο έως το 2010, είτε σε εθνικό επίπεδο είτε ως συνιστώσα πολυεθνικών οντοτήτων, μάχιμες μονάδες και υποστήριξη, συμπεριλαμβανομένων των μέσων μεταφορών και των δυνατοτήτων εφοδιασμού. Αυτές, σε ανταπόκριση αιτημάτων του ΟΗΕ, θα πρέπει να είναι ικανές να αναπτυχθούν μέσα σε 5 έως 30 ημέρες, να διατηρηθούν σε ανάπτυξη για αρχική περίοδο 30 ημερών και με παράταση μέχρι 120 ημέρες. Η διάταξη αυτή αποτελεί το αποτέλεσμα της γαλλοβρετανικής πρωτοβουλίας για τη δημιουργία ικανοτήτων ταχείας αντίδρασης, η οποία ανακοινώθηκε για πρώτη φορά τον Νοέμβριο του 2003 (Taylor, 2008).

Το Συμβούλιο των Υπουργών θα είναι αρμόδιο να αποφασίζει με τον κανόνα QMV⁹, μετά από διαβούλευση με τον Ύπατο Εκπρόσωπο, την ανάπτυξη μίας μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας και να καθορίζει τον κατάλογο των συμμετεχόντων. Μόλις αποφασιστεί, μόνο τα συμμετέχοντα κράτη μέλη θα μπορούν να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων σχετικά με την ανάπτυξη της PESCO, συμπεριλαμβανομένης και της μελλοντικής συμμετοχής άλλων κρατών μελών. Οι αποφάσεις και οι συστάσεις θα λαμβάνονται με ομοφωνία από τα συμμετέχοντα

⁹ Όταν το Συμβούλιο ψηφίζει επί μίας προτάσεως της Επιτροπής ή του Ύπατου Εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, ειδική πλειοψηφία (Qualified Majority Voting) επιτυγχάνεται εφόσον πληρούνται δύο προϋποθέσεις: Το 55% των κρατών μελών ψηφίζουν υπέρ - στην πράξη αυτό σημαίνει 16 από τους 28 και η πρόταση υποστηρίζεται από κράτη μέλη που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 65% του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ. Αυτή η διαδικασία είναι επίσης γνωστή ως ο κανόνας της διπλής πλειοψηφίας.

κράτη μέλη, εκτός από τον κατάλογο των συμμετεχόντων κρατών μελών, ο οποίος θα αποφασίζεται με τον κανόνα QMV. Εάν ένα συμμετέχον κράτος μέλος δεν πληροί τα κριτήρια που καθορίζονται στο πρωτόκολλο ή δεν είναι πλέον σε θέση να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις του, το Συμβούλιο των Υπουργών, με QMV, μπορεί να αναστείλει τη συμμετοχή ενός κράτους-μέλους.

Υλοποίηση της PESCO

Παρά τη ύπαρξη ρητής διάταξης που προβλέπει το μηχανισμό της PESCO στη ΣΤΛ και τις πολλές επίσημες αναφορές σε αυτήν κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, αυτός δεν είχε ποτέ αξιοποιηθεί από τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Με την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ (EUGS) και το μεταγενέστερο Σχέδιο Εφαρμογής της Ασφάλειας και της Άμυνας (SDIP), τα κράτη μέλη διατύπωσαν την πρόθεση τους, να εξετάσουν πιθανούς τομείς συνεργασίας στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ μέσω της αξιοποίησης του μηχανισμού της PESCO. Η πρόθεση αυτή συμβάλλει στη δημιουργία νέων συνεργατικών προσπαθειών και σχεδίων με σκοπό την αντιμετώπιση ενδεχόμενων ελλείψεων στις δυνατότητες και την ενίσχυση την ικανότητα της ΕΕ να ενεργεί στρατιωτικά. Ωστόσο, οι δυνατότητες που αναπτύσσονται μέσω της PESCO θα παραμένουν στην κυριότητα των κρατών μελών και θα λειτουργούν υπό τον έλεγχο τους. Δεν θα είναι κοινά περιουσιακά στοιχεία της ΕΕ, αλλά θα παραμένουν υπό εθνικό έλεγχο και θα μπορούν να αναπτυχθούν εντός άλλων πλαισίων όπως του ΟΗΕ και του NATO (Archick, 2018)

Η PESCO είναι ένα πλαίσιο συντονισμού εκείνων των χωρών που έχουν την ικανότητα αλλά και τη διάθεση να προχωρήσουν σε ουσιαστικότερη και βαθύτερη αμυντική συνεργασία στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Στηρίζεται σε δύο πυλώνες: στην ανάπτυξη αμυντικών δυνατοτήτων από όλες τις χώρες που συμμετέχουν και δεσμεύονται για αυτό και στην εκτέλεση μίας σειράς επιχειρησιακών και εκπαιδευτικών έργων στα οποία τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα, εάν το επιθυμούν, να συμμετάσχουν. Στόχος είναι η διαδικασία να είναι χωρίς αποκλεισμούς, αλλά ταυτόχρονα με φιλόδοξα κριτήρια.

Στο πλαίσιο αυτό, στις 11 Δεκεμβρίου 2016, το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ έδωσε το εναρκτήριο λάκτισμα για τη PESCO, στην οποία εικοσιπέντε (25) μέλη της ΕΕ, μεταξύ των οποίων η χώρα μας και η Κύπρος,

συμφώνησαν να προχωρήσουν σε μια κίνηση που εκτιμάται ως η πλέον αποφασιστική για μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή άμυνα. Σε αυτή την εξέλιξη καθοριστικό ρόλο έπαιξε η συμφωνία ανάμεσα στο Βερολίνο και το Παρίσι, που επέτρεψε στη συγκεκριμένη διάταξη της Συνθήκης να ενεργοποιηθεί χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι δύο χώρες της έδιναν το ίδιο περιεχόμενο. Για τη Γερμανία κρίσιμη είναι η πολιτική διάσταση της PESCO ως μέσο για περαιτέρω ολοκλήρωση και για τον λόγο αυτό υποστήριξε την όσο το δυνατόν ευρύτερη συμμετοχή κρατών-μελών. Για τη Γαλλία, πάλι, η βαρύτητα έπρεπε να δοθεί, αυστηρά, στα κριτήρια συμμετοχής¹⁰, κάτι που θα επέτρεπε μόνο στις ισχυρότερες στρατιωτικές ευρωπαϊκές δυνάμεις να συμμετάσχουν. Ο τελικός συμβιβασμός εστιάστηκε στη διαδικασία: ένας μεγάλος αριθμός συμμετεχόντων συμφώνησε στους αυστηρούς γαλλικούς όρους, αλλά σε μια μελλοντική προοπτική. Εκτός από το Ηνωμένο Βασίλειο, που αποχωρεί από την ΕΕ, και τη Δανία, που δεν συμμετέχει στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, μόνο η Μάλτα δεν υπέγραψε τη συμφωνία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να το πράξει στο μέλλον (Euactiv, 2017).

Στη διάσκεψη κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούνιο του 2017, οι ηγέτες συμφώνησαν για την ανάγκη να ξεκινήσει μια συνεκτική και φιλόδοξη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία. Στο πλαίσιο αυτό, ένας κοινός κατάλογος κριτηρίων και δεσμεύσεων έπρεπε να καταρτιστεί από τα κράτη μέλη εντός τριών μηνών, συμπεριλαμβανομένου ενός ακριβούς χρονοδιαγράμματος και συγκεκριμένων σχεδίων, προκειμένου τα κράτη μέλη να δηλώσουν την πρόθεσή τους να συμμετάσχουν, σε κάτι που δεν ήταν υποχρεωτικό.

Εν συνεχεία τον Σεπτέμβριο του 2017, οι υπουργοί Άμυνας της ΕΕ συναντήθηκαν για να συζητήσουν για την PESCO, προκειμένου να υιοθετήσουν μία, νομικά δεσμευτική, απόφαση για την επίσημη έναρξή της μέχρι το τέλος του έτους. Η διακυβέρνηση και ο λεπτομερής κατάλογος των κοινών δεσμεύσεων, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου αμυντικών επενδύσεων, της ανάπτυξης ικανοτήτων και της επιχειρησιακής ετοιμότητας, συζητήθηκαν διεξοδικά. Προτάθηκαν τριάντα (30) έργα που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν στο πλαίσιο του μηχανισμού PESCO. Λίγο αργότερα ένα επίσημο κείμενο «Κοινοποίησης

¹⁰ Δηλαδή, 2% του ΑΕΠ για την άμυνα αλλά και 20% των αμυντικών δαπανών για αγορές εξοπλισμού και έρευνα

Ενδιαφέροντος (Notification of Interest)» προς τα κράτη μέλη σχετικό με την ίδρυση της PESCO, παρουσιάστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Οκτώβριο του 2017 (Mills, 2018).

Κοινό ανακοινωθέν σχετικά με την PESCO

Στη διάσκεψη του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων και Άμυνας στις 13 Νοεμβρίου 2017, υπουργοί από 23 κράτη μέλη της ΕΕ υπέγραψαν Κοινό Ανακοινωθέν για μία Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία. Αυτό ήταν το πρώτο επίσημο βήμα για την καθιέρωση της PESCO, το οποίο καθορίζει τις αρχές της PESCO, τον κατάλογο των δεσμεύσεων που έχουν συμφωνήσει να αναλάβουν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, τις προτάσεις για τη διακυβέρνηση της PESCO και τη γενική φιλοδοξία του σχεδίου (Missiroli & Fiott, 2017).

Στο παράρτημα II της κοινού ανακοινωθέντος καθορίζονται οι συγκεκριμένες δεσμεύσεις που θα πρέπει να αναλάβουν τα συμμετέχοντα κράτη. Μεταξύ άλλων δεσμεύονται:

- Να αυξάνουν τακτικά τους αμυντικούς προϋπολογισμούς προκειμένου να επιτυγχάνονται οι συμπεφωνημένοι στόχοι.
- Να αυξάνουν τις δαπάνες για την ανάπτυξη αμυντικών ικανοτήτων σε ποσοστό του 20% έναντι των συνολικών αμυντικών δαπανών.
- Να αυξάνουν τις δαπάνες που διατίθενται για έρευνα και τεχνολογία στον τομέα της άμυνας στο ποσοστό του 2% έναντι των συνολικών αμυντικών δαπανών.
- Να αυξάνουν τις δαπάνες των κοινών και συνεργατικών έργων ανάπτυξης ικανοτήτων, που υποστηρίζονται κυρίως μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ETA), εφόσον απαιτείται.
- Να εναρμονίζουν τις απαιτήσεις όσον αφορά τις δυνατότητες και να εξετάζουν κατά προτεραιότητα την ευρωπαϊκή προσέγγιση συνεργασίας προκειμένου να αντιμετωπίζονται οι ελλείψεις δυνατοτήτων που εντοπίζονται σε εθνικό επίπεδο. Κατά γενικό κανόνα η αποκλειστικά εθνική προσέγγιση πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο μετά την πραγματοποίηση της αξιολόγησης.

- Να εξετάζουν την κοινή χρήση των υφιστάμενων δυνατοτήτων, προκειμένου να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα και να γίνουν ουσιαστικές συνεισφορές στις μάχιμες ομάδες της ΕΕ.

- Να συμμετέχουν σε τουλάχιστον ένα έργο ανάπτυξης δυνατοτήτων, στο πλαίσιο της PESCO.

Η ικανοποίηση των δεσμεύσεων, από τα κράτη μέλη, στο πλαίσιο της PESCO θα πραγματοποιηθεί σε δύο στάδια: 2018-2021 και 2021-2025. Μετά από κάθε φάση θα γίνεται μια στρατηγική ανασκόπηση της PESCO, η οποία θα προσδιορίσει τις πρόσθετες δεσμεύσεις που απαιτούνται προκειμένου να υπερκεραστούν τυχόν εγγενείς στατικότητες και δυσκαμψίες του μηχανισμού.

Είκοσι τρία (23) κράτη μέλη υπέγραψαν το κοινό ανακοινωθέν, με εξαίρεση τη Δανία, τη Μάλτα, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η Ιρλανδία και η Πορτογαλία κοινοποίησαν στη συνέχεια στο Συμβούλιο την απόφασή τους να συμμετάσχουν στην PESCO στις 7 Δεκεμβρίου 2017, με αποτέλεσμα ο αριθμός των συμμετεχόντων κρατών να ανέρχεται, σήμερα, σε είκοσι πέντε (25) κράτη μέλη.

Βασικά Χαρακτηριστικά Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO)

Τα βασικά χαρακτηριστικά της PESCO ταξινομούνται ως ακολούθως (Mills, 2018):

- Η συμμετοχή των κρατών μελών στην PESCO θα είναι εθελοντική και η λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο του μηχανισμού PESCO θα λαμβάνεται μόνο από τα συμμετέχοντα κράτη. Τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν συμμετέχουν στην PESCO δεν θα έχουν δικαίωμα λήψης αποφάσεων και δεν θα ασκούν βέτο για τη μελλοντική στρατηγική τους κατεύθυνση.

- Η PESCO θα έχει δομή διακυβέρνησης δύο επιπέδων. Το Συμβούλιο των Υπουργών θα είναι υπεύθυνο για τη συνολική πολιτική κατεύθυνση και τον μηχανισμό αξιολόγησης για να καθορίσει εάν τα κράτη μέλη συμμορφώνονται με τις δεσμεύσεις τους, ενώ κάθε έργο θα διαχειρίζεται από τα κράτη μέλη που συμβάλλουν σε αυτό.

- Η Γραμματεία της PESCO θα παρασχεθεί μέσω των υφιστάμενων δομών της ΚΠΑΑ, κυρίως από την Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας. Όλες οι διοικητικές δαπάνες θα επιβαρύνουν τον προϋπολογισμό της ΕΕ.

- Ως μηχανισμός που βασίζεται σε διακρατική συνθήκη, οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα συμμετέχοντα κράτη θα είναι νομικά δεσμευτικές. Τα εθνικά σχέδια εφαρμογής θα υπόκεινται σε τακτική αξιολόγηση από το Συμβούλιο Υπουργών.

- Κάθε συμμετέχον κράτος θα είναι σε θέση να προτείνει προσχέδια έργων στη Γραμματεία της PESCO. Όσον αφορά την ανάπτυξη ικανοτήτων, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (EOA) θα εξασφαλίζει ότι δεν θα υπάρχει αλληλοεπικάλυψη με άλλα έργα υπό την αιγίδα άλλων οργανισμών, όπως το NATO. Ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ θα υποβάλει συστάσεις προς το Συμβούλιο των Υπουργών σχετικά με αυτά τα έργα που συμβάλλουν στο «επίπεδο φιλοδοξίας» της ΕΕ και είναι τα πλέον κατάλληλα για την προώθηση της «στρατηγικής αυτονομίας» της Ευρώπης. Το Συμβούλιο, με μέλη μόνο από τα συμμετέχοντα κράτη στην PESCO, θα αποφασίζει στη συνέχεια ομόφωνα, για τον κατάλογο των έργων ανάπτυξης ικανοτήτων στο πλαίσιο της PESCO.

- Τα μη κράτη μέλη της ΕΕ μπορούν να κληθούν να συμμετάσχουν σε συγκεκριμένα έργα της PESCO, όταν αποδεικνύεται ότι προσδίδουν σημαντική προστιθέμενη αξία. Ωστόσο, τα κράτη αυτά δεν θα έχουν δικαιώματα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

- Οι δυνατότητες που αναπτύσσονται μέσω του μηχανισμού PESCO θα παραμένουν υπό τον εθνικό έλεγχο. Δεν θα είναι περιουσιακά στοιχεία «ΕΕ» και δεν θα αποτελέσουν το βάση ενός «στρατού της ΕΕ». Τα κράτη θα είναι σε θέση να καταστήσουν διαθέσιμες αυτές τις δυνατότητες και στο πλαίσιο άλλων οργανισμών όπως το NATO και ο ΟΗΕ.

Επίσημη Απόφαση για την Ίδρυση της PESCO

Στις 11 Δεκεμβρίου 2017, το Συμβούλιο Υπουργών ενέκρινε επίσημα την απόφαση για τη θέσπιση Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (COUNCIL DECISION(2017)14866/17).

Η εν λόγω απόφαση απαριθμεί τα συμμετέχοντα κράτη μέλη της ΕΕ και επαναλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό το περιεχόμενο του κοινού ανακοινωθέντος σχετικά με τις κοινές δεσμεύσεις, τη διακυβέρνηση και τις διοικητικές ρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδότησης.

Συμμετέχοντα Κράτη Μέλη PESCO

Τα συμμετέχοντα κράτη μέλη είναι: Βέλγιο, Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία Κροατία, Κύπρος, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Ιρλανδία, Λετονία, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία.

Η Δανία, η Μάλτα και το Ηνωμένο Βασίλειο παραμένουν εκτός της PESCO. Τώρα που έχει καθιερωθεί επίσημα, κάθε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ που επιθυμεί να συμμετάσχει πρέπει να ενημερώσει το Συμβούλιο των Υπουργών και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΕΕ. Ωστόσο, σύμφωνα με τη Συνθήκη της ΕΕ, εναπόκειται στα συμμετέχοντα κράτη της PESCO να αποφασίσουν με QMV, για τη μελλοντική συμμετοχή άλλων.

Μόνο τα συμμετέχοντα κράτη μέλη θα έχουν δικαιώματα λήψης αποφάσεων όσον αφορά την PESCO. Τα κράτη που παραμένουν εκτός του μηχανισμού, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου, δεν θα έχουν εξουσίες ή δικαιώματα ψήφου σε σχέση με τα τρέχοντα σχέδια ή τη μελλοντική στρατηγική κατεύθυνσή του.

Έργα PESCO

Στο πλαίσιο της επίσημης διακήρυξης (Declaration) για την ίδρυση της PESCO, τα συμμετέχοντα κράτη μέλη ενέκριναν επίσης μία δήλωση (Declaration on PESCO projects) η οποία καθόρισε έναν αρχικό κατάλογο δεκαεπτά (17) έργων που θα αναληφθούν στο πλαίσιο της PESCO. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται:

- Η δημιουργία Ευρωπαϊκής Ιατρικής Διοίκησης (European Medical Command)
- Η δημιουργία δικτύου κόμβων εφοδιασμού στην Ευρώπη για τη στήριξη των επιχειρήσεων (Network of logistic hubs in Europe and support to operations)
- Η ενίσχυση της Στρατιωτικής Κινητικότητας (Military Mobility).¹¹
- Η ανάπτυξη θαλάσσιων ημιαυτόνομων συστημάτων αντιμετρων εξουδετέρωσης ναρκών.
- Η αναβάθμιση της θαλάσσιας επιτήρησης.
- Η ανάπτυξη στρατηγικού συστήματος διοίκησης και ελέγχου για αποστολές και επιχειρήσεις ΚΠΑΑ.
- Η κατασκευή θωρακισμένου οχήματος πεζικού, αμφίβιου επιθετικού οχήματος και ελαφρού θωρακισμένου οχήματος.
- Η έμμεση υποστήριξη για την καταπολέμηση των πυρκαγιών.

Μια επίσημη Απόφαση για την έγκριση αυτού του καταλόγου των δεκαεφτά (17) έργων της PESCO, επετεύχθη τον Μάρτιο του 2018. Σε αυτή τη συνεδρίαση του Συμβουλίου των Υπουργών, τα κράτη της PESCO ενέκριναν επίσης μια πρόταση που καθορίζει τις στρατηγικές κατευθύνσεις για την εφαρμογή της PESCO μακροπρόθεσμα, συμπεριλαμβανομένης της εκπλήρωσης των ευρύτερων δεσμεύσεων, όπως οι στόχοι δαπανών, που συμφωνήθηκαν αρχικά στην κοινή δήλωση του 2017. Οι Υπουργοί, τον Ιούνιο του 2018, συμφωνήσαν για ένα πιο συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, ιδίως όσον αφορά τις δεσμεύσεις που απαιτείται να εκπληρωθούν έως το 2020 και την εξέταση των περιπτώσεων όπου ορισμένα από αυτά τα έργα θα μπορούσαν ενδεχομένως να συγχρηματοδοτηθούν μέσω του

¹¹Τον Νοέμβριο του 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ εξέδωσαν κοινή ανακοίνωση που περιγράφει προτάσεις για τη βελτίωση της στρατιωτικής κινητικότητας εντός της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της αντιμετώπισης κανονιστικών εμποδίων στη διασυνοριακή κυκλοφορία στρατιωτικού εξοπλισμού και προσωπικού. Οι προτάσεις έχουν παρομοιαστεί με τη δημιουργία ενός πλαισίου «Military Schengen». Ένα σχετικό Σχέδιο Δράσης για τη Στρατιωτική Κινητικότητα (Action Plan on Military Mobility) υποβλήθηκε τον Μάρτιο του 2018.

νεοσύστατου Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ETA) και με υψηλότερο ποσοστό χρηματοδότησης από εκείνο που διατίθεται σε άλλα συνεργατικά έργα.

Προοπτικές και Προκλήσεις της PESCO

Οι εργασίες των κρατών μελών που συμμετέχουν σε έργα της PESCO βρίσκονται σε εξέλιξη για τον καθορισμό των στόχων και των χρονικών ορίων για κάθε έργο.

Πρόσφατα, τον Μάιο του 2018, πρόσκληση υποβολής νέων προτάσεων εκδόθηκε από τη Γραμματεία της PESCO, ακολουθούμενη από περίοδο αξιολόγησης 6 μηνών. Το επόμενο σύνολο έργων PESCO αναμένεται να εγκριθεί επίσης το Νοέμβριο του 2018. Οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα μη κράτη μέλη της ΕΕ μπορούν να κληθούν να συμμετάσχουν σε μεμονωμένα έργα της PESCO πρόκειται να εξεταστούν κατά το δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, με απόφαση που θα εκδοθεί καταρχήν τον Δεκέμβριο του 2018.

Μακροπρόθεσμα, έχει αναγνωριστεί ότι η PESCO αποτελεί, «τόσο ένα μόνιμο πλαίσιο για στενότερη συνεργασία όσο και μια διαρθρωμένη διαδικασία βαθμιαίας εμβάθυνσης της αμυντικής συνεργασίας στο πλαίσιο της Ένωσης. Θα αποτελέσει μοχλό ένταξης στον τομέα της άμυνας [...]. Η PESCO θα συμβάλει στην ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ ώστε να ενεργεί μόνη της όταν είναι απαραίτητο αλλά και με τους εταίρους όποτε είναι δυνατόν» (EEAS, 2018).

Το κοινό ανακοινωθέν (Notification on Permanent Structured Cooperation) του Νοεμβρίου 2017, επίσης, επιβεβαιώνει την ανωτέρω εκτίμηση: «Η PESCO αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της κοινής αμυντικής πολιτικής. Θα μπορούσε να αποτελέσει ένα στοιχείο μιας πιθανής εξέλιξης προς μια κοινή άμυνα, εάν το Συμβούλιο αποφασίσει ομόφωνα (όπως προβλέπεται στο άρθρο 42 παράγραφος 2 της ΣΕΕ). Ένα μακροπρόθεσμο όραμα της PESCO θα μπορούσε να είναι η επίτευξη ενός συνεκτικού πακέτου δυνάμεων πλήρους φάσματος - συμπληρωματικό με το NATO, το οποίο θα εξακολουθήσει να αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της συλλογικής άμυνας για τα μέλη του».

Στο ίδιο πλαίσιο, ο Γενικός Γραμματέας του NATO, Jens Stoltenberg, εξέφρασε την ικανοποίησή του για την έναρξη λειτουργίας της PESCO και την

πεποίθησή του ότι «αυτό μπορεί να ενισχύσει την ευρωπαϊκή άμυνα». Ωστόσο, τόνισε επίσης την ανάγκη συμπληρωματικότητας μεταξύ των προσπαθειών του NATO και της ΕΕ (NATO press release, 14 November 2017).

Ένας αριθμός από αναλυτές, στον αντίποδα, θεωρούν ότι η διεύρυνση της συμμετοχής κρατών στην PESCO μπορεί τελικά να οδηγήσει σε άκαμπτη και αναποτελεσματική λειτουργία καθόσον όταν η PESCO συζητήθηκε για πρώτη φορά στο πλαίσιο της ΣΤΛ, η αρχική πρόθεση ήταν να στηρίζεται σε «μικρές ομάδες, κατάλληλων¹² και όμοιας στρατηγικής κουλτούρας κρατών» που να επιδιώκουν αμυντική συνεργασία (Mills, 2018).

Ο Nick Whitney του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Εξωτερικών Σχέσεων και πρώην Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΟΑ υποστήριξε ότι η PESCO έχει γίνει υπερβολικά συνεκτική, ενώ ορισμένα κράτη, όπως η Πολωνία, συμμετέχουν μόνο για να «επιβραδύνουν»¹³ καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι «δεν υπάρχει καμία προστιθέμενη αξία από τη συμμετοχή τους» (Franke, 2107)

Πολλοί σχολιαστές εξέφρασαν επίσης σκεπτικισμό σχετικά με την ικανότητα της PESCO ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της ΕΕ για στρατηγική αυτονομία, εκτός και εάν τα έργα μεγάλης δυναμικότητας, όπως τα μη επανδρωμένα εναέρια οχήματα, οι δορυφόροι ή τα μαχητικά αεροσκάφη, περιλαμβάνονται στον επόμενο κύκλο σχεδιασμού έργων (Tigner, 2018).

3.1.5 Ετήσια Συντονισμένη Επισκόπηση Άμυνας (CARD)

Ο στόχος της Ετήσιας Συντονισμένης Αναθεώρησης της Άμυνας (CARD) να αναπτυχθεί, σε εθελοντική βάση, ένας περισσότερο δομημένος τρόπος ανάπτυξης των απαιτούμενων δυνατοτήτων, με βάση τη μεγαλύτερη διαφάνεια και τις δεσμεύσεις των κρατών μελών.

¹² Η καταλληλότητα πρέπει να βασίζεται στην ικανότητα των κρατών να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις όσον αφορά τις δυνατότητες που καθορίζονται στο πρωτόκολλο για τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία.

¹³ Η Πολωνία, όπως και το Ηνωμένο Βασίλειο, υπήρξε μακρόχρονος υποστηρικτής της ανάπτυξης των ευρωπαϊκών στρατιωτικών ικανοτήτων στο πλαίσιο του NATO. Η Τσεχία, η Φινλανδία, η Ουγγαρία, η Σλοβακία και η Σουηδία αναφέρθηκαν επίσης με έντονο σκεπτικισμό έναντι των φιλοδοξιών της PESCO (Jane's Defence Weekly, 5 April 2017).

Η διαδικασία αυτή παρείχε μια καλύτερη επισκόπηση των αμυντικών δαπανών σε επίπεδο ΕΕ, των εθνικών επενδυτικών σχεδίων και των προσπαθειών έρευνας στον τομέα της άμυνας. Θεωρήθηκε ότι η διαφάνεια και η ορατή δέσμευση θα αύξανε την παραγωγή, τη συνεργασία και την αμοιβαία ευθύνη, εξασφαλίζοντας παράλληλα συνεκτικό αποτέλεσμα με τις διαδικασίες του NATO.

Πολύ σημαντικό πλεονέκτημα της CARD αποτελεί, επίσης, η προώθηση ενός σταδιακού συγχρονισμού και αμοιβαίας προσαρμογής των εθνικών κύκλων σχεδιασμού στον τομέα της άμυνας και των πρακτικών ανάπτυξης των ικανοτήτων, γεγονός που θα επιτρέψει επίσης πιο συστηματική συνεργασία.

Στο πλαίσιο επίτευξης ανωτέρω στόχων το Συμβούλιο των Υπουργών, την άνοιξη του 2017, ενέκρινε προτάσεις σχετικά με το πεδίο εφαρμογής, τις λεπτομέρειες και το περιεχόμενο της CARD (Council of the EU(2017). Conclusions. Brussels).

Σύμφωνα με τις προτάσεις αυτές, πρέπει να συντάσσεται μια γραπτή έκθεση κάθε δύο χρόνια από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας (EOA), υπό την ιδιότητά του ως Γραμματεία της CARD, σε συνεργασία με το Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ (EUMS) και τη Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ (EUMC). Η έκθεση αυτή θα παρέχει μια ολοκληρωμένη επισκόπηση επί:

- Των αμυντικών σχεδίων των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών.
- Της εφαρμογής καθορισμένων προτεραιοτήτων για την ανάπτυξη ικανοτήτων και προτεραιοτήτων στην έρευνα και την τεχνολογία.
- Της έκτασης της συνεργασίας.
- Των δυνατοτήτων της ΕΕ, προκειμένου να προσδιοριστεί η δυναμική ανάπτυξης πρόσθετων έργων.

Η πρόθεση είναι να συντονιστεί στενά αυτή η διαδικασία της CARD με τον μηχανισμό της PESCO και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA).

Η έκθεση που θα συντάσσεται, θα βασίζεται σε πληροφορίες που θα έχουν ήδη διαβιβαστεί στον ΕΟΑ από τα κράτη μέλη, αν και όλα τα κράτη μέλη θα ενθαρρύνονται να διαθέτουν στον ΕΟΑ τα ίδια έγγραφα δυνατοτήτων και σχεδιασμού που προσφέρονται και στο NATO.

Ένα δοκιμαστικό πρόγραμμα CARD, στο οποίο συμμετείχαν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου, ξεκίνησε το φθινόπωρο του 2017 με στόχο την πλήρη εφαρμογή του το φθινόπωρο του 2019, μετά από μια περίοδο προσαρμογής, όπου αυτό ήταν απαραίτητο. Η μελλοντική συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου μετά από αυτή τη δοκιμασία δεν έχει ακόμη καθοριστεί και θα αποτελέσει μέρος των διαπραγματεύσεων του Brexit. Τον Φεβρουάριο του 2018, ο Nick Gurr, Διευθυντής της Πολιτικής Διεθνούς Ασφάλειας του UK MOD, προδικάζοντας το μέλλον, εξέθεσε στην Επιτροπή Άμυνας, την προοπτική του Ηνωμένου Βασιλείου για την CARD: «Όσον αφορά τη Συντονισμένη Ετήσια Επισκόπηση της Άμυνας, αυτή προσπαθεί καταρχήν να κάνει κάτι λογικό - προσπαθώντας να ωθήσει τις χώρες της ΕΕ να επικεντρώσουν την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους στο σωστό είδος τομέων που θα ωφελήσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις ίδιες τις μεμονωμένες χώρες, αλλά και το NATO. Ο στόχος μας με την CARD είναι να διασφαλίσουμε ότι δεν θα επικαλυφθεί ή θα υπονομευθεί η διαδικασία αμυντικού σχεδιασμού του NATO, η οποία αποτελεί ξεχωριστή και καθιερωμένη διαδικασία. Συνεπώς, έχουμε δεσμευτεί με την CARD ... για να προσπαθήσουμε να διασφαλίσουμε ότι είναι συμπληρωματική της διαδικασίας του NATO» (Mills, p.20, 2018).

3.2 Ενισχυμένη Συνεργασία ΕΕ-NATO

Η συνεργασία ΕΕ-NATO έχει μακρά ιστορία. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 και εν μέσω των προσπαθειών της Ευρώπης για ανάληψη μεγαλύτερης ευθύνης για την ασφάλειά της, οι προσπάθειες στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας τόσο του NATO όσο και της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), που τότε ενεργούσε για λογαριασμό της ΕΕ, άρχισαν να συγκλίνουν.

Το 1996, για παράδειγμα, οι ηγέτες του NATO συμφώνησαν να δημιουργήσουν μια Ευρωπαϊκή Ταυτότητα Ασφάλειας και Άμυνας (European Security and Defence Identity - ESDI) στο πλαίσιο του NATO, οι οποίες

συμπεριελάμβαναν πρωτοβουλίες για τη βελτίωση των ευρωπαϊκών ικανοτήτων. Πιο συγκεκριμένα αποφασίστηκε η διάθεση των περιουσιακών στοιχείων της Συμμαχίας σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων υπό την ηγεσία της ΔΕΕ. Στη σύνοδο κορυφής της 50ής επετείου του NATO, τον Απρίλιο του 1999, η Συμμαχία συμφώνησε να διαθέσει τα στρατιωτικά της περιουσιακά στοιχεία για χρήση σε επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ και το Δεκέμβριο του ίδιου έτους τα καθήκοντα διαχείρισης της κρίσης της ΔΕΕ μεταφέρθηκαν στην ΕΕ. Οι αποφάσεις αυτές ήταν τα πρώτα βήματα στην εξέλιξη των ρυθμίσεων της συμφωνίας «Berlin-Plus» που ακολούθησε (2002) (Williams, 2018)

Ωστόσο, η συνυπογραφή της Διακήρυξης του NATO-ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας ΕΠΑΑ (NATO-EU Declaration on European Security and Defence Policy), τον Δεκέμβριο του 2002, ήταν αυτή που έθεσε αυτή τη διμερή σχέση σε μια στρατηγική εταιρική βάση. Με τη διακήρυξη αυτή θεμελιώθηκαν, πλέον, οι ρυθμίσεις της συμφωνίας «Berlin Plus», οι οποίες έδωσαν στην ΕΕ τη δυνατότητα προσφυγής στα μέσα και τις δυνατότητες του NATO για επιχειρήσεις στις οποίες η συμμαχία ως σύνολο είχε αποφασίσει να μην εμπλακεί. Επίσης, δέσμευσε και τα δύο θεσμικά όργανα να προσφεύγουν σε τακτική διαβούλευση και συντονισμένο προγραμματισμό στην ανάπτυξη ικανοτήτων.

Τα τελευταία δεκαπέντε (15) χρόνια, οι επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων αποτέλεσαν βασικό τμήμα αυτής της στρατηγικής εταιρικής σχέσης, ιδίως στα Βαλκάνια¹⁴ και πιο πρόσφατα στις επιχειρήσεις θαλάσσιας ασφάλειας στη Μεσόγειο, στα ανοικτά των ακτών της Σομαλίας και στο Αιγαίο Πέλαγος. Προκειμένου να υποστηριχθούν οι επιχειρήσεις και να διασφαλιστεί η εναρμόνιση, δημιουργήθηκε το 2005 Μόνιμη Ομάδα Διασύνδεσης (Permanent Liaison Team - PLT) του NATO στο Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ και το 2006 ιδρύθηκε στο πλαίσιο του SHAPE ένα αντίστοιχο τμήμα της ΕΕ.

Ένα άλλο βασικό στοιχείο της συνεργασίας NATO-ΕΕ υπήρξε στον τομέα της ανάπτυξης δυνατοτήτων. Το 2003 δημιουργήθηκε μια κοινή ομάδα ανάπτυξης ικανοτήτων NATO-ΕΕ, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή και η

¹⁴ Το 2003 η ΕΕ ανέλαβε την ευθύνη για την επιχείρηση του NATO στην πΓΔΜ και το 2004, μετά την ολοκλήρωση της επιχείρησης SFOR υπό τη διεύθυνση του NATO στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, η ΕΕ ανέπτυξε την επιχείρηση Althea στη χώρα. Η επιχείρηση αυτή συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

συμπληρωματικότητα μεταξύ των προσπαθειών του NATO και της ΕΕ στην αντιμετώπιση των αναγνωρισμένων ελλείψεων στις στρατιωτικές δυνατότητες.

3.2.1 Κοινή Δήλωση NATO-ΕΕ

Αναγνωρίζοντας ότι στο σημερινό στρατηγικό περιβάλλον μια από τις πρωτοφανείς προκλήσεις είναι ο τομέας της ασφάλειας, τον Ιούλιο του 2016 και τον Ιούλιο του 2018, ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ο Γενικός Γραμματέας του NATO υπέγραψαν Κοινές Δηλώσεις με στόχο να δώσουν νέα ώθηση και ουσία στη στρατηγική εταιρική σχέση NATO-ΕΕ.

Αναγνωρίζοντας ότι ένα ισχυρότερο NATO και μία ισχυρότερη ΕΕ αμοιβαία αλληλοενισχύονται, στις Δηλώσεις αυτές περιγράφονται τομείς στους οποίους θα πρέπει να ενισχυθεί κατά προτεραιότητα η συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών. Πιο συγκεκριμένα οι τομείς αυτοί αφορούν (Council of the EU(2017). Conclusions. Brussels):

- Αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών: μέσω της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας, της έγκαιρης ανταλλαγής πληροφοριών και, όπου είναι δυνατόν, με τη συνεργασία στη στρατηγική επικοινωνία και στην ανταπόκριση.
- Επιχειρησιακή συνεργασία, συμπεριλαμβανομένης της επιτήρησης στη θαλάσσια κυκλοφορία και τον έλεγχο της μετανάστευσης: μέσω της κοινής επαυξημένης επαγρύπνησης για τη ναυτιλιακή κατάσταση στη θάλασσα, του καλύτερου συντονισμού και της ενίσχυσης των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο και αλλού.
- Ασφάλεια και άμυνα στον κυβερνοχώρο: μέσω του συντονισμού των αποστολών/επιχειρήσεων/ασκήσεων και της εκπαίδευσης/κατάρτισης.
- Αμυντική ικανότητα: μέσω της ανάπτυξης συμπληρωματικών και διαλειτουργικών δυνατοτήτων, καθώς και πολυμερών έργων.

- Αμυντική βιομηχανία και έρευνα: μέσω της εξασφάλισης διευκολύνσεων για ισχυρότερη αμυντική βιομηχανία, περισσότερη έρευνα στον τομέα της άμυνας και ευρεία διατλαντική βιομηχανική συνεργασία.
- Διενέργεια κοινών Ασκήσεων: μέσω ενίσχυσης του συντονισμού των ασκήσεων.
- Ανάπτυξη ικανοτήτων των εταίρων της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης: μέσω υποστήριξης των προσπαθειών και ειδικών σχεδίων για μεμονωμένες χώρες, συμπεριλαμβανομένου της ενίσχυσης της ναυτιλιακής ικανότητας τους.
- Καταπολέμηση τρομοκρατίας
- Προώθηση της ειρήνης και της ασφάλειας των γυναικών
- Στρατιωτικής κινητικότητα¹⁵.

Εν συνέχεια, ένα κοινό σύνολο προτάσεων (common set of proposals), που αποτελείται από σαράντα και πλέον δράσεις στους ανωτέρω δέκα (10) τομείς, εγκρίθηκε από το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατά τα έτη 2016 και 2018.

Σε δήλωσή του, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε ότι η εφαρμογή των κοινών διακηρύξεων είναι προτεραιότητα κλειδί για την ΕΕ και ότι αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο των ευρύτερων προσπαθειών που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ικανότητας της Ένωσης να ενεργεί ως πάροχος ασφάλειας. Αναγνώρισε επίσης ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν ένα ενιαίο σύνολο δυνάμεων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν σε διαφορετικά πλαίσια» και ότι η συνεκτική ανάπτυξη των δυνατοτήτων των κρατών μελών μέσω των αντίστοιχων διαδικασιών της ΕΕ και του NATO θα συμβάλει επίσης στην ενίσχυση ικανοτήτων δυνητικά διαθέσιμων και για τους δύο οργανισμούς, αναγνωρίζοντας παράλληλα τη διαφορετική φύση και την ευθύνη τους. Η πρόοδος στην επίτευξη αυτών των στόχων θα παρακολουθείται και θα επανεξετάζεται σε εξαμηνιαία βάση.

¹⁵ Η στρατιωτική κινητικότητα έχει επίσης προσδιοριστεί ως ένα από τα αρχικά βασικά έργα ικανότητας που πρέπει να επιδιωχθούν στο πλαίσιο του μηχανισμού PESCO.

Η επόμενη έκθεση προόδου για τη συνεργασία ΕΕ-NATO αναμένεται τον Δεκέμβριο του 2018.

3.3 Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Βιομηχανία

Από το 2005, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κάνει αρκετές κινήσεις για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ανταγωνιστικότητας της αμυντικής αγοράς και της βιομηχανικής βάσης της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της υιοθέτησης δύο αμυντικών οδηγιών της ΕΕ το 2009 με στόχο το άνοιγμα της αμυντικής αγοράς. Ως απάντηση στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και την πτώση των ευρωπαϊκών προϋπολογισμών στον τομέα της άμυνας, το 2011, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ίδρυσε μία ειδική ομάδα εμπειρογνομόνων στις αμυντικές βιομηχανίες και αγορές (ΟΔΗΓΙΑ 2009/81/ΕΚ).

Το έργο της ομάδας αυτής ήταν να διερευνήσει τις διάφορες επιλογές πολιτικής που διαθέτει η Επιτροπή προκειμένου να ενισχυθεί περαιτέρω, η ευρωπαϊκή αγορά αμυντικού εξοπλισμού, η ανταγωνιστικότητα και η συνεργασία. Τον Ιούλιο του 2013 η ειδική ομάδα παρουσίασε τα αποτελέσματα των εργασιών της με μια έκθεση για την ευρωπαϊκή άμυνα και της ασφάλεια με τίτλο «Προς ένα πιο ανταγωνιστικό και αποτελεσματικό τομέα της άμυνας και της ασφάλειας». Η εν λόγω έκθεση ανακοίνωσε τα σχέδια ενός λεπτομερή οδικού χάρτη με συγκεκριμένες δράσεις και χρονοδιαγράμματα για τους συγκεκριμένους τομείς. Η έκθεση της Επιτροπής εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2013 και τον Ιούνιο του 2014 δημοσιεύθηκε ο οδικός χάρτης, με τίτλο μία νέα συμφωνία για την ευρωπαϊκή άμυνα (Taylor, 2011)..

Ο οδικός χάρτης είχε τέσσερις κύριους στόχους:

- Δημιουργία μιας εσωτερικής αγοράς για την άμυνα, όπου οι ευρωπαϊκές εταιρείες θα μπορούν να λειτουργούν ελεύθερα και χωρίς διακρίσεις σε όλα τα κράτη μέλη.
- Καθιέρωση ενός καθεστώτος ασφάλειας εφοδιασμού σε επίπεδο ΕΕ.

- Προπαρασκευαστική δράση στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ για τη διερεύνηση ενός δυναμικού Ευρωπαϊκού ερευνητικού προγράμματος το οποίο, στο μέλλον, θα μπορεί να καλύπτει τόσο την ασφάλεια όσο και την άμυνα.

- Την καθιέρωση μιας βιομηχανικής πολιτικής που να ευνοεί την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών αμυντικών βιομηχανιών.

Μια έκθεση προόδου σχετικά με τον οδικό χάρτη δημοσιεύτηκε από την Επιτροπή τον Μάιο του 2015.

3.4 Σχέδιο Δράσης για την Άμυνα (DAP)

Για να προωθήσει κάποιες από αυτές τις ενέργειες και να συμπληρώσει τις φιλοδοξίες και τους στόχους της παγκόσμιας στρατηγικής της ΕΕ (EUGS) και της SDIP, το Νοέμβριο του 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε ένα Σχέδιο Δράσης για την Άμυνα DAP. Ο σκοπός ήταν να στηρίξει αποτελεσματικότερα τις δαπάνες για τις κοινές αμυντικές δυνατότητες από τα κράτη μέλη, να ενισχύσει την ασφάλεια και να προωθήσει μια ανταγωνιστική και καινοτόμο ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανική βάση. Η «καρδιά» του Σχεδίου στηρίχθηκε σε τρεις (3) πυλώνες:

- Τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ETA) για συνεργατικά ερευνητικά προγράμματα.

- Την υποστήριξη των SMEs με την ενθάρρυνση των επενδύσεων σε αλυσίδες εφοδιασμού αμυντικού υλικού.

- Την εξασφάλιση ότι η Ευρώπη θα διαθέτει μια ανοιχτή και ανταγωνιστική ενιαία αγορά για την άμυνα.

Το DAP εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2016 και κατόπιν τροποποιήθηκε εκ νέου τον Ιούνιο του 2017.

3.4.1 Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA)

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας είναι η πρωτοβουλία που έχει λάβει μέχρι σήμερα την μεγαλύτερη προσοχή από τους σχολιαστές και τα μέσα ενημέρωσης. Ξεκίνησε στις 7 Ιουνίου 2017 και η πρόθεση ήταν να υποστηριχθούν οι επενδύσεις

στην κοινή έρευνα και στην από κοινού ανάπτυξη αμυντικού εξοπλισμού και τεχνολογιών, με στόχο την αποτελεσματικότερη αμυντική δαπάνη και την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων.¹⁶ Το Ταμείο δεν θα απαιτήσει πρόσθετες συνεισφορές από τα κράτη μέλη της ΕΕ, αλλά θα υποστηρίζεται από τον υφιστάμενο προϋπολογισμό της ΕΕ. Αυτή θα είναι η πρώτη φορά που ο προϋπολογισμός της ΕΕ χρησιμοποιείται για την έρευνα στον τομέα της άμυνας και τους εξοπλισμούς (Zandee, 2017).

Το ταμείο θα έχει τη δυνατότητα να χρηματοδοτεί δύο (2) κατηγορίες προγραμμάτων:

- Η πρώτη κατηγορία χρηματοδότησης αφορά στην Έρευνα: στο πλαίσιο της Προπαρασκευαστικής Δράσης για Έρευνα στην Άμυνα (Preparatory Action on Defence Research - PADR) και μέσω του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Έρευνας στον τομέα της Άμυνας (The European Defence Research Programme), η συνεργατική έρευνα των κρατών μελών της ΕΕ σε καινοτόμες αμυντικές τεχνολογίες θα χρηματοδοτείται, απευθείας από τον προϋπολογισμό της ΕΕ.¹⁷ Αρχικά, για το 2017, διέθετε προϋπολογισμό 25 εκατ. ευρώ και αναμένεται να φθάσει τα 90 εκατ. ευρώ συνολικά μέχρι το 2020. Τα χρήματα θα διατίθενται ως επιχορήγηση για έργα που θα είναι επιλέξιμα για χρηματοδότηση με την προϋπόθεση ότι θα επικεντρώνονται σε τομείς προτεραιότητας που έχουν συμφωνηθεί προηγουμένως από τα κράτη μέλη, με έμφαση στο Σχέδιο Ανάπτυξης Ικανοτήτων της ΕΕ (Capability Development Plan - CDP). Η Επιτροπή κατέστησε σαφές ότι οι πόροι αυτοί πρέπει να συμπληρώνουν τις εθνικές ερευνητικές προσπάθειες και να μην τις υποκαθιστούν ή να τις επαναλαμβάνουν¹⁸.

¹⁶ Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τον κοινό προϋπολογισμό της ΕΕ. Στην περίπτωση αυτή τα κοινά έξοδα μιας επιχείρησης υπόκεινται σε ειδικό μηχανισμό χρηματοδότησης (Athena), ενώ τα συμμετέχοντα κράτη μέλη πληρώνουν τα έτερα κόστη.

¹⁷ Επιτρέπεται στη Νορβηγία η πρόσβαση στο ταμείο έρευνας επειδή εφαρμόζει την κοινοτική νομοθεσία για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη στο πλαίσιο των δεσμεύσεών της, στη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (EOX). Αντίθετα, η Ισλανδία και το Λιχτενστάιν που είναι επίσης μέλη του EOX, δεν θα συμμετάσχουν στο ερευνητικό πρόγραμμα, καθώς καμία χώρα δεν διαθέτει στρατιωτική δύναμη.

¹⁸ Επισημαίνεται ότι τον Δεκέμβριο του 2017 υπογράφηκε η πρώτη συμφωνία επιχορήγησης ύψους 1 εκατ. Ευρώ για ένα ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα «στρατηγική τεχνολογική πρόβλεψη», με την κωδική ονομασία Pythia. Το Ηνωμένο Βασίλειο συμμετέχει σε αυτό το έργο. Τον Φεβρουάριο του 2018 υπεγράφησαν επίσης άλλες τέσσερις συμφωνίες επιχορήγησης για αντίστοιχα έργα (Ocean 2020, GOSSRA projects, ACAMS II, Vestlife). Η επόμενη δέσμη χρηματοδοτήσεων αναμένεται να

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (EOA) θα είναι υπεύθυνος για τη δημοσίευση προσκλήσεων υποβολής περαιτέρω προτάσεων, την οργάνωση της αξιολόγησης των προτεινόμενων έργων και τη διαχείριση των έργων που θα επιλεγούν για χρηματοδότηση από την ΕΕ.¹⁹

Μακροπρόθεσμα, εάν αποδειχθεί ότι η προστιθέμενη αξία, προέρχεται από τον προϋπολογισμό της ΕΕ που υποστηρίζει την έρευνα στον τομέα της άμυνας, η Επιτροπή σκοπεύει να προτείνει ειδικό πρόγραμμα έρευνας της ΕΕ για την άμυνα μετά το 2020, με προϋπολογισμό 500 εκατ. ευρώ ετησίως. Η πρόταση αυτή αναμένεται να υποβληθεί εντός το 2018.²⁰

- Η δεύτερη κατηγορία χρηματοδότησης αφορά στην Απόκτηση Δυνατοτήτων: μέσω αυτού του προγράμματος θα δημιουργηθούν οικονομικά κίνητρα για τα κράτη μέλη να συνεργαστούν για την από κοινού ανάπτυξη και απόκτηση αμυντικού εξοπλισμού και τεχνολογίας, προκειμένου να μειωθεί το κόστος τους. Αποτελείται περαιτέρω από δύο υποκατηγορίες: Το πρόγραμμα βιομηχανικής ανάπτυξης της ευρωπαϊκής άμυνας (EDIDP) το οποίο θα συγχρηματοδοτήσει τα αρχικά στάδια ανάπτυξης για νέες αμυντικές τεχνολογίες και τη Χρηματοδοτική Εργαλειοθήκη (Financial Toolbox), η οποία θα διευκολύνει την από κοινού μεταξύ των κρατών μελών απόκτηση δυνατοτήτων.

Όσον αφορά στη χρηματοδότηση μέσω του EDIDP, αυτή θα είναι διαθέσιμη μόνο σε οργανισμούς που ανήκουν κατά πλειοψηφία και ελέγχονται είτε από κυβερνήσεις της ΕΕ είτε από υπηκόους της ΕΕ²¹. Μόνο τα έργα συνεργασίας θα

επικεντρωθεί σε τεχνολογίες ηλεκτρονικού σχεδιασμού για εφαρμογές στον τομέα της άμυνας και στο ευρωπαϊκό λείζερ υψηλής ισχύος. Οι επιχορηγήσεις θα χορηγηθούν προς το τέλος του 2018

¹⁹ Με τη βοήθεια ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, επιλέγονται ανάλογα με την περίπτωση

²⁰ Στο πλαίσιο του επόμενου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου της ΕΕ: 2021-2027.

²¹ Τον Ιούνιο του 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε νομοθετική πρόταση για τη δημιουργία του EDIDP και το Συμβούλιο των Υπουργών συμφώνησε επί του προτεινόμενου κανονισμού, στις 12 Δεκεμβρίου 2017. Τον Ιανουάριο του 2018, η εν λόγω πρόταση καθορίστηκε από το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή της ΕΕ ως μία από τις προτεραιότητές τους, για το επόμενο έτος και ως εκ τούτου οι κανονισμοί που θεσπίζουν το πρόγραμμα αυτό, συζητούνται επί του παρόντος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Τον Φεβρουάριο του 2018, η Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας του Κοινοβουλίου (Parliament's Industry, Research and Energy Committee) δημοσίευσε την έκθεσή της επί των προτεινόμενων κανονισμών, συνιστώντας ευρύτερους κανόνες για το ελάχιστο επίπεδο συμμετοχής μεταξύ των χωρών της ΕΕ και αυστηρά ελεγχόμενη πρόσβαση σε έργα EDIDP για τρίτες χώρες. Η πρώτη σύνοδος ολομέλειας σχετική με τα σχέδια κανονισμών πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2018, με σκοπό την επικύρωσή τους μέχρι το τέλος του έτους, έτσι ώστε τα πρώτα έργα να μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τις αρχές του 2019. Όλες οι υποδομές, οι εγκαταστάσεις, τα περιουσιακά στοιχεία και οι πόροι που χρησιμοποιούνται από τους δικαιούχους της χρηματοδότησης του EDIDP πρέπει επίσης να εδράζονται στην ΕΕ.

είναι επιλέξιμα για συγχρηματοδότηση από την ΕΕ και ένα μέρος του συνολικού προϋπολογισμού θα διατεθεί επίσης για έργα που περιλαμβάνουν διασυνοριακή συμμετοχή SMEs. Ο προϋπολογισμός του EDIDP για το 2019-2020 θα είναι 500 εκατ. Ευρώ. Πέραν του 2020, ο προϋπολογισμός αναμένεται να είναι 1 δισ. Ευρώ ετησίως. Ωστόσο, η Επιτροπή αναμένει ότι η μόχλευση (leveraging) της εθνικής χρηματοδότησης για συγκεκριμένα έργα θα έχει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα (multiplying effect). Ως εκ τούτου, μετά το 2020, το σκέλος αυτό του ΕΤΑ αναμένεται να οδηγήσει σε συνολική επένδυση σε αμυντικές δυνατότητες ύψους 5 δισ. ευρώ ετησίως οι οποίες θα καλύπτονται κατά 80% από την εθνική χρηματοδότηση (national financing) και κατά 20% από τη χρηματοδότηση της ΕΕ (EU financing). Επισημαίνεται ότι ενώ η Επιτροπή θα είναι υπεύθυνη για τη δομή εκτέλεσης και διαχείρισης του EDIDP, κάθε τεχνολογία και τα περιουσιακά στοιχεία που αναπτύσσονται βάσει αυτής, θα παραμείνουν στην ιδιοκτησία των οικείων κρατών μελών και δεν θα είναι «περιουσιακά στοιχεία της ΕΕ».

Όσον αφορά στη χρηματοοικονομική εργαλειοθήκη θα αποτελείται από τυποποιημένα χρηματοδοτικά εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν από τα κράτη μέλη σε συνεργατικά έργα προμηθειών στον τομέα της άμυνας. Η Επιτροπή θα συστήσει μια εσωτερική ειδική επιτροπή (Task Force), η οποία θα λειτουργεί ως «one stop shop» που θα παρέχει υποστήριξη στα κράτη μέλη σε σχέδια συνεργασίας (Zandee, 2017).

Το ΕΤΑ θα επιβλέπεται από ένα συμβούλιο συντονισμού, αποτελούμενο από τα κράτη μέλη, τον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΕΕ, τον ΕΟΑ, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τους εκπροσώπους του ενδιαφερομένου κλάδου, κατά περίπτωση. Ο πρωταρχικός ρόλος του συμβουλίου θα είναι να εξασφαλίσει τη συνοχή μεταξύ των δύο κατηγοριών χρηματοδότησης του ΕΤΑ. Ωστόσο, παραμένει ασαφές ποιες εξουσίες θα διαθέτει. Κατά κύριο λόγο, αναμένεται να χρησιμοποιηθεί για την υποστήριξη των έργων ανάπτυξης δυνατοτήτων που καθορίζονται στο πλαίσιο της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας, με υψηλότερο ποσοστό χρηματοδότησης (30%) από εκείνο που διατίθεται για άλλα έργα (20%).

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι, το κόστος από την έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας εκτιμάται μεταξύ 25 και 100 δισ. ευρώ τον χρόνο. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας θα βοηθήσει τα κράτη

μέλη να δαπανούν τα χρήματα των φορολογουμένων πιο αποδοτικά και να εξασφαλίσουν καλύτερη απόδοση για τις επενδύσεις τους. Θα παράσχει ενωσιακή συγχρηματοδότηση και θα διευκολύνει τα κράτη μέλη στην εξεύρεση των καταλληλότερων χρηματοδοτικών ρυθμίσεων για κοινές εξαγορές. Για το 2017 έχουν ήδη δεσμευτεί 25 εκατ. ευρώ. Η ενισχυμένη συνεργασία μέσω της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας θα εντείνει την επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών. Σήμερα, περίπου το 80 % των δημοσίων συμβάσεων στον τομέα της άμυνας αποτελεί αντικείμενο διαχείρισης σε αμιγώς εθνικό επίπεδο, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα δαπανηρές αλληλεπικαλύψεις στρατιωτικών ικανοτήτων. Από το 2010 δαπανώνται λιγότερα από 200 εκατ. ευρώ ετησίως για τη συνεργατική ευρωπαϊκή έρευνα και τεχνολογία στον τομέα της άμυνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 BREXIT: Η Πρόκληση της Ευρωπαϊκής Άμυνας

Οι διαδοχικές κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου, αν και γενικά υποστηρίζουν την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της ΕΕ, ήταν προσεκτικές όσον αφορά στην προσέγγισή τους για μεγαλύτερη ευρωπαϊκή αμυντική ολοκλήρωση (European defence integration). Θεώρησαν ότι είναι απολύτως συμπληρωματική του NATO και απαραίτητη για την ενίσχυση των ευρωπαϊκών στρατιωτικών δυνατοτήτων στο πλαίσιο αυτής της συμμαχίας, σε αντίθεση με την άποψη που υποστηρίζεται παραδοσιακά από τη Γερμανία και τη Γαλλία, ότι η ΕΕ πρέπει να δημιουργήσει μια ανεξάρτητη στρατιωτική ικανότητα εκτός του πλαισίου του NATO.

Η συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στην εξέλιξη της ΚΠΑΑ υπήρξε σημαντική διότι επέτρεψε στο Ηνωμένο Βασίλειο να επηρεάσει και να διαμορφώσει την ανάπτυξή της. Αυτό ήταν ιδιαίτερα εμφανές στις προσπάθειες της ΕΕ για τη βελτίωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων και ικανοτήτων των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένου της δημιουργίας ομάδων μάχης της ΕΕ και της ίδρυσης του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας. Το Ηνωμένο Βασίλειο είχε επίσης επιρροή στον προσδιορισμό των παραμέτρων των στρατιωτικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού της ΕΕ, κυρίως εξασφαλίζοντας τη συμπληρωματικότητά τους με το NATO. Μέχρι τις 29 Μαρτίου 2019 το Ηνωμένο Βασίλειο παραμένει κράτος μέλος της ΕΕ και ως εκ τούτου το Ηνωμένο Βασίλειο εξακολουθεί να συμμετέχει πλήρως στις δραστηριότητες της ΕΕ στον τομέα της άμυνας, συμπεριλαμβανομένου των δομών σχεδιασμού της ΚΠΑΑ, στη χρηματοδότηση των τρεχουσών πρωτοβουλιών και στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ στις οποίες το Ηνωμένο Βασίλειο έχει δεσμεύσει δυνάμεις. Διατηρεί επίσης το δικαίωμα βέτο σε οποιαδήποτε πρόταση για περαιτέρω ενίσχυση της ΚΠΑΑ (Besch, 2016).

Ωστόσο, ο ρόλος του Ηνωμένου Βασιλείου σε σχέση με την ευρωπαϊκή άμυνα μετά το Brexit είναι αβέβαιος. Ενώ η παρούσα κυβέρνηση δήλωσε ότι η υποστήριξη του Ηνωμένου Βασιλείου για την ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια είναι άνευ όρων, πολλές από τις σημαντικές λεπτομέρειες σχετικά με τη συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου σε θέματα άμυνας της ΕΕ δεν έχουν ακόμη αποτελέσει

αντικείμενο διαπραγματεύσεων. Είναι σαφές ότι, ως κράτος εκτός ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο δεν θα έχει δικαίωμα λήψης αποφάσεων και δεν θα μπορεί να ασκήσει βέτο σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο εξελίσσεται η αμυντική πολιτική της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων εκείνων στα οποία έχει αντιπαχθεί ιστορικά. Η επιρροή του θα περιορίζεται σε ό, τι μπορεί να επιτύχει εντός της ΕΕ κατά το επόμενο έτος και, μακροπρόθεσμα, στις πιέσεις που θα μπορεί να ασκήσει μέσω άλλων οργανώσεων όπως το ΝΑΤΟ, τις διπλωματικές οδούς και τις διμερείς σχέσεις με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ.

4.2 Τι Είδους Αμυντική Σχέση Θέλει το Ηνωμένο Βασίλειο;

Η παρούσα κυβέρνηση έχει καταστήσει σαφές ότι παρόλο που το Ηνωμένο Βασίλειο εγκαταλείπει την ΕΕ, δεν αποσύρεται από την Ευρώπη και ότι δεσμεύεται πλήρως για την ευρωπαϊκή ασφάλεια (Lain & Nouwens, 2017)

Τον Σεπτέμβριο του 2017, η Πρωθυπουργός Theresa Mary May δήλωσε: «Καθώς προετοιμαζόμαστε για το Brexit, θέλω να οικοδομήσω μια νέα εταιρική σχέση ασφάλειας με την ΕΕ. Μια εταιρική σχέση που αντικατοπτρίζει την κοινή ιστορία μας, προωθεί τις κοινές μας αξίες και διατηρεί μια ασφαλή και ευημερούσα Ευρώπη»²².

Στη συνέχεια, η κυβέρνηση δημοσίευσε ένα έγγραφο σχετικά με την εξωτερική πολιτική, την άμυνα και την ανάπτυξη, το οποίο εξέθεσε τις προσδοκίες του Ηνωμένου Βασιλείου για μια μελλοντική σχέση άμυνας και ασφάλειας Ηνωμένου Βασιλείου-ΕΕ. Στον πυρήνα του, βρίσκεται η επιθυμία να υπάρξει μια σχέση που να υπερβαίνει τις υφιστάμενες ρυθμίσεις μίας τρίτης χώρας με την ΕΕ, «πρωτοφανούς στο εύρος της, συνεργαζόμενη για την εξωτερική πολιτική, την άμυνα, την ασφάλεια και την ανάπτυξη ...». Το έγγραφο υπογραμμίζει τη βούληση του Ηνωμένου Βασιλείου να συνεχιστεί η συνεργασία σε αποστολές και επιχειρήσεις ΚΠΑΑ, με συνεισφορά «προσωπικού, εμπειρογνωμοσύνης, δυνατοτήτων/μέσων και υφισταμένων βρετανικών εθνικών εγκαταστάσεων διοίκησης και ελέγχου» και επισημαίνει ότι «το Ηνωμένο Βασίλειο θα ήθελε να χρησιμοποιούνται οι οικείες δυνατότητες/μέσα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, σε αναγνώριση της τεχνογνωσίας

²²Downing Street press release, 28 September 2017

και των πολλών στρατιωτικών και εξειδικευμένων ικανοτήτων που έχει συνεισφέρει το Ηνωμένο Βασίλειο στον κατάλογο δυνάμεων της ΕΕ» (HM Government, 2016).

Επισημαίνεται, επίσης, χαρακτηριστικά, ότι το Ηνωμένο Βασίλειο φιλοξενεί το επιχειρησιακό κέντρο για την επιχείρηση κατά της πειρατείας «Atalanta» και είναι ένα από τα λίγα κράτη μέλη της ΕΕ που διαθέτουν συνεχώς ένα πολεμικό πλοίο, στην επιχείρηση Sophia στη Μεσόγειο. Επίσης κατά την έναρξη της επιχείρησης «Althea» στη Βοσνία το 2004, υπό την ηγεσία της ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο παρείχε σημαντικές δυνάμεις (περίπου 1.100 άτομα). Το ποσοστό αυτό μειώθηκε σημαντικά το 2007. Τα τελευταία 10 χρόνια, το Ηνωμένο Βασίλειο έχει παράσχει επίσης το κεντρικό επιχειρησιακό στρατηγείο σε πολλαπλές εναλλαγές μάχιμων ομάδων στην ΕΕ.

Η συνεισφορά του Ηνωμένου Βασιλείου στις τρέχουσες επιχειρήσεις της ΕΕ παρουσιάστηκε, επίσης, πρόσφατα από το Υπουργείο Εξωτερικών στην Υποεπιτροπή των Λόρδων επί των Εξωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ, ως μέρος της Έρευνας για το Brexit. Πράγματι, δίνοντας στοιχεία σε μια έρευνα επιτροπής της Βουλής των Λόρδων, τον Ιανουάριο του 2018, ο επικεφαλής της Ευρωατλαντικής Πολιτικής Ασφάλειας στο Foreign and Commonwealth Office (FCO), Giles Ahern, υποστήριξε ότι:

- «Το Ηνωμένο Βασίλειο συνεισφέρει περίπου το 20% των απαιτούμενων δυνάμεων στο στρατιωτικό κατάλογο δυνατοτήτων της ΕΕ». Ως εκ τούτου, το Ηνωμένο Βασίλειο σκοπεύει να συνεργαστεί με την ΕΕ «στο πλαίσιο εντολών ανάπτυξης και λεπτομερούς επιχειρησιακού προγραμματισμού» υποδηλώνοντας ότι «το επίπεδο συμμετοχής του Ηνωμένου Βασιλείου στη διαδικασία σχεδιασμού πρέπει να αντικατοπτρίζει τη συμβολή του Ηνωμένου Βασιλείου».

- «Το NATO θα παραμείνει ο ακρογωνιαίος λίθος της άμυνας και της ασφάλειας του Ηνωμένου Βασιλείου και το Ηνωμένο Βασίλειο «θα συνεχίσει να υποστηρίζει και να προωθεί μια μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και του NATO ...». Ειδικότερα, το Ηνωμένο Βασίλειο θα χρησιμοποιήσει υπάρχοντες μηχανισμούς συνεργασίας, όπως π.χ. την πρόσφατη κοινή δήλωση ΕΕ-NATO για την προώθηση της «συνεκτικής και αλληλοενισχυόμενης ανάπτυξης των εθνικών

και πολυεθνικών στρατιωτικών απαιτήσεων, αποφεύγοντας τυχόν αλληλεπικαλύψεις».

- «Το Ηνωμένο Βασίλειο θα συνεχίσει επίσης να «προσφέρει βοήθεια και υποστήριξη στα κράτη μέλη της ΕΕ που είναι θύματα ένοπλης επιθετικότητας, τρομοκρατίας και φυσικών ή ανθρωπογενών καταστροφών». Προς υποστήριξη αυτής της «βαθιάς και ειδικής μελλοντικής εταιρικής σχέσης», το Ηνωμένο Βασίλειο «θα μπορούσε επίσης να προσφέρει» την αμοιβαία ανταλλαγή εμπειρογνομόνων και στρατιωτικού προσωπικού με εξειδίκευση σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και την ασφάλειας, την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών για την υποστήριξη της εξωτερικής δράσης και την αμοιβαία παροχή προξενικών υπηρεσιών σε τρίτες χώρες όπου είτε τα κράτη μέλη της ΕΕ είτε το Ηνωμένο Βασίλειο δεν διαθέτουν διπλωματική παρουσία» .

Σε ό, τι αφορά τα θέματα αμυντικής βιομηχανίας, το Ηνωμένο Βασίλειο έχει δηλώσει ότι οι Κανονισμοί περί Δημοσίων Συμβάσεων Άμυνας και Ασφάλειας 2011 θα ισχύουν και μετά το Brexit, αν και ενδέχεται να τροποποιηθούν δυνάμει των εξουσιών που ορίζονται στο νομοσχέδιο απόσυρσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Προχωρώντας, το έγγραφο υποστηρίζει ότι το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορούσε να συνεχίσει να συμμετέχει σε έργα και πρωτοβουλίες του ΕΟΑ υπό ένα καθεστώς παρόμοιο με αυτό που απολαμβάνουν άλλα μη κράτη μέλη της ΕΕ και θα μπορούσε επίσης να εξετάσει επιλογές και πρότυπα συμμετοχής στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας.²³ Πιο συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι: «στο πλαίσιο μίας βαθιάς και ειδικής εταιρικής σχέσης, το Ηνωμένο Βασίλειο επιθυμεί να διερευνήσει τον καλύτερο τρόπο για να διασφαλίσει ότι οι βρετανικές και ευρωπαϊκές βιομηχανίες άμυνας και ασφάλειας μπορούν να συνεχίσουν να συνεργάζονται και να προσφέρουν τις δυνατότητες που χρειάζονται για την αντιμετώπιση των κοινών απειλών και για την προώθηση της αμοιβαίας ευημερίας. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη μελλοντική συνεργασία του Ηνωμένου Βασιλείου σε έργα και πρωτοβουλίες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας. Θα μπορούσαν επίσης να εξετασθούν οι επιλογές και τα πρότυπα συμμετοχής στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας, συμπεριλαμβανομένου τόσο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Έρευνας

²³ Η Νορβηγία (2006), η Ελβετία (2012), η Σερβία (2013) και η Ουκρανία (2015) έχουν συνάψει διοικητικές ρυθμίσεις που τους επιτρέπουν να συμμετέχουν σε προγράμματα και προγράμματα ΕΔΑ.

στον τομέα της Άμυνας όσο και του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Βιομηχανικής Ανάπτυξης για την Άμυνα (EDIDP). Η μελλοντική εταιρική σχέση θα σήμαινε ότι θα μπορούσαν να αναπτυχθούν ευρωπαϊκές ικανότητες για την υποστήριξη της κοινής ασφάλειας και των κοινών αξιών, με την εμπειρία της Βρετανίας στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης, καθώς και ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν οι πρωτοπόρες εγκαταστάσεις του, όπως το Εργαστήριο Επιστήμης και Τεχνολογίας της Άμυνας του Ηνωμένου Βασιλείου». Στο ίδιο μήκος κύματος από τη πλευρά του το UK MoD, επανέλαβε τη θέση αυτή τον Δεκέμβριο του 2017: «Είμαστε ανοιχτοί στο να εξετάσουμε επιλογές και πρότυπα συμμετοχής στο EDIDP μετά την έξοδο από την ΕΕ, αλλά οποιαδήποτε τελική απόφαση θα αποτελέσει μέρος των ευρύτερων διαπραγματεύσεων απόσυρσης. Υποστηρίξαμε επίσης, έντονα, κατά τις τρέχουσες διαπραγματεύσεις του σχεδίου κανονισμού του EDIDP ότι θα πρέπει να είναι ανοικτός στη βιομηχανική συμμετοχή τρίτων χωρών και να συμπληρώνει άλλα προγράμματα συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αναπτύσσονται μέσω του NATO» (HM Government, 2017).

Επιπρόσθετα η Πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου στην ομιλία της, προς τη Διάσκεψη Ασφαλείας του Μονάχου τον Φεβρουάριο του 2018, επεδίωξε να τονίσει την ανάγκη για μια προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς: «Το Ηνωμένο Βασίλειο δαπανά το χρόνο περίπου 40% του συνόλου της Ευρώπης για την έρευνα και την ανάπτυξη στον τομέα της άμυνας. Η επένδυση αυτή παρέχει ένα σημαντικό κίνητρο για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της ικανότητας της Ευρώπης. Και αυτό είναι προς όφελος όλων μας. Έτσι, μια ανοιχτή και χωρίς αποκλεισμούς προσέγγιση της ευρωπαϊκής ανάπτυξης ικανοτήτων η οποία δίνει τη δυνατότητα στην βρετανική αμυντική βιομηχανία να συμμετέχει βρίσκεται στα στρατηγικά συμφέροντα ασφάλειας και βοηθά τους Ευρωπαίους πολίτες να είναι ασφαλείς και τις αμυντικές βιομηχανίες της Ευρώπης ισχυρές. Το Eurofighter Typhoon είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Ισπανίας, η οποία έχει υποστηρίξει πάνω από 10.000 θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης σε όλη την Ευρώπη. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο το Ηνωμένο Βασίλειο επιθυμεί να συμφωνήσει για μια μελλοντική σχέση με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας και το τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας, ώστε να

μπορέσουμε από κοινού να ερευνήσουμε και να αναπτύξουμε τις καλύτερες μελλοντικές ικανότητες που μπορεί να συγκεντρώσει η Ευρώπη».²⁴

4.3 Ηνωμένο Βασίλειο και ΚΠΑΑ: Ζητήματα Υπό Διαπραγμάτευση

Με δική του μεθόδευση το Ηνωμένο Βασίλειο θέλει να εισέλθει σε νέα φιλόδοξη και χωρίς προηγούμενο σχέση με την ΕΕ μετά το Brexit. Ως εκ τούτου, επί του παρόντος, οι λεπτομέρειες οποιασδήποτε μελλοντικής μορφής της είναι ελάχιστες, ενώ υπάρχουν πολλά ζητήματα που πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης στο πλαίσιο της ευρύτερης διαδικασίας Brexit.

4.3.1 Ζητήματα Συμμετοχής Ηνωμένου Βασιλείου στη Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων Επιχειρήσεων ΚΠΑΑ

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στα ζητήματα διαδικασίας λήψης αποφάσεων σχετικά με τις επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ στο σχετικό κυβερνητικό έγγραφο δεν δηλώνεται ρητά τι προβλέπεται για το ρόλο του του Ηνωμένου Βασιλείου στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τις επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ. Η επιθυμία είναι, η συμμετοχή του να αντανakλά τη συμβολή του Ηνωμένου Βασιλείου. Στο ελάχιστο δυνατό, αυτό είναι πιθανό να υποδηλώνει μια προσδοκία συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων στον επιχειρησιακό προγραμματισμό και στις εντολές ανάπτυξης δυνάμεων. Όμως δεν υπάρχει επί του παρόντος άλλη συμφωνία εταιρικής σχέσης με την ΕΕ, στην οποία το κράτος εταίρος να απολαμβάνει τέτοια δικαιώματα. Οι υφιστάμενες συμφωνίες με τρίτα μέρη, σχετικά με την ΚΠΑΑ και πάντα κατόπιν έγκρισης του Συμβουλίου επιτρέπουν τη συνεισφορά σε προσωπικό, μέσα και κόστος, αλλά η λήψη αποφάσεων σχετικά με την εκάστοτε επιχείρηση παραμένει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών της ΕΕ.

Η πιθανή ανάληψη της διοίκησης του Ηνωμένου Βασιλείου σε μια επιχείρηση της ΚΠΑΑ ή η της ηγεσίας μιας μάχιμης μονάδας της ΕΕ είναι κάτι που και ο Michel Barnier δήλωσε ότι δεν θα συμβεί μετά τον Brexit.²⁵ Πράγματι, το Ηνωμένο Βασίλειο έχει ήδη αποσύρει την προσωρινή προσφορά του για να ηγηθεί μάχιμης μονάδας της ΕΕ, για το δεύτερο εξάμηνο του 2019. Σε μια επιστολή που δημοσίευσε η ηλεκτρονική εφημερίδα Politico Europe, ο Αντιστράτηγος George Norton δήλωσε:

²⁴ Munich Security Conference (2018) *PM Speech at Munich Security Conference*. Munich

²⁵ Berlin Security Conference (2017) *Speech by Michel Barnier*. Berlin..

«..., οι στρατιωτικές επιχειρήσεις απαιτούν σαφήνεια σκοπού, σχεδιασμό και τον αναγκαίο χρόνο που για την δημιουργία αξιόπιστων δυνατοτήτων ... για το δεύτερο εξάμηνο του 2019, το Ηνωμένο Βασίλειο πιστεύει ότι, τόσο για πρακτικούς σκοπούς όσο και λόγω χρονικών περιθωρίων που απαιτούνται ώστε η ΕΕ και τα κράτη μέλη να καθορίσουν και να αναθέσουν αποστολή σε μία ομάδα μάχης υπό καθεστώς ετοιμότητας, η απόφαση δεν πρέπει να καθυστερεί. Συνεπώς, τυπικά αποσύρουμε την προσωρινή προσφορά μας για την ηγεσία μίας ομάδας μάχης για την περίοδο 2019-20 [...]. Η αδιάκοπη και άνευ όρων δέσμευση του πρωθυπουργού μας για την ευρωπαϊκή ασφάλεια είναι δεδομένη, αλλά η προσφορά για την ηγεσία μιας ομάδας μάχης κατά την περίοδο αμέσως μετά την έξοδό, μας καθιστά περιττή επιπλοκή». Αναφέρεται επίσης, ότι ο Norton δήλωσε ότι «η Βρετανία θα μπορούσε να εξακολουθήσει να αποτελεί μέρος του προγράμματος σε μεταγενέστερο χρόνο. Ωστόσο, η συμμετοχή αυτή θα εξαρτηθεί εξ ολοκλήρου από τους όρους της συμφωνίας για την άμυνα και τη σχέση ασφαλείας που θα εφαρμοστεί και εάν το Ηνωμένο Βασίλειο μπορεί να διαπραγματευτεί οποιονδήποτε βαθμό συμμετοχής στη λήψη επιχειρησιακών αποφάσεων» (Politico, 2018)

Όπως ο Καθηγητής Ο Anand Menon παρατήρησε κατά τη διάρκεια των συζητήσεων στην Υποεπιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Βουλής των Λόρδων τον Ιανουάριο του 2018:²⁶ «Για μια χώρα του μεγέθους και του στρατιωτικού βάρους αυτής της χώρας, η δυνατότητα συμμετοχής και η αδυναμία να διαμορφώνει το αποτέλεσμα των αποστολών στις οποίες συμμετέχει δεν είναι ένα σπουδαίο επίτευγμα».

4.3.2 Ζητήματα Συμμετοχής Ηνωμένου Βασιλείου στη Στρατηγικής Κατεύθυνσης ΚΠΑΑ

Όσον αφορά στα ζητήματα επιρροής επί της στρατηγικής κατεύθυνσης της ΚΠΑΑ, επί του παρόντος δεν έχει καθοριστεί η μελλοντική σχέση του Ηνωμένου Βασιλείου με το στρατηγικό πλαίσιο της ΚΠΑΑ.

²⁶ Ο Anand Menon (γεννήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1965), είναι καθηγητής της Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων στο King's College του Λονδίνου στο Ηνωμένο Βασίλειο και διορίστηκε τον Ιανουάριο του 2014 ως διευθυντής του προγράμματος «Ηνωμένο Βασίλειο σε μια μεταβαλλόμενη Ευρώπη». Ήταν επίσης ειδικός σύμβουλος στην επιτροπή της Βουλής των Λόρδων για θέματα ΕΕ.

Σήμερα, εξακολουθεί να είναι μέλος της ΕΕ και ως τέτοιο μπορεί να ασκήσει την επιρροή του και να ασκήσει βέτο στα θέματα της ΚΠΑΑ περιορίζοντας έτσι τις συνεχιζόμενες προσδοκίες για μια ακόμη στενότερη αμυντική ένωση²⁷. Ωστόσο, μόλις το Ηνωμένο Βασίλειο βρεθεί εκτός της ΕΕ, δεν θα είχε καμία επιρροή πάνω στη γενική κατεύθυνση της ΚΠΑΑ, συμπεριλαμβανομένων οποιονδήποτε μελλοντικών προτάσεων για την ΚΠΑΑ, την επέκταση του ΜΡΡΚ ή τη δημιουργία ανεξάρτητου στρατού, την ικανότητα προγραμματισμού ή την βαθύτερη ολοκλήρωση, που μπορεί να οδηγήσει μια μέρα σε μια ΕΕ με ιδιοκτησία μέσων και δυνατοτήτων. Τέτοιες αποφάσεις, συμπεριλαμβανομένης της έκτασης της συμμετοχής τρίτων μερών, θα καθοριστούν από τα κράτη μέλη της ΕΕ και το Ηνωμένο Βασίλειο θα έχει μικρή ή καθόλου επιρροή σε οποιονδήποτε όρο συμμετοχής.

Πράγματι, όσον αφορά στο Σχέδιο Εφαρμογής για την Ασφάλεια και την Άμυνα (SDIP) που έχει συμφωνηθεί πρόσφατα, το Ηνωμένο Βασίλειο αναγνώρισε ότι πρέπει να εμπεριέχει προβλέψεις που, μακροπρόθεσμα θα είναι ευνοϊκές για τα συμφέροντα του Ηνωμένου Βασιλείου. Σε ένα Επεξηγηματικό μνημόνιο προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ελέγχου, η κυβέρνηση δήλωσε: «Για όσο παραμένουμε μέλος της ΕΕ, θα συνεχίσουμε να ασχολούμαστε με το SDIP, κατευθύνοντάς το προς μια κατεύθυνση που δεν θα μας δυσκόλευε να συμμετάσχουμε στο μέλλον, αν αυτό θα ήταν αμοιβαία επωφελές. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ συμφωνούν για τη σημασία της συνεχιζόμενης συμβολής του Ηνωμένου Βασιλείου στην ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα. Το Ηνωμένο Βασίλειο θα συνεχίσει να είναι σημαντικός παράγοντας, ως ηγετικό μέλος του ΝΑΤΟ και ως κορυφαίος πάροχος ασφάλειας στην Ευρώπη. Θα συνεχίσουμε επίσης να υποστηρίζουμε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να επενδύσουν περισσότερο στην άμυνα, η οποία θα πρέπει να ενισχύσει τόσο την ΕΕ όσο και το ΝΑΤΟ και να υποστηρίξει την ευρύτερη ευρωπαϊκή ασφάλεια» (UK Parliament, 2016).

Αυτή η προσέγγιση είναι αυτή που φαίνεται να υιοθετεί η κυβέρνηση και όσον αφορά τη συμμετοχή στην PESCO: «Θεωρούμε ότι η επιλογή συμμετοχής στο

²⁷ Η ικανότητα στρατιωτικού σχεδιασμού και διεξαγωγής (The Military Planning and Conduct Capability - MPCC), για παράδειγμα, περιορίστηκε σε μη στρατιωτικές αποστολές σε μεγάλο βαθμό ως αποτέλεσμα της πίεσης από το Ηνωμένο Βασίλειο (PQ68136, *Αμυντική Πολιτική της ΕΕ*, 22 Μαρτίου 2017)

πλαίσιο της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας θα πρέπει να παραμείνει για τις τρίτες χώρες ώστε να μπορούν ενταχθούν σε κατάλληλη στιγμή στα σχέδια που θεωρούνται ότι έχουν αμοιβαία σημασία και για τα δύο μέρη. Αυτό θα επιτρέψει στο Ηνωμένο Βασίλειο να συνεχίσει να συνεργάζεται με ευρωπαϊούς εταίρους και μετά την έξοδο από την ΕΕ». Όσον αφορά τον επιχειρησιακό προγραμματισμό της ΚΠΑΑ, το UK MOD αναγνώρισε επίσης ότι «Θα εναπόκειται στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ να αποφασίσουν πώς θα συνεχιστεί η ικανότητα της ΕΕ μετά την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου». (Mills, 2018)

4.3.3 Ζητήματα Συνδρομής Ηνωμένου Βασιλείου επί Θεμάτων Ασφαλείας

Η συνδρομή του Ηνωμένου Βασιλείου προς τα κράτη μέλη της ΕΕ που είναι θύματα ένοπλης επίθεσης, επί του παρόντος, αποτελεί υποχρέωση δυνάμει του άρθρου 42 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πώς θα συνεχίσει να το κάνει αυτό το Ηνωμένο Βασίλειο εκτός του πλαισίου της Συνθήκης ΕΕ; Θα είναι διμερές, κατά περίπτωση, ή θα περιλαμβάνεται σε οποιαδήποτε μελλοντική συμφωνία εταιρικής σχέσης Ηνωμένου Βασιλείου-ΕΕ ως υποχρέωση; Ένα ακόμη ζήτημα που πρέπει να εξεταστεί είναι το καθεστώς αυτής της υποχρέωσης εάν δεν έχει τη βάση της σε μια νομικά δεσμευτική συνθήκη (legally binding treaty).

4.3.4 Ζητήματα Συμμετοχής Ηνωμένου Βασιλείου στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας

Πριν από την έξοδο από την ΕΕ, και ενδεχομένως μέχρι το 2020 στο πλαίσιο μεταβατικών ρυθμίσεων, το Ηνωμένο Βασίλειο θα συμβάλει και στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας και θα έχει πρόσβαση στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας.

Στην πραγματικότητα, ωστόσο, υπάρχουν ερωτήματα σχετικά με την πιθανή συμμετοχή της βρετανικής βιομηχανίας σε προγράμματα που έχουν πρόσβαση σε αυτή τη χρηματοδότηση, λόγω του μακροπρόθεσμου χαρακτήρα των σχεδίων αυτών. Πράγματι, η χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Βιομηχανικής Ανάπτυξης της Άμυνας δεν αναμένεται να ξεκινήσει πριν την 1η Ιανουαρίου 2019. Δεδομένου του χρονοδιαγράμματός, αρκετοί αναλυτές αμφισβήτησαν κατά πόσον η βιομηχανία του Ηνωμένου Βασιλείου θα ωφεληθεί σημαντικά. Η σχετική έκθεση της ευρωπαϊκής ομάδας έρευνας για τη βιομηχανίας εξοπλισμών, τον Αύγουστο του

2017, ανέφερε: «Η αβεβαιότητα σχετικά με τη μελλοντική βρετανική συμμετοχή σε χρηματοδοτούμενες από την ΕΕ δραστηριότητες αποτελεί αντικίνητρο για επενδύσεις. Επιπλέον, η χρηματοδότηση της έρευνας στον τομέα της άμυνας μέχρι το 2019 συνδέεται με την προετοιμασία ενός μεγαλύτερου προϋπολογισμού εντός της επόμενου έτους κατά τον οποίο το Ηνωμένο Βασίλειο δεν θα αποτελεί μέρος του» (Taylor & De France O, 2017).

Πέραν της μεταβατικής περιόδου, η ικανότητα της βρετανικής βιομηχανίας να έχει πρόσβαση σε οποιαδήποτε χρηματοδότηση μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας έχει προκαλέσει ανησυχία. Σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες διακυβέρνησης του ΕΤΑ, ο βρετανικός κλάδος παραγωγής δεν θα είναι πλέον επιλέξιμος να υποβάλει προσφορές για κάθε σκέλος χρηματοδότησης από το ΕΤΑ. Ωστόσο, η Νορβηγία έχει πρόσβαση στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Έρευνας για την Άμυνα και με το ίδιο τρόπο το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορούσε να διαπραγματευτεί παρόμοια συμφωνία, ανάλογα με την ευρύτερη σχέση του με την ΕΕ. Ωστόσο, τα κριτήρια επιλεξιμότητας για το European defence industrial development programme (EDIDP) είναι αυστηρά και η χρηματοδότηση διατίθεται μόνο σε υπηκόους και οντότητες της ΕΕ. Πράγματι, η βρετανική κυβέρνηση έχει εκφράσει τις ανησυχίες της σχετικά με τέτοιους περιορισμούς συμμετοχής και υποστηρίζει ότι αντιβαίνει στην απαίτηση να προσελκυθούν επενδύσεις και καινοτόμες ιδέες στην άμυνα.

Στο πλαίσιο αυτό η βρετανική κυβέρνηση δήλωσε ότι έχει την επιθυμία, η συμμετοχή στο EDIDP να είναι ανοιχτή σε τρίτα μέρη και οι κανονισμοί που τη ρυθμίζουν να αποτελέσουν υπό συζήτηση θέμα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ωστόσο, αν το Ηνωμένο Βασίλειο θα επιτύχει το στόχο του στο πλαίσιο αυτών των διαπραγματεύσεων, είναι προς το παρόν ασαφές. Τον Φεβρουάριο του 2018, η Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δημοσίευσε την έκθεσή της σχετικά με τους προτεινόμενους κανονισμούς, όπου συνιστούσε αυστηρά ελεγχόμενη πρόσβαση σε έργα EDIDP για τρίτες χώρες. Υπό αυτές τις εξελίξεις αναμένεται οι μελλοντικές σχέσεις του Ηνωμένου Βασιλείου με τον ΕΟΑ να αποτελέσουν επίσης μέρος των ευρύτερων διαπραγματεύσεων απόσυρσης της ΕΕ (European Parliament, 2018) .

4.4 Προοπτικές Ευρωπαϊκής Άμυνας μετά Brexit

Σε ομιλία του προς τη Διάσκεψη Ασφαλείας του Βερολίνου τον Νοέμβριο του 2017, ο Michel Barnier σημείωσε την πρωτοφανή πρόοδο που σημειώθηκε κατά το τελευταίο έτος στην καθιέρωση αυτού που ονομάζεται «Ένωση Άμυνας και Ασφάλειας». Επίσης, υποστήριξε αυτή την ώθηση ως «τον οδικό χάρτη που πρέπει να ακολουθηθεί μέχρι το 2025». Ωστόσο, αναγνώρισε επίσης ότι «αυτή η Ένωση Άμυνας και Ασφάλειας θα πρέπει να αναπτυχθεί χωρίς τους Βρετανούς». Αναφερόμενος στο επικείμενο καθεστώς του Ηνωμένου Βασιλείου ως «τρίτης χώρας» όσον αφορά ζητήματα άμυνας και ασφάλειας, ανέφερε μια σειρά λογικών συνεπειών της κυριαρχικής επιλογής των Βρετανών» για τη Χώρα τους. Πιο συγκεκριμένα (Barnie, 2017):

- Δεν θα μπορεί να συμμετέχει στις δομές λήψης αποφάσεων της ΚΠΑΑ, όπως στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας ή στις συνεδριάσεις των Υπουργών Άμυνας της ΕΕ (Political and Security Committee or meetings of EU Defence Ministers).
- Δεν θα μπορεί πλέον να είναι έθνος πλαίσιο (framework nation) στις επιχειρήσεις ΚΠΑΑ ή τις μάχιμες ομάδες της ΕΕ.
- Δεν θα μπορεί να είναι πλέον μέλος του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας ή της Europol.
- Δεν θα μπορεί να επωφεληθεί από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας με τον ίδιο τρόπο που θα μπορούν τα κράτη μέλη της ΕΕ.
- Δεν θα συμμετέχει πλέον στη λήψη αποφάσεων της ΚΠΑΑ ούτε στο σχεδιασμό της άμυνας και των δυνατοτήτων ασφαλείας της ΕΕ.

Αναγνωρίζοντας επίσης ότι μια νέα εταιρική σχέση με το Ηνωμένο Βασίλειο δεν έχει ακόμη διαπραγματευτεί, ο Michel Barnier προχωρώντας, εξέφρασε την ελπίδα «για μια φιλόδοξη εταιρική σχέση προς το συμφέρον της Ένωσης» στη βάση των ακόλουθων προϋποθέσεων:

- Να είναι ευρεία και να περιλαμβάνει συνεργασία στην αντιμετώπιση τόσο συμβατικών όσο και των ασύμμετρων απειλών, όπως επιθέσεις στον κυβερνοχώρο.

- Να είναι επωφελής και να συμβάλλει στην ενίσχυση της ασφάλειας της Ένωσης και της στρατηγικής αυτονομίας της.
- Να είναι ισορροπημένη και χωρίς διακρίσεις έναντι τρίτων χωρών.

Ωστόσο, επανέλαβε επίσης ότι καμία τρίτη χώρα «δεν θα μπορεί να απαιτήσει καθεστώς ισοδύναμο ή ανώτερο από αυτό ενός μέλους της Ένωσης», ότι πρέπει να γίνεται σεβαστή η αυτονομία λήψης αποφάσεων της ΕΕ και ότι «το Ηνωμένο Βασίλειο δεν μπορεί να αποφασίζει σχετικά με τη χρήση ορισμένων δυνατοτήτων υπό την ευρωπαϊκή σημαία... ενώ η οποιαδήποτε εθελοντική συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στην ευρωπαϊκή άμυνα θα παράσχει δικαιώματα και υποχρεώσεις ανάλογα με το επίπεδο αυτής της συμμετοχής».

Επιπρόσθετα, εξέφρασε την επιθυμία να επιτύχει ένα αποτέλεσμα που «θα επέτρεπε στο Ηνωμένο Βασίλειο να συμμετάσχει οικειοθελώς στις επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ, όσον αφορά στη συμβολή τόσο σε προσωπικό όσο και σε στρατηγικά μέσα, να συμμετάσχει σε κοινά προγράμματα εξοπλισμών και έργα ανάπτυξης δυνατοτήτων στο πλαίσιο του ΕΟΑ αλλά και σε ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ υπηρεσιών για επιθέσεις στον κυβερνοχώρο».

Συνεπώς, πολλά πρέπει να συζητηθούν και να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγματεύσεων. Ένα από τα βασικά σημεία τριβής, μπορεί να είναι ο βαθμός στον οποίο το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορέσει να συμμετάσχει στον επιχειρησιακό προγραμματισμό και στην ανάπτυξη εντολών. Η ΕΕ είναι απίθανο να παραχωρήσει δικαιώματα λήψης αποφάσεων παρόμοια με αυτά που κατέχει κράτος μέλος της ΕΕ. Αλλά εξίσου, το Ηνωμένο Βασίλειο είναι απίθανο να συνεισφέρει βασικά στρατηγικά μέσα σε μια αποστολή ΚΠΑΑ χωρίς να έχει λόγο για την επιχείρηση. Το Ηνωμένο Βασίλειο συμμετέχει, περίπου, σε ποσοστό 20% του καταλόγου δυνάμεων της ΕΕ και είναι ένα από τα λίγα κράτη μέλη της ΕΕ που είναι ικανά να αναπτύξουν και να διατηρήσουν ένα επιχειρησιακό στρατηγείο είτε σε αποστολή ΚΠΑΑ είτε σε ομάδα μάχης της ΕΕ και να παράσχουν βασικούς παράγοντες σε μια επιχείρηση όπως οι στρατηγικές αερομεταφορές, πληροφορίες, επιτήρηση και αναγνώριση (House of Lords, 2018)

Πράγματι, το Ηνωμένο Βασίλειο παρέχει επί του παρόντος το επιχειρησιακό στρατηγείο για την επιχείρηση Atalanta. Από την άλλη πλευρά, η απώλεια των

επιχειρησιακών ικανοτήτων του Ηνωμένου Βασιλείου στο σχεδιασμό της ΚΠΑΑ θα ενισχύσει αναμφισβήτητα τη στήριξη για τη δημιουργία μόνιμου στρατηγείου της ΕΕ για το στρατιωτικό σχεδιασμό, εξέλιξη για την οποία το Ηνωμένο Βασίλειο αντιτίθεται εδώ και πολλά χρόνια.

Το προσχέδιο συμφωνίας απόσυρσης (Draft Withdrawal Agreement), το οποίο δημοσιεύθηκε τον Μάρτιο του 2018, αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο η διαπραγμάτευση και η επίτευξη συμφωνίας για την άμυνα και την ασφάλεια μεταξύ της ΕΕ και του Ηνωμένου Βασιλείου να ολοκληρωθεί πριν από το τέλος της μεταβατικής περιόδου, το Δεκέμβριο του 2020. Σε περίπτωση οριστικοποίησης μιας τέτοιας συμφωνίας, οι διατάξεις της ΣΕΕ σχετικά με την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και την αμυντική πολιτική της ΕΕ (ΚΠΑΑ), κυρίως του κεφαλαίου 2(V) της ΣΕΕ, θα παύσουν να ισχύουν για το Ηνωμένο Βασίλειο από την έναρξη ισχύος της νέας αυτής συμφωνίας.

Η πιθανότητα μιας έγκαιρης συμφωνίας σε θέματα ασφάλειας και άμυνας υπογραμμίστηκε και στις κατευθυντήριες γραμμές για την επόμενη φάση των διαπραγματεύσεων, οι οποίες εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 23 Μαρτίου 2018 (House of Commons, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Κοινή Ευρωπαϊκή Άμυνα: Προκλήσεις

Έχει υποστηριχθεί ότι, η στρατηγική φιλοδοξία μιας «Κοινής Ευρωπαϊκής Άμυνας» θα μπορούσε τελικά να επιβραδυνθεί από το Ηνωμένο Βασίλειο πάρα το γεγονός ότι αποτέλεσε μία από τις κύριες κινητήριες δυνάμεις στην ανάπτυξη της ΚΠΑΑ και έχει τον μεγαλύτερο αμυντικό προϋπολογισμό μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Ωστόσο, ως η κύρια πηγή αντίστασης στις μέχρι τώρα προτάσεις ολοκλήρωσης, η απουσία του Ηνωμένου Βασιλείου από τη λήψη αποφάσεων της ΚΠΑΑ εκτιμάται ότι θα μπορούσε εξίσου να αποτελέσει ευκαιρία καθώς η Γερμανία, θα μπορούσε να προωθήσει το αμυντικό σχέδιο της ΕΕ και, ενδεχομένως, το τελικό στόχο της Συνθήκης του Μάαστριχτ για μια «Κοινή Ευρωπαϊκή Άμυνα». Μόλις βρεθεί εκτός της ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο, δεν θα έχει διαπραγματευτική δύναμη στις συζητήσεις για την εξέλιξη της PESCO ή στις μακροχρόνιες προτάσεις για τη δημιουργία μόνιμου στρατηγείου στρατιωτικού σχεδιασμού της ΕΕ.

5.2 Απαίτηση για Περισσότερη Ολοκλήρωση

Η ΚΠΑΑ έχει σημειώσει σημαντικά βήματα προόδου το τελευταίο ενάμισι έτος. Αναμφισβήτητα επηρεάστηκαν από βασικά στοιχεία, όπως ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jean-Claude Juncker, ο οποίος αποτελεί μακροχρόνιο υποστηρικτή μιας αμυντικής ένωσης²⁸, αλλά και σε μεγάλο βαθμό ως αποτέλεσμα της πολιτικής βούλησης και της σύγκλισης των εθνικών συμφερόντων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.

Αυτό που προσφέρει αναμφισβήτητα το Brexit είναι η ευκαιρία για την ΕΕ-27 να αναπτύξει ακόμη περισσότερο την ΚΠΑΑ.

²⁸ Τον Ιούλιο του 2014 ο νεοδιορισθείς Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jean-Claude Juncker, δημοσίευσε τις πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές για την πενταετή θητεία του. Μεταξύ αυτών των προτεραιοτήτων ήταν η έκκληση για μεγαλύτερη προσπάθεια στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης "ορισμένων ολοκληρωμένων αμυντικών ικανοτήτων". Τον Μάρτιο του 2015 πρότεινε να δημιουργηθεί ένας στρατός της ΕΕ "για να οικοδομήσουμε μια κοινή πολιτική εξωτερικής και εθνικής ασφάλειας και να αναλάβουμε συλλογικά τις ευθύνες της Ευρώπης στον κόσμο» («Δημιουργήστε το στρατό της ΕΕ για να κρατήσετε πίσω τους Ρώσους», The Daily Telegraph, 8 Μαρτίου 2015)

Πράγματι, τον Ιούνιο του 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέθεσε τη διεξαγωγή δημόσιας συζήτησης σχετικά με τη μελλοντική κατεύθυνση της ΚΠΑΑ, μετά το Brexit. Δημοσίευσε ένα «έγγραφο προβληματισμού για την ευρωπαϊκή άμυνα» στο οποίο εκτίθενται ορισμένα σενάρια σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των απειλών που θα αντιμετωπίζει η ΕΕ τα επόμενα χρόνια και πώς θα ενισχύσει τις αμυντικές δυνατότητες της ΕΕ έως το 2025. Στο πλαίσιο αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσιάζει τρία (3) επίπεδα φιλοδοξίας για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και την Άμυνα (EUCOM, 2017):

1^ο: Συνεργασία στον τομέα της Ασφάλειας και της Άμυνας (Security and Defence Cooperation), με στόχο την διατήρηση σε μεγάλο βαθμό το status quo και να ενισχυθεί η συνεργασία των κρατών μελών.

2^ο: Επιμερισμένη Ασφάλεια και Άμυνα (Shared Security and Defence), με στόχο τα κράτη μέλη να συγκεντρώνουν συγκεκριμένες χρηματοδοτήσεις και επιχειρησιακές δυνατότητες για την άμυνα. Με τον τρόπο αυτό η ΕΕ θα μπορεί να αποκτήσει μεγαλύτερη επιχειρησιακή δραστηριότητα εντός και εκτός των συνόρων της, η λήψη αποφάσεων θα ήταν κατάλληλη για ένα ταχέως μεταβαλλόμενο πλαίσιο προκλήσεων, ενώ η ΕΕ και το NATO θα ενίσχυαν τη συνεργασία και το συντονισμό σε ένα πλήρες φάσμα θεμάτων.

3^ο: Κοινή Άμυνα και Ασφάλεια (Common Defence and Security), με στόχο την προοδευτική διαμόρφωση μιας κοινής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης βάσει του άρθρου 42 της ΣΕΕ. Με τον τρόπο αυτό, η ΕΕ θα μπορούσε να αναπτύξει την ικανότητα να εκτελεί στρατιωτικές επιχειρήσεις υψηλού επιπέδου, υποστηριζόμενες από ένα σύνολο αμυντικών δυνάμεων των κρατών μελών με μεγαλύτερο επίπεδο ολοκλήρωσης. Η ΕΕ θα υποστήριζε κοινά αμυντικά προγράμματα μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας, καθώς και θα δημιουργούσε έναν ειδικό Ευρωπαϊκό Οργανισμό Έρευνας για την Άμυνα.

Σύμφωνα με τις προτεραιότητες της Επιτροπής, ο κ. Juncker φαίνεται να υποστηρίζει τη τελευταία προσέγγιση. Σε μια ομιλία²⁹, στη Διάσκεψη για την Άμυνα και την Ασφάλεια στην Πράγα τον Ιούνιο του 2017 αλλά και σε αυτή κατά τη διάρκεια

²⁹ European Commission (2017). *Speech by President Jean-Claude Juncker at the Defence and Security Conference Prague: In defence of Europe.*

της Διάσκεψης «State of the Union»³⁰, τον Σεπτέμβριο του 2017, ο Πρόεδρος Juncker έθεσε τον στόχο για μια πλήρη ευρωπαϊκή αμυντική ένωση έως το 2025. Ωστόσο, αναγνώρισε επίσης ότι μόνο η αρμοδιότητα και η επιρροή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε αυτόν τον τομέα δεν μπορεί να επιτύχει πάρα πολλά και ότι η υλοποίηση του ονείρου της πραγματικής αμυντικής ολοκλήρωσης τελικά θα γίνει μόνο με την εντολή των κρατών μελών της ΕΕ.

Ο γαλλο-γερμανικός άξονας βρίσκονταν πάντα πίσω από κάθε προσπάθεια για στενότερη αμυντική ένωση ενώ τα τελευταία χρόνια η υποστήριξη για αυτόν τον στόχο έχει ενισχυθεί, εξ αιτίας του Brexit, μίας όλο και περισσότερο αποφασιστικής Ρωσίας και της απρόβλεπτης στάση του Προέδρου των ΗΠΑ, Donald Trump, όσον αφορά στην άμυνα και την ασφάλεια στην Ευρώπη. Αυτός ο συνδυασμός γεγονότων έχει παρουσιάσει μια σχεδόν «τώρα ή ποτέ» ευκαιρία για την αμυντική ένωση. Πράγματι, η ταχύτητα με την οποία ξεκίνησε η PESCO, μετά από χρόνια αδράνειας, είναι ενδεικτική της εξελισσόμενης «παλίρροιας» πρωτοβουλιών στην ευρωπαϊκή άμυνα και του τι μπορεί να επιτευχθεί όταν τα πολιτικά συμφέροντα συγκλίνουν. Το ερώτημα είναι: Πόσο μακριά θα ήταν πρόθυμα τα κράτη μέλη της ΕΕ να προχωρήσουν;

Μόλις λίγες μέρες μετά το δημοψήφισμα του Ηνωμένου Βασιλείου για την ένταξη στην ΕΕ, οι Υπουργοί Εξωτερικών Γαλλίας και Γερμανίας δημοσίευσαν μια δήλωση η οποία επανέλαβε το «κοινό όραμα της Ευρώπης ως Ένωσης Ασφαλείας, βασισμένης στην αλληλεγγύη και την αμοιβαία συνδρομή μεταξύ των κρατών μελών προς υποστήριξη της κοινής ασφάλειας και αμυντικής πολιτικής». Μεταξύ άλλων ζήτησαν συγκεκριμένα, τη δημιουργία ικανότητας ανεξάρτητου επιχειρησιακού σχεδιασμού, δυνάμεις υψηλής ετοιμότητας για ανάπτυξη, κοινή χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ΚΠΑΑ, περαιτέρω αξιοποίηση της PESCO και, εάν είναι απαραίτητο, την απόκτηση δυνατοτήτων που θα ανήκουν στην ΕΕ σε βασικούς τομείς (Ayrault and Steinmeier, 27 June 2016).

Αυτές οι απόψεις επαναλήφθηκαν στη Λευκή Βίβλο για τη Άμυνα της Γερμανίας του 2016, στο πλαίσιο επίτευξης του μακροπρόθεσμου στόχου για μια

³⁰ European Commission (2017). *President Jean-Claude Juncker, delivered his annual speech on the State of the European Union.*

«κοινή Ευρωπαϊκή Ένωση Ασφάλειας και Άμυνας» (German Federal Government, 2016)

Η εκλογή του φιλοευρωπαϊού Γάλλου Προέδρου Emmanuel Macron, τον Μάιο του 2017, επιβεβαίωσε την προτεραιότητα της ευρωπαϊκής άμυνας και ασφάλειας. Τον Σεπτέμβριο του 2017 ο Πρόεδρος Macron παρουσίασε το όραμά του για μια «κυρίαρχη, ενωμένη και δημοκρατική Ευρώπη», το οποίο περιελάμβανε προτάσεις για μια Κοινή Δύναμη Παρέμβασης της ΕΕ, έναν κοινό προϋπολογισμό για την άμυνα και ένα κοινό δόγμα δράσης (Macron E. 2017).

Τα κράτη μέλη της ΕΕ, υποστήριξε, θα πρέπει να είναι σε θέση «να ενσωματώνουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις ένοπλες δυνάμεις τους σε κάθε στάδιο» μέσω της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας Παρέμβασης (European Intervention Initiative - EI2) (Gorka A., 2108).

5.3 Περαιτέρω Εξέλιξη της ΚΠΑΑ

Πολλές από τις ιδέες που αναφέρθηκαν δεν είναι νέες. Η δημιουργία μίας Δύναμης Παρέμβασης της ΕΕ αποτέλεσε κεντρικό στοιχείο του βασικού στόχου του Ελσίνκι το 1999, το οποίο δεν υλοποιήθηκε ποτέ και επανεμφανίστηκε υπό τη γαλλική προεδρία της ΕΕ το 2008. Οι ομάδες μάχης της ΕΕ, οι οποίες τέθηκαν σε λειτουργία το 2008, δεν χρησιμοποιήθηκαν ποτέ, σχεδόν, επί μια δεκαετία. Η δημιουργία μιας ανεξάρτητης ικανότητας επιχειρησιακού σχεδιασμού βρίσκεται, επίσης, στην ημερήσια διάταξη από το 2003, όπως και οι αναθεωρήσεις του τρόπου χρηματοδότησης των δράσεων της ΚΠΑΑ (Quille, 2006) .

Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, υπάρχει επί του παρόντος πολιτική επιθυμία για πρόοδο στην ευρωπαϊκή άμυνα. Το ότι το Brexit πρόκειται να κεφαλαιοποιηθεί, με τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου μόνιμου στρατηγείου επιχειρησιακού σχεδιασμού της ΕΕ φαίνεται αναπόφευκτο, ενώ έχουν ήδη υποβληθεί προτάσεις από τον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΕΕ για τη δημιουργία ενός μακροπρόθεσμου χρηματοδοτικού μηχανισμού για τις επιχειρήσεις ΚΠΑΑ, που θα αντικαταστήσει τον ισχύοντα μηχανισμό ATHENA. Ως επικεφαλής της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, η Federica Mogherini σημείωσε τον Δεκέμβριο του 2017: «Πάνω απ' όλα, εάν τα κράτη μέλη αποφασίσουν να κάνουν περισσότερα μαζί, το ερώτημα είναι πώς να πληρώσουν για αυτό. Είναι λογικό να υποβάλουμε μια συνεκτική

πρόταση τις προσεχείς εβδομάδες σχετικά με τον τρόπο χρηματοδότησης αυτού ... ως ενός τρόπου για να δαπανήσουμε αποτελεσματικότερα και μαζί». Ωστόσο, οι αξιωματούχοι της ΕΕ κατέστησαν σαφές ότι οποιαδήποτε νέα πρόταση δεν θα ισοδυναμεί με τη δημιουργία ενός αμυντικού προϋπολογισμού της ΕΕ (Tigner, 2017).

Η επέκταση της PESCO με δυνατότητες πλήρους φάσματος αποστολών και επιχειρήσεων, εάν αποδειχθεί επιτυχής, είναι επίσης πιθανό να αποτελέσει προτεραιότητα της ΕΕ. Όπως έχουν επισημάνει πολλοί σχολιαστές, η PESCO, όπως και πολλά αμυντικά προγράμματα πριν από αυτήν, θα μπορούσε να κατακερματιστεί, εάν η εμπλοκή 25 χωρών οδηγεί σε στασιμότητα λόγω διαφωνιών για τον διαμοιρασμό του βιομηχανικού έργου. Στο παρελθόν, συχνά, τέτοιες καταστάσεις παρεμπόδισαν πανευρωπαϊκά έργα προμηθειών στον τομέα της άμυνας να προχωρήσουν.

Πράγματι, πολλοί σχολιαστές ισχυρίστηκαν ότι πολλές χώρες που στέκονται σκεπτικιστικά απέναντι σε μια στενότερη ολοκλήρωση, όπως για παράδειγμα η Πολωνία η οποία συμμετέχει στην PESCO μόνο για να περιορίσει τις φιλοδοξίες της. Επίσης, η δημιουργία μιας Δύναμης Παρέμβασης, εάν υλοποιηθεί, θεωρείται επίσης απίθανο να οδηγήσει στον πλήρη «Ευρωπαϊκό Στρατό» υπό τον άμεσο έλεγχο των Βρυξελλών, όπως προβλέπουν πολλοί παρατηρητές. Πολλά κράτη μέλη της ΕΕ ενδέχεται να επιθυμούν να δουν την ικανότητα της ΕΕ να ενεργεί αλλά η κυριαρχία και ο έλεγχος των ενόπλων δυνάμεων είναι απίθανο να είναι κάτι που θα παραχωρήσει οποιοδήποτε κράτος μέλος στην ΕΕ (Besch, 2017).

Πάνω απ' όλα, τα παράθυρα ευκαιριών όπως αυτό, συχνά αποδεικνύονται βραχύβια. Τα εθνικά συμφέροντα πρέπει να παραμείνουν σε συγχρονισμό εν μέσω ευρύτερων παγκόσμιων προκλήσεων και η «ΕΕ των 27» πρέπει να έχει μια ενιαία άποψη για το τι θέλει να επιτύχει. Χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο, το BREXIT, προσφέρει αναμφίβολα ευκαιρίες, αλλά εξίσου τα εθνικά συμφέροντα θα υπαγορεύσουν την πρόοδο και η περαιτέρω ενσωμάτωση στα θέματα της άμυνας της ΕΕ δεν αναμένεται να προχωρήσει χωρίς σκεπτικισμό. Έχει διαρκέσει δεκαετίες η διαπραγμάτευση για να πάρει η ΚΠΑΑ τη μέχρι τώρα μορφή. Η επίτευξη μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης είναι αναμφισβήτητα πιθανό να διαρκέσει μερικές δεκαετίες ακόμα με ή χωρίς τη συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου.

Πράγματι, πολλοί παρατηρητές έχουν υποστηρίξει ότι η σημερινή επικέντρωση της ΕΕ στην ανάπτυξη των στρατιωτικών ικανοτήτων της σε έναν μετά Brexit κόσμο είναι η λανθασμένη. Κατά τους ίδιους θα ήταν πολύ πιο σημαντική μια συζήτηση που έχει σαν στόχο τη δημιουργία μιας αμοιβαία επωφελούς σχέσης μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της ΕΕ, με σκοπό να εδραιωθεί μία μακρόπνοη ειρήνη και ασφάλεια στην Ευρώπη (Archick, 2017)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το 2016 και το 2017 επέδρασαν καταλυτικά στην ΚΠΑΑ και πορεία της ευρωπαϊκής άμυνας γενικότερα. Τον Ιούνιο του 2016, μία μέρα μετά το βρετανικό δημοψήφισμα, η ύπατη εκπρόσωπος της ΕΕ για την Εξωτερική Πολιτική και την Ασφάλεια, Federica Mogherini, παρουσίασε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ. Σε αυτούς που είπαν ότι ήταν λάθος χρονική στιγμή απάντησε ότι, αντίθετα, ήταν η πλέον κατάλληλη στιγμή για κάτι τέτοιο. Και, όπως αποδεικνύεται, είχε δίκιο.

Η κεντρική έννοια της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ (EUGS) είναι συνυφασμένη με την έννοια της ανθεκτικότητας (resilience). Αυτό σημαίνει ότι η φιλοδοξία της ΕΕ και των κρατών-μελών της, είναι να μπορέσει να ανταπεξέλθει με όρους ασφάλειας, σταθερότητας και οικονομικής ανάπτυξης. Η οικονομική κρίση στην Ευρώπη και οι νέες απειλές έχουν ριζικά αλλάξει την Ευρώπη. Τρομοκρατία, κυβερνοέγκλημα, προσφυγική και μεταναστευτική κρίση, κλιματική αλλαγή είναι μερικές από τις προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει. Οι απειλές πολλαπλασιάστηκαν και δεν είναι πια εύκολο να οριστούν, ενώ τα όρια μεταξύ εξωτερικής και εσωτερικής ασφάλειας δεν είναι πλέον σαφή.

Η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ μαζί με τη Συντονισμένη Ετήσια Επιθεώρηση για την Άμυνα (CARD), που συγκρίνει εθνικά πλάνα αμυντικών δαπανών και προσδιορίζει ευκαιρίες για νέες πρωτοβουλίες συνεργασίας, η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ETA) για τη χρηματοδότηση της ευρωπαϊκής αμυντικής έρευνας και την ανάπτυξη δυνατοτήτων και η πρόσφατη υπογραφή του μηχανισμού της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO), αποτελούν ένα σημαντικό αμυντικό πακέτο, που ανοίγει νέους δρόμους στην ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της Άμυνας και της Ασφάλειας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον όμως, έχει για την αξιοπιστία της ΚΠΑΑ, η PESCO. Η μορφή αυτή ενισχυμένης συνεργασίας προβλέπεται στη ΣτΛ, όμως παρέμεινε τόσα χρόνια ανενεργή λόγω της αντίδρασης του Ηνωμένου Βασιλείου, που φοβόταν ότι μια τέτοια συνεργασία θα λειτουργούσε ανταγωνιστικά προς το ΝΑΤΟ. Η διαδικασία όμως βγήκε από τον «πάγο» μετά το βρετανικό δημοψήφισμα.

Η χρονική στιγμή που θεσμοθετείται έχει σημασία. Αρχικά, γιατί η ΕΕ έχει ανάγκη να ξεπεράσει μια μακρά στασιμότητα στον τομέα αυτό. Και γιατί σημαντικές εξελίξεις, όπως το Brexit ή η Προεδρία Trump, με τις αμφιβολίες που καλλιέργησε αναφορικά με την απόσυρση των αμερικανικών εγγυήσεων για την ασφάλεια της Ευρώπης, υποχρεώνουν την ΕΕ να κινηθεί. Η μορφή που επιλέγεται είναι η ενισχυμένη συνεργασία. Αυτό δεν είναι κάτι το καινούριο αλλά προβλέπεται από την ισχύουσα ΣτΛ και διέπεται από τη λογική ότι όσοι θέλουν και μπορούν πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να προχωρήσουν.

Συμπερασματικά, η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ (EUGS), το Σχέδιο Εφαρμογής για την ΚΠΑΑ (SDIP) και το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για την Άμυνα (EDAP), αποσκοπούν στην Ευρωπαϊκή Αμυντική Ολοκλήρωση. Μέσω της ενίσχυσης και της αξιοποίησης του πολιτικού και του στρατιωτικού τομέα για την άμυνα και την ασφάλεια, τόσο στο εσωτερικό όσο και στην στρατηγική της περιφέρεια, η ΕΕ καλείται να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις και να οικοδομήσει τους πυλώνες ανθεκτικότητας της. Για το σκοπό αυτό η ΕΕ επιβάλλεται να εστιάζεται στους ακόλουθους τομείς:

- Εξασφάλιση ειρήνης: Μια κοινή ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική πρέπει πάνω απ' όλα να χρησιμοποιηθεί για να εξασφαλίσει την ειρήνη στην ευρωπαϊκή ήπειρο και τη γειτονιά της, καθώς και να συμβάλει στις ειρηνευτικές προσπάθειες σε ολόκληρο τον κόσμο, προστατεύοντας ταυτόχρονα τα ανθρώπινα δικαιώματα και προωθώντας τις ευρωπαϊκές αξίες.

- Στενότερη συνεργασία: Τα βήματα προς στενότερη συνεργασία θα πρέπει να στηριχθούν στο έργο που έχει ήδη ολοκληρωθεί μετά την έγκριση της Παγκόσμιας Στρατηγικής και του σχετικού Σχεδίου Εφαρμογής, όπως η δημιουργία Ικανότητας Στρατιωτικού Σχεδιασμού και Διεξαγωγής (MPCC) για τις μη εκτελεστικές αποστολές της ΕΕ. Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO) επίσης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 46 της Συνθήκης για την ΕΕ (ΣΕΕ 2010), προσφέρει ένα λειτουργικό χώρο για στενότερη συνεργασία που μπορεί να προωθηθεί ήδη από μια μικρή ομάδα κρατών μελών που είναι πρόθυμα να συνεργαστούν και να επεκταθεί με όσους επιθυμούν να ενταχθούν αργότερα. Πρόκειται για μία διαδικασία μπορεί τελικά να οδηγήσει σε μια πλήρως ανεπτυγμένη Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση υπό κοινοβουλευτικό έλεγχο. Ως πρώτο βήμα προς

τη συνεργασία, θα μπορούσαν να αναπτυχθούν οι υπάρχουσες μάχιμες ομάδες της ΕΕ.

- Υπεράσπιση κοινών στρατηγικών συμφερόντων: Τα κοινά στρατηγικά συμφέροντα της ΕΕ, όπως εκφράζονται στην παγκόσμια στρατηγική της ΕΕ, πρέπει να είναι ο κυρίαρχος οδηγός των εξωτερικών πολιτικών της ΕΕ και των πολιτικών των κρατών μελών. Με βάση τη Λευκό Βιβλίο για την Ασφάλεια και την Άμυνα πρέπει επίσης να συγκεκριμενοποιηθούν οι προτεραιότητες της ΕΕ όσον αφορά στις απαιτούμενες ικανότητες. Επιπλέον, η έρευνα και η μακροπρόθεσμη στρατηγική σκέψη πρέπει να αποτελέσουν μόνιμο χαρακτηριστικό του έργου της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EEAS) και του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (EOA).

- Κοινή χρήση πληροφοριών: Η αυξημένη και πιο διαρθρωμένη ανταλλαγή πληροφοριών θα συμβάλει στην ανάπτυξη της αμοιβαίας κατανόησης των κοινών απειλών για την ασφάλεια και των κοινών στρατηγικών συμφερόντων της Ευρώπης. Τα κράτη μέλη πρέπει να κάνουν καλύτερη χρήση θεσμών όπως η EUROPOL και να ενισχύσουν την ανταλλαγή πληροφοριών ασφαλείας σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο.

- Εναρμόνιση ευρωπαϊκών ενόπλων δυνάμεων: η στενότερη ευρωπαϊκή αμυντική ολοκλήρωση θα απαιτήσει επίσης εναρμόνιση των ευρωπαϊκών ενόπλων δυνάμεων, διευκολύνοντας τη συνεργασία μεταξύ στρατιωτικού προσωπικού στο πλαίσιο μιας «Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης». Σε αυτή τη διαδικασία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες του πολιτικού και στρατιωτικού προσωπικού θα πρέπει να γίνονται πλήρως σεβαστά. Θα πρέπει επίσης να δοθεί προσοχή στην κοινωνική διάσταση του προσωπικού που εργάζεται στον τομέα της άμυνας, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι και των κοινών προτύπων για τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στις αποστολές υπό την ηγεσία της ΕΕ. Πρέπει επίσης να επιδιωχθεί η κοινή εκπαίδευση και εκπαίδευση, η οποία θα μπορούσε τελικά να οδηγήσει στη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής στρατιωτικής ακαδημίας.

- Ευρωπαϊκή συνεργασία στην αμυντική βιομηχανία: η στενότερη συνεργασία στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας αποφέρει σαφή κέρδη που

υπολογίζονται σε 26,4 δισ. ευρώ ετησίως. Η ολοκλήρωση της ενιαίας αμυντικής αγοράς και του νέου Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ETA) για κοινή έρευνα και ανάπτυξη θα διασφαλίσει την αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων με ταυτόχρονη αύξηση της στρατηγικής ανταγωνιστικότητας. Κατά την αύξηση των δυνατοτήτων της ΕΕ μέσω του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας και του Ευρωπαϊκού Αμυντικού Ταμείου, τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιδιώξουν να αποκτήσουν εργατικό δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης.

- Θεσμική ενσωμάτωση: η στενότερη συνεργασία στον τομέα της άμυνας θα πρέπει να συνδυαστεί με μια καλύτερη θεσμική ενσωμάτωση, ιδίως όταν επιτευχθεί το στάδιο της πλήρους ευρωπαϊκής αμυντικής ένωσης. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα «Ευρωπαϊκό Εξάμηνο Άμυνας», όπως η Συντονισμένη Ετήσια Αναθεώρηση της Άμυνας (CARD) που προτείνεται στο Πρόγραμμα Εφαρμογής της Παγκόσμιας Στρατηγικής.

Η «Λευκή Βίβλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το μέλλον της Ευρώπης μέχρι το 2025», υπογραμμίζει την ανάγκη να μπορέσει η ΕΕ, να αντιμετωπίσει και να προστατευθεί σε έναν αυξανόμενο υπό ένταση κόσμο: «Το NATO θα εξακολουθήσει να παρέχει ασφάλεια στις περισσότερες χώρες της ΕΕ, αλλά η Ευρώπη δεν μπορεί να είναι αφελής και θα πρέπει να φροντίζει για τη δική της ασφάλεια». Η ΕΕ μπόρεσε να κερδίσει πολλές μάχες αξιοποιώντας τη διπλωματία, αλλά - όπως δηλώνει η Λευκή Βίβλος - «η ήπια ισχύς» δεν είναι πλέον αρκετά ισχυρή όταν η δύναμη μπορεί να υπερισχύσει των κανόνων.

Αντιμετωπίζοντας νέες και σύνθετες απειλές σε ένα μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό περιβάλλον και αντιμετωπίζοντας τους σημαντικά περιορισμένους εθνικούς προϋπολογισμούς, η ΕΕ δεν μπορεί να στηριχθεί μόνο στο NATO για να προστατεύσει τους πολίτες της. Με τη συνεργασία ΕΕ-NATO που καθοδηγείται και εντατικοποιείται μέσω της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-NATO (2018), η ΕΕ μπορεί ταυτόχρονα να αναπτύξει τις αμυντικές της ικανότητες για να δράσει όπου η παρέμβαση της ΕΕ είναι καταλληλότερη. Κατά πολλούς αναλυτές η ΕΕ είναι το καλύτερο πεδίο για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σε σχέση με την ασφάλεια και την άμυνα και το έργο που έχει ήδη παραχθεί για μια στενότερη ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της άμυνας είναι σημαντικό.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είναι γεγονός ότι, εάν η ΕΕ είναι έτοιμη να αναλάβει και να μοιραστεί την ευθύνη της παγκόσμιας ασφάλειας και της οικοδόμησης ενός καλύτερου κόσμου, ανταποκρινόμενη στο όραμα της EUGS, η ενίσχυση της ΚΠΑΑ είναι μονόδρομος.

Μέχρι σήμερα η ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια φαίνεται να είχαν καθλωθεί σε ένα μάλλον αρκετά χαμηλό επίπεδο, όσον αφορά στη σύγκλιση των κρατών-μελών στον αμυντικό τομέα και στη διαφαινόμενη ανάπτυξη κοινής άμυνας, με αποτέλεσμα νέες λύσεις και πρωτοβουλίες να είναι απαραίτητες.

Η έλευση της ΣΤΛ έφερε μεταξύ άλλων και τον μηχανισμό της PESCO, της οποίας οι προοπτικές και οι προκλήσεις παρουσιάστηκαν παραπάνω. Δεν αποτελεί πανάκεια για την επίλυση των ευρωπαϊκών αμυντικών προβλημάτων, αλλά είναι μια επιλογή την οποία τα κράτη μέλη πρέπει να αποφασίσουν αν θα επιχειρήσουν να θέσουν σε εφαρμογή ή αν θα την αφήσουν σε αδράνεια. Όπως και να' χει αποτελεί παράθυρο ευκαιρίας το οποίο, ενδεχομένως, να ενισχύσει την ΚΠΑΑ και να αποτελέσει το εφαλτήριο για την επίτευξη της «Ευρωπαϊκής Αμυντικής ένωσης» την οποία πολλοί οραματίζονται.

Η ανάληψη σχετικής πρωτοβουλίας από μια ομάδα «ισχυρών προθύμων» και η επιτυχής εκμετάλλευση και εφαρμογή των δυνατοτήτων του μηχανισμού, με παράλληλη αντιμετώπιση των όποιων εμποδίων, πιθανόν να οδηγήσει σε μία σειρά συμμετοχής και άλλων κρατών και τη δημιουργία εποικοδομητικών εταίρων, οι οποίοι θα ενισχύσουν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σ' αυτόν τον ευαίσθητο τομέα. Μετά την είσοδο στον μηχανισμό, η ανάγκη αποφυγής της αποβολής από αυτόν, λόγω μη πλήρωσης των απαιτούμενων κριτηρίων, θα ωθήσει τους συμμετέχοντες να εντείνουν τις προσπάθειες για βελτίωση των αμυντικών τους δυνατοτήτων.

Η PESCO δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά το μέσο για την δημιουργία δυνάμεων με μεγαλύτερη ικανότητα ανάπτυξης και με απώτερο σκοπό την παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια. Επομένως, ακόμα κι αν οι ικανότητες είναι επαρκείς, η πολιτική θέληση είναι το κλειδί για μια ενιαία δράση προς την περαιτέρω ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Άμυνας. Ιδιαίτερα στην παρούσα οικονομική

συγκυρία, τα οφέλη του μηχανισμού πολλαπλασιάζονται και η προώθησή του αποτελεί κρίσιμο όρο.

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις που έχουν πλήξει αρκετές ευρωπαϊκές πόλεις, οι συγκρούσεις στη Συρία και την Ουκρανία και ο αυξανόμενος αριθμός κυβερνοεπιθέσεων, είναι μόνο μερικές από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτές οι απειλές για την ασφάλεια, οι οποίες δεν σταματούν στα εθνικά σύνορα, υπογραμμίζουν την ανάγκη για ισχυρότερη ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, όπως άλλωστε από πολύ νωρίς είχε προληφθεί και στη ΣΤΛ.

Στο προκλητικό στρατηγικό περιβάλλον που αντιμετωπίζει η ΕΕ, η στενότερη αμυντική συνεργασία μπορεί να εδραιώσει την παγκόσμια θέση της και να εξασφαλίσει τα στρατηγικά της συμφέροντα. Αυτό πρέπει να συμβαίνει σε πλήρη συμφωνία με το NATO και ταυτόχρονα να διεξάγεται ενεργός διάλογος με τα μελλοντικά μέλη της ΕΕ, καθώς ανήκουν και στην ευρωπαϊκή κοινότητα ασφαλείας. Με μια σειρά από συγκεκριμένες προτάσεις κρατών μελών σχετικά με την αμυντική συνεργασία όπως αλλά και με το Έγγραφο-Αναφορά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Μέλλον της Ευρωπαϊκής Άμυνας (2017)³¹ προσφέρεται η ευκαιρία σε ένα ευρύτερο κοινό να εμπλακεί στη συγκεκριμένη συζήτηση και να διαμορφωθεί ο δρόμος προς τα εμπρός, βασιζόμενος στις συγκεκριμένες εξελίξεις που έχουν ήδη ξεκινήσει.

Αριθμός λέξεων :21129

³¹ The European Commission Reflection Paper on the Future of European Defence

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Andersson J. *European defence collaboration Back to the future*. Brussels: EU Institute for Security Studies, 2015.

Andersson J., Fiott D and Missiroli A. *After the EU global strategy – Consulting the experts Security and defence*. Brussels: EU Institute for Security Studies, 2016.

Andrew R. “Ministers call for stronger EU foreign policy chief”, EUOBSERVER, 18 Sep 2012. <https://euobserver.com/institutional/117581>

Archick K. *The European Union: Current Challenges and Future Prospects*. Washington DC: Congressional Research Service, 2017. <https://fas.org/sgp/crs/row/R44249.pdf>

Archick K. *The European Union: Questions and Answers*. Washington DC: Congressional Research Service, 2018. <https://fas.org/sgp/crs/row/R44249.pdf>

Ayrault Jean-Marc and Steinmeier Frank-Walter, “A strong Europe in a world of uncertainties”. 27 June 2016. <http://www.voltairenet.org/IMG/pdf/DokumentUE-2.pdf>

Barnier M. *Speech at the Berlin Security Conference*. 29 November 2017. <https://www.federalismi.it/ApplyOpenFilePDF.cfm?artid=35238&dpath=document&dfile=29112017125218.pdf&content=Speech%2Bby%2BMichel%2BBarnier%2BBat%2Bthe%2BBerlin%2BSecurity%2BConference%2B%2D%2Bunione%2Beuropea%2B%2D%2Bdocumentazione%2B%2D%2B>

Ben Riley-Smith. “Create an EU army to keep back the Russians, Jean-Claude Juncker suggests”, *The Telegraph*, 8 Mar 2015. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11457872/Create-an-EU-army-to-keep-back-the-Russians-Jean-Claude-Juncker-suggests.html>

Béraud-Sudreau L. *European defence spending: the new consensus*. London: The International Institute for Strategic Studies, 15 Feb 2018. <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/02/european-defence-spending>

Besch S. *EU defence, Brexit and Trump, The Good, the Bad and the Ugly*. London: Center for European Reform, Dec 2016. https://cer.eu/sites/default/files/pb_defence_14dec16.pdf

Besch S. *PESCO: Paper tiger, paper tanks?*. London: Center for European Reform, 29 Nov 2017, <https://www.cer.eu/publications/archive/bulletin-article/2017/pesco-paper-tiger-paper-tanks>

Black J., Hall A., Cox K., Kepe M., Silfversten E. *Defence and security after Brexit Understanding the possible implications of the UK's decision to leave the EU — Overview report*. Cambridge: RAND, 2017. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1700/RR1786z1/RAND_RR1786z1.pdf

Blockmans S. and Montesano F. *Mogherini's first 100 days: Not the quiet diplomat*. Brussels: CEPS, 12 Feb 2015 https://www.ceps.eu/system/files/Mogherini100_commentary_final.pdf

Cameron D. *Prime Minister written statement – made on 6th January*. TWFY, 6 Jan 2014. <https://www.theyworkforyou.com/wms/?id=2014-01-06a.6WS.1>

Catalano C. *European defense initiatives*. Global Outlook 2014. https://www.difesa.it/SMD_/CASD/IM/CeMiSS/DocumentiVis/OS_Pubb_File_Singoli_per_Area/Iniziativa_Europee_di_Difesa/2014/2014_Catalano_Outlook.pdf

Chappell L., *Differing member state approaches to the development of the EU Battlegroup Concept: implications for CSDP*, European Security, Vol 18/2009, 8 Sep 2010. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662839.2010.498419>

COM(2013)542, European Commission. *Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions: Towards a more competitive and efficient defence and security sector*, Brussels 24.7.2013. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0542&from=FR>

COM(2016)950. *Communication From The Commission to the European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions: European Defence Action Plan*. 30/11/2016. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20372>

COUNCIL CONCLUSIONS (2017)14802/17, Council of the EU: *Council conclusions on the Implementation of the Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization*. Brussels, 5 Dec 2017. <https://www.consilium.europa.eu/media/31947/st14802en17.pdf>

COUNCIL DECISION (2017)14866/17, Council of the EU: *COUNCIL DECISION establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and determining the list*

of *Participating Member States*, Brussels, 8 Dec 2017.
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14866-2017-INIT/en/pdf>

Council of the EU. *Athena Operating Manual*. June 2017.
https://www.consilium.europa.eu/media/21516/web_athena-manual.pdf

Council of the EU. *COUNCIL DECISION of 6 March 2018 establishing the list of projects to be developed under PESCO*, 6 Mar 2018.
https://www.consilium.europa.eu/media/33065/st06393-en18-council-decision-pesco_press.pdf

Council of the EU. *COUNCIL RECOMMENDATION concerning a roadmap for the implementation of PESCO*. 6 Mar 18.
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6588-2018-REV-1/en/pdf>

Council of the EU. *EU remains committed to strengthen security and defence: Council adopts Conclusions*. Press Release: 270/17, 18/05/2017.
<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/05/18/conclusions-security-defence/>

Council of the EU. *EU remains committed to strengthen security and defence: Council adopts Conclusions*. Press Release: 270/17, 18/5/17.
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/05/18/conclusions-security-defence/pdf>

Council of the EU. *EU-NATO joint declaration*. Press Release:419/6, 8/7/2016.
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/07/08/eu-nato-joint-declaration/>

Council of the EU. *European Council conclusions on security and defence - Internal security and the fight against terrorism*. Press Release: 403/17, 22/06/2017. <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/22/euco-security-defence/>

Council of the EU. *European defence: Council agrees its position on the proposed regulation establishing the European Defence Industrial Development Programme (EDIDP)*. Press Release:784/17, 12/12/2017.
<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/12/european-defence-council-agrees-its-position-on-the-proposed-regulation-establishing-the-european-defence-industrial-development-programme-edidp/pdf>

Council of the EU. *Implementation Plan on Security and Defence*. 14 Nov 2016.
https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_implementation_plan_st14392.en16_0.pdf

Council of the EU. *Proposal of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, with the support of the Commission, to the Council for a Council Decision establishing a European Peace Facility*. Brussels, 13 June 2018. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9736-2018-INIT/en/pdf>

Council of the EU. *Security and defence: Council reviews progress and agrees to improve support for military missions*, Press Release:109/17, 06/03/2017. <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/06/defence-security/>

Council of the EU. *Security and defence: Council reviews progress and agrees to improve support for military missions*. Press Release: 109/17, 3/3/2017. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/06/defence-security/>

De France O. *What EU citizens think about European defence*. Brussels: European Union Institute for Security Studies, November 2013. https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_43_CSDP_polls_01.pdf

Di Piero De Luca. *EU-NATO cooperation: What's next?*. Geopolitics 23 Mar 201. <https://www.geopolitica.info/eu-nato-cooperation-whats-next/>

Domecq J. *Coherence and focus on capability priorities: why EDA's role in CARD, PESCO and EDF matters*. Brussels: TEPSA, 21 May 2018. <http://www.tepsa.eu/coherence-and-focus-on-capability-priorities-why-edas-role-in-card-pesco-and-edf-matters-jorge-domecq-elcano-spain/>

Doyle J. *Our goal is an EU army says Germany's defence chief: Fears country will back commission chief's call for force so it is taken more seriously on world stage*. Daily Mail, 4 May 2015. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3066687/Our-goal-EU-army-says-Germany-s-defence-chief-Fears-country-commission-chief-s-call-force-taken-seriously-world-stage.html>

Drent M. *European strategic autonomy: Going it alone?*. Clinendael, Aug 2018. https://www.clingendael.org/sites/default/files/2018-08/PB_European_Strategic_Autonomy.pdf

EASS. *Military and civilian missions and operations*, Brussels, 3/5/2016. http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/index_en.htm

EEAS. *Common Security And Defence Policy Eu Battlegroups*. Brussels, Apr 2013.
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf

EEAS. *From Shared Vision to Common Action: Implementing the EU Global Strategy Year 1*. Brussels, 13 June 2017.
https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/full_brochure_year_1.pdf

EEAS. *HR/VP Mogherini marks first 100 days in office – EU priorities for global action*, Brussels, 9/2//2015.
http://collections.internetmemory.org/haeu/content/20160313172652/http://eeas.europa.eu/top_stories/2015/090215_federica_mogherini_100_days_en.htm

EEAS. *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*. Brussels, 24 June 2016,
https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/regions/files/eugs_review_web_0.pdf

EUCO (2015) 22/15. *European Council: European Council meeting (25 and 26 June 2015) – Conclusions*. Brussels, 26 Jun 2015.
<https://www.consilium.europa.eu/media/21717/euco-conclusions-25-26-june-2015.pdf>

EUCOM (2017) 315. *European Commission: Reflexion paper on European Defence*. Brussels, 7 Jun 2017. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-defence_en.pdf

EURO-Lex. *Consolidated Versions of The Treaty on European Union and The Treaty on The Functioning of The European Union (2012/C 326/01)*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2012:326:TOC#C_2012326EN.01001301

EURONEWS. “Προϊόντα «διπλής χρήσης»: Από την ευρεία κατανάλωση στον στρατό”. 13/5/2016 2016. <https://gr.euronews.com/2016/05/13/how-to-receive-eu-funding-for-your-sme-s-dual-use-project>

European Commission - Fact Sheet. *The European Defence Fund: Why do we need a European Defence Fund?*, Brussels, 7 Jun 2017.
http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-1476_en.htm

European Commission COM(2013)542. *A New Deal for European Defence: Towards a More Competitive and Efficient Defence and Security Sector*. Brussels, Jul 2013. <http://www.statewatch.org/news/2013/nov/eu-com-defence.pdf>

European Commission COM(2017)2025. *White Paper on The Future of Europe - Reflections and scenarios for the EU27 by 2025*. Brussels, 1 March 2017. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf

European Commission. *Regulation Of The European Parliament And Of The Council: establishing the European Defence Industrial Development Programme aiming at supporting the competitiveness and innovative capacity of the EU defence industry COM(2017) 294 final*. Brussels, 7 Jun 2017 <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/EN/COM-2017-294-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>

European Commission. *White Paper on the Future of Europe, Reflections And Scenarios For The Eu27 By 2025*, COM(2017)2025 of 1 March 2017. https://ec.europa.eu/commission/white-paper-future-europe-reflections-and-scenarios-eu27_el

European Commission. "White Paper on The Future of Europe and the Way Forward", 2017. https://ec.europa.eu/commission/future-europe/white-paper-future-europe-and-way-forward_en

European Commission. *A EUROPE THAT DELIVERS: Options for making the European Union's work more efficient*. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/dialogue-with-citizens-ahead-european-elections_en.pdf

European Commission. *A European defence fund: €5.5bn per year to boost Europe's defence capabilities*. Press release: 8 June 2017. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_en.htm

European Commission. *A global actor in search of a strategy: European Union foreign policy between multilateralism and bilateralism*, Brussels: Directorate-General for Research and Innovation, 2014. https://www.net4society.eu/_media/AglobalActorinSearchofaStrategy.pdf

European Commission. *European Defence Action Plan*, 30/11/2016. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20372>

European Commission. *European Defence Fund: Questions and Answers*. 7 Jun 2017. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-1476_en.htm

European Commission. *Speech by President Jean-Claude Juncker at the Defence and Security Conference Prague: In defence of Europe*. Prague, 9 June 2017. http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-17-1581_en.htm

European Commission. *Speech by President Jean-Claude Juncker at the Defence and Security Conference Prague: In defence of Europe*. 9 Jun 2017. http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-17-1581_en.htm

European Commission. STATE OF THE UNION 2017, *Roadmap for a More United, Stronger and More Democratic Union (Informal Dinner of Heads of State or Government ahead of the Tallinn Summit)*. 13 Sep 2017
https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/roadmap-factsheet-tallinn_en.pdf

European Council (19/20 December 2013). *Conclusions*. 20 Dec 2013.
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-217-2013-INIT/en/pdf>

European Council *Conclusions. EU Global Strategy*. Brussels, Dec 2013.
<https://europa.eu/globalstrategy/en/european-council-conclusions-december-2013>

European Council. *European Council conclusions on security and defence*, Press release:403/17, 22 Jun 2017

European Parliament. *Outcome of the European Council of 25/26 June 2015*. Jul 2015.
http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS_BRIE_558757_outcome_june_european_council.pdf

European Parliament. *CSDP after Brexit: the way forward*, May 2018,
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO_STU\(2018\)603852_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO_STU(2018)603852_EN.pdf)

European Parliament. *REPORT on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing the European Defence Industrial Development Programme aiming at supporting the competitiveness and innovative capacity of the EU defence industry (COM(2017)0294 – C8-0180/2017 – 2017/0125(COD))*. 26 Feb 2018

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&mode=XML&reference=A8-2018-0037&language=EN>

European Parliament. *Resolution of 13 December 2017 on the Annual Report on the implementation of the Common Foreign and Security Policy (2017/2121(INI))*. 13 Dec 2017.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2017-0493&language=EN>

European Parliament. *The Impact Of The Financial Crisis On European Defence*, April 2011.

<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201106/20110623ATT22406/20110623ATT22406EN.pdf>

Exiting the European Union Committee, *Department for Exiting the EU Sectoral Analyses Inquiry: Sectoral Report - Defence*, 2017,

<https://www.parliament.uk/documents/commons-committees/Exiting-the-European-Union/17-19/Sectoral%20Analyses/11-Defence-Report.pdf>

Franke E. *Pesco, the impotent gorilla*. European Council on Foreign Relations, 17 Nov 2017.

https://www.ecfr.eu/article/commentary_pesco_the_impotent_gorilla

French Defence White Paper, July 2013,

<https://www.defense.gouv.fr/english/portail-defense/issues2/defence-policy/le-livre-blanc-sur-la-defense-et-la-securite-nationale-2013/livre-blanc-2013>

German Federal Government. *White Paper 2016 on German Security Policy and The Future of The Bundeswehr*. 13 Jul 2013.

<https://issat.dcaf.ch/download/111704/2027268/2016%20White%20Paper.pdf>

Giuliani J. & Danjean A. *Defence: Europe's Awakening*. The Robert Schuman Foundation, 22 May 2018. <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0474-defence-europe-s-awakening>

Goldthau A. & Sitter N. *Soft power with a hard edge: EU policy tools and energy security*. Routledge, 26 Feb 2015.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09692290.2015.1008547>

Gorka A. *The European Intervention Initiative: a New Military Force Established in Europe*. Strategic Culture Foundation, 27 Jun 2018, <https://www.strategic-culture.org/news/2018/06/27/the-european-intervention-initiative-a-new-military-force-established-in-europe.html>

Gotev G. *The Brief: Αρχή για PESCO με 25 κράτη μέλη της ΕΕ*, Euactiv, 12 Dec 2017. <https://www.euractiv.gr/section/oikonomia/news/the-brief-archi-gia-pesco-me-25-krati-meli-tis-ee/>

Gotkowska J. *The trouble with PESCO. The mirages of European defence*. OSW, Feb 2018. https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_69_pesco_ang_net.pdf

Haroche P. *The European Defence Fund: How The European Commission Is Becoming A Defence Actor*. IRSEM Research Fellow in European Security, 2018. https://www.defense.gouv.fr/content/download/534437/9198512/file/RP_IRSEM_No56.pdf

High Representative/Head of the EDA. *Preparing the December 2013 European Council on Security and Defence: Final Report by the on the Common Security and Defence Policy*. Brussels, 15 October 2013. http://eeas.europa.eu/archives/docs/statements/docs/2013/131015_02_en.pdf

HM Government. *Foreign policy, defence and development: a future partnership paper*. 2017. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/643924/Foreign_policy__defence_and_development_paper.pdf

House of Commons. *Brexit: new guidelines on the framework for future EU-UK relations*, Briefing Paper, Number 8289, 19 April 2018. <https://commonslibrary.parliament.uk/wp-content/uploads/2018/04/Brexit-new-guidelines-on-the-framework-for-future-EU-UK-relations.pdf>

House of Commons. *Draft Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/691366/20180319_DRAFT_WITHDRAWAL_AGREEMENT.pdf

House of Commons. *The future of UK diplomacy in Europe, Session 2017-19*. HC 514, 23 Jan 2018, <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmfaff/514/514.pdf>

House of Commons. *Twenty-fourth Report of Session 2016–17*. 14 Dec 2016. <https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmeuleg/71-xxii/71-xxii.pdf>

House of Lords. *Brexit: Common Security and Defence Policy (CSDP) missions*, 11 January 2018. <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/eu-external-affairs-subcommittee/brexit-common-security-and-defence-policy-csdp-missions/oral/76699.html>

House of Lords. *Brexit: Common Security and Defence Policy Missions*. 14 May 2018. <https://publications.parliament.uk/pa/ld201719/ldselect/ldcom/132/132.pdf>

House of Lords. *Inquiry on cooperation on CSDP after Brexit*. 31 Oct 2017. <https://www.parliament.uk/documents/lords-committees/eu-external-affairs-subcommittee/CSDP-missions/CSDP-missions-letter.pdf>

HRVP (2013): *Preparing the December 2013 European Council on Security and Defence, Final Report by the High Representative/Head of the EDA on the Common Security and Defence Policy*, 15 Oct 2013. http://eeas.europa.eu/archives/docs/statements/docs/2013/131015_02_en.pdf

Kandel M. Perruche Jean-Paul. *Now or Never: The Way To A Credible European Defense*. IRSM, 2017

Kerttunen M. *The EU Battlegroup – its Background and Concept*. Mar 2010, http://www.kkrva.se/wp-content/uploads/Artiklar/101/kkrvaht_1_2010_13.pdf

Lain S. and Nouwens V. *The Consequences of Brexit for European Defence and Security*. RUSI, Aug 2017. https://rusi.org/sites/default/files/201704_08_rusi-fes_brexit_defence_and_security_lain_and_nouwens.pdf

Legrand J. *Common Security and Defence Policy*. European Parliament, 10/2018. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.1.2.pdf

Luis S. *Command and control? Planning for Eu military operations*. Occasional Paper, 2010. https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Planning_for_EU_military_operations_1.pdf

Macron E. *Initiative for Europe A sovereign, united, democratic Europe*, 26 Sep 2017. <http://www.elysee.fr/assets/Initiative-for-Europe-a-sovereign-united-democratic-Europe-Emmanuel-Macron.pdf>

Major C. & Lohmann A. *The Silent Revolution in European Defense*. SWP, 24 Jul 2017. <https://www.swp-berlin.org/en/point-of-view/the-silent-revolution-in-european-defense/>

MCTague T. & Herszenhorn M. *Britain pulls out of EU defense force*, *Politico*, 20 March 2018, <https://www.politico.eu/article/theresa-may-uk-military-britain-pulls-out-of-eu-defense-force/>

Miller V. and Taylor C., *The Treaty of Lisbon: amendments to the Treaty on European Union*, 2008

Miller V. *Leaving the EU*. 1 Jul 2013. <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/RP13-42>

Miller V., *Brexit: new guidelines on the framework for future EU-UK relations*, 19 April 2018

Mills C. *EU defence: the realisation of Permanent Structured Cooperation (PESCO)*. 16 Oct 2018. <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8149>

Mills C. *Priorities for ESDP under the French Presidency of the EU*. 18 Jul 2008. <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN04807>

Mills C. *The EU's Common Security and Defence Policy: A Fresh Impetus?*. 4 Dec 2013. <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN06771>

Norheim-Martinsen M. *Managing the Civil-Military Interface in the EU: Creating an Organisation Fit for Purpose*. 2010. <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2010-010.pdf>

Notification On Permanent Structured Cooperation (Pesco) To The Council And To The High Representative Of The Union For Foreign Affairs And Security Policy

O'Reilly M. *Brexit – an overview*. Charity and Social Enterprise Update, 2016.
<https://www.bwbllp.com/file/bwb-aut-case-brexit-pdf>

Oakes M. *Common European Security and Defence Policy: A Progress Report*.
 31 Oct 2000.
<https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/RP00-84>

Oakes M. *European Defence: From Pörtlach to Helsinki*. 21 Feb 2000.
<https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/RP00-20>

Oakes M. *European Security and Defence Policy: Nice and Beyond*. 2 May
 2001. <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/RP01-50>

Panizza R. *Η Αρχή της Επικουρικότητας*, Θεματολογικά δελτία για την
 Ευρωπαϊκή Ένωση, May 2018.
http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_1.2.2.pdf

Quille G. *The European Security and Defence Policy: from the Helsinki Headline
 Goal to the EU Battlegroups*. Directorate-General for External Policies of The
 Union Directorate B, Policy Department, 12 Sep 2006.
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede030909noteesdp_/sede030909noteesdp_en.pdf

Rettman A. “Five EU countries call for new military structure”, EUOBSERVER,
 26 Nov 2012. <https://euobserver.com/foreign/118226>

Rettman A. *Ministers call for stronger EU foreign policy chief*, EUOBSERVER,
 18 Sep 2012. <https://euobserver.com/institutional/117581>

Riley-Smith B. *Create an EU army to keep back the Russians, Jean-Claude
 Juncker suggests*. The Telegraph, 8 Mar 2015.
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11457872/Create-an-EU-army-to-keep-back-the-Russians-Jean-Claude-Juncker-suggests.html>

Sartori P., *Brexit and European Defence: What to Expect from a “No-Deal”
 Outcome?*. Istituto Affari Internazionali (IAI), 12 Jul 2018,
<http://www.iai.it/en/pubblicazioni/brexit-and-european-defence-what-expect-no-deal-outcome>

Smith Simon J. and Gebhard C. *EU–NATO relations: running on the fumes of
 informed deconfliction*. Routledge, 17 Aug 2017.
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09662839.2017.1352581>

Solana J. *On the way towards a European Defence Union - A White Book as a first step*. EP/EXPO/B/SEDE/2015/03 EN, April 2016.
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/535011/EXPO_STU%282016%29535011_EN.pdf

Sparrow A. *Jean-Claude Juncker calls for EU army*. The Guardian, 8 Mar 2015.
<https://www.theguardian.com/world/2015/mar/08/jean-claude-juncker-calls-for-eu-army-european-commission-military>

Stokes D. and Whitman R. G. *International Relations Theory and European Security: We Thought We Knew*. Routledge, 2015

Tardy T. *MPCC: Towards an EU Military Command?* Brussels: European Union Institute for Security Studies (EUISS), 13 Jun 2017.
<http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/a4cf42c8-1502-476b-b92c-4213d19d13c3/pdf>

Taylor C. *EC Defence Equipment Directives*, 3 Jun 2011.
<https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN04640>

Taylor C. *European Security and Defence Policy: Developments Since 2003*. 8 Jun 2006.
<https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/RP06-32>

Taylor C. *Priorities for ESDP under the French Presidency of the EU*, 18 Jul 2008.
<https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN04807>

Taylor T., De France O. *The impact of Brexit on the European Armament Industry*. August 2017. <http://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2017/08/Ares-19-Brexit-25-August-2017-IRIS.pdf>

The economist. *European Union Constitution, Defensive war: Wanted: one terrible swift sword*. 4 Dec 2003. <https://www.economist.com/europe/2003/12/04/defensive-war>

Thornton G. M. and Oder T. J., *European Defense: Back to Tervuren?*, E-IR, 26 Aug 2017. <https://www.e-ir.info/2017/08/26/european-defense-back-to-tervuren/>

Tigner B. *2017: the year of European defence?*. Jane's Defence Weekly, 2017, https://www.janes.com/images/assets/311/69311/2017_the_year_of_European_defence.pdf

Tigner B. *Brussels preparing for EU to help cover the costs of future military CSFP deployments*. Jane's Defence Weekly, 14 Dec 2017. <https://www.janes.com/article/76409/brussels-preparing-for-eu-to-help-cover-the-costs-of-future-military-csdp-deployments>

Tigner B. *PESCO will fail to impact defence technological, industrial base without big projects, say officials and experts*. Jane's Defence Weekly, 22 Mar 2018. <https://www.janes.com/article/78798/pesco-will-fail-to-impact-defence-technological-industrial-base-without-big-projects-say-officials-and-experts>

Tigner B. *PESCO will fail to impact defence technological, industrial base without big projects, say officials and experts*, Jane's Defence Weekly, 22 Mar 2018. <https://www.janes.com/article/78798/pesco-will-fail-to-impact-defence-technological-industrial-base-without-big-projects-say-officials-and-experts>

Trybus M., Butler L. *Facilitating the Intra-Community Transfers of Armaments under the Defence Package: Unwrapping the Other Brother in Arms*. UACES, 2018. https://www.uaces.org/events/conferences/bilbao/papers/abstract.php?paper_id=442#.W9X7ny-B1ge

Wagner W. & Anholt R. *Resilience as the EU Global Strategy's new leitmotif: pragmatic, problematic or promising?*. Routledge, 22 Sep 2016. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13523260.2016.1228034?needAccess=true>

Williams N. *NATO-EU Cooperation: Don't Forget Berlin Plus!*. ELN, 26 Mar 2018. <https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/nato-eu-cooperation-dont-forget-berlin-plus/>

Witney N. *Now or never on European defence*. ECFR, 23 Jun 2017, https://www.ecfr.eu/article/essay_now_or_never_on_european_defence

Wyles J. *What exactly is a deep and special partnership?*. 10/4/2017. <https://infacts.org/exactly-deep-special-partnership/>

Zandee D. *Developing European defence capabilities Bringing order into disorder*, Clingendael Report, Oct 2017.

https://www.clingendael.org/sites/default/files/2017-10/Developing_European_Defence_Capabilities.pdf

Zandee D. *EU Global Strategy: from design to implementation*, Clingendael Report, June 2016.

<https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/EU%20Global%20Strategy%20-%20AP%20-%20August%202016.pdf>

ΑΠΕ-ΜΠΕ. *Ενίσχυση της άμυνας και «στρατηγική αυτονομία» στη σύνοδο κορυφής των ηγετών της ΕΕ*. 27 Ιουν 2018.

<https://www.amna.gr/home/article/271449/Enischusi-tis-amunas-kai-stratigiki-autonomia-sti-sunodo-korufis-ton-igetontis-EE>

Λαμπρόπουλου Κ. *Ελληνική στρατηγική κουλτούρα και κατάρριψη ψευδαισθήσεων και μύθων για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις*, *Liberal*, 22 Feb 2018.

<https://www.liberal.gr/arthro/191579/amyna--diplomatia/2018/elliniki-stratigiki-koultoura-kai-katarripsi-pseudaisthiseon-kai-muthon-gia-tis-ellinotourkikes-scheseis-.html>

ΟΔΗΓΙΑ 2009/81/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 13ης Ιουλίου 2009: *σχετικά με τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης ορισμένων συμβάσεων έργων, προμηθειών και παροχής υπηρεσιών που συνάπτονται από αναθέτουσες αρχές ή αναθέτοντες φορείς στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας καθώς και την τροποποίηση των οδηγιών 2004/17/ΕΚ και 2004/18/ΕΚ*. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2009L0081:20120101:EL:PDF>

Ράντος Αθανάσιος. *Η έννοια της αρχής της επικουρικότητας κατά την συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, ΕΕΕυρΔ 1995

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας*, 2009, <http://www.consilium.europa.eu/media/30807/qc7809568elc.pdf>

Χουλιάρá Γ. *Το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. *Geopolitics & Daily News*, 27 Μαρ 2017. http://geopoliticsdailynews.blogspot.com/2017/03/blog-post_285.html